

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

507

CARL NISSEN

SOLENS
BARN

GÖTEBORG

WETTERGREN & KERBER

6609

SOLENS BARN

BILDER

FRÅN AMERIKA FÖRE COLUMBUS

AF

CARL NISSEN

GÖTEBORG
WETTERGREN & KERBER
1896

GÖTEBORG
WALD. ZACHRISSONS BOKTRYCKERI

Bland alla de folkslag som befolkade Amerika före landets upptäckt af europeerna äro Peruanerna och Aztekerna de märkligaste —.

Peruanerna, hvars rike i århundradet före spanjornas inkräktande var på höjden af sin makt, omfattade det mesta af det nuvarande Ecuador, Bolivia, Peru och Chile eller landet mellan 2:dra och 37:de breddgraden.

Detta mäktiga rike begränsades mot norr af Cordillernas taggiga krön, hvars imposanta höjder satte gräns för rikets utvidgning norrut.

På andra sidan Cordillerna, från Panamåtången till midten af Mexico, herskade ungefär under samma tidsperiod en mäktig krigarstam, Aztekerna. Dessa två folkslags utvecklingshistoria går långt tillbaka i forntiden.

I denna trakt hafva enligt historiens vittnesbörd under tidernas lopp stammar vuxit upp och förökats sig och slutligen med ohejdad kraft och våldsamhet kastat sig öfver andra stammar, dö-

dat och tillintetgjort många års kultur och sedan byggt upp nya murar på de spillror, deras eget förstörelsearbete lämnat efter sig.

Därefter har, tack vare landets oändliga rikedomar och lätta tillgång till förvärfskällor, en ny kultur uppblomstrat för att i sin tur tillintetgöras och gifva plats för nya stammar, som å nyo från början.

Och midt under detta nedrivande och uppbyggande, som närmast bör tillskrifvas mäktiga höfdingars stridslystnad, fåfänga och sträfvan efter att utvidga sitt land, se vi dessa olika folkslag förenade i offrandet till en gemensam gudom: Solen.

Till dess ära hafva strömmar af blod flutit från offerstenar och tempel. Till dess ära har arbete i fredliga dagar nedlagts på byggnader, hvilkas egendomliga stil fortlefvat till våra dagar.

Solen var livvets symbol.

För att försvara hennes gudabeläte uppfostrades barnen till krigare och präster.

Hennes glädje väckte man genom jubeloffer af människor. Hennes missnöje förebådade krig; solen var förtörnad, solen ville hämnas.

Och där, hvarest denna kultur, en tropisk naturs alstringsrika värld lefvat, lidit och gått under, där, hvarest dessa städer med sina mäktiga pyramider och sagolika tempel funnos, där har urskogens tätaste, mest ogenomträngliga och

vilda natur byggt upp sitt värn mot nutidens forskningsarbete. Att nå in till en sådan hård af ruiner sker endast genom ett svårt rödningssarbete i urskogen.

Fot för fot, steg för steg går vägen dit, och säkert skola många år gå förbi, innan dessa massor af forntida byggnader hunnit att dragas fram i ljuset.

Hvad som till dato kommit i dagen och blifvit undersökt, är ej mycket i förhållande till det arbete, som därå nedlagts. Men å andra sidan är det, man nu känner, af så stor betydelse, att man däraf kan bilda sig en bestämd åsikt om forntidens byggnadssätt, om arkitekturen såväl som om de materialier, som begagnades. En del aztekiska bildstoder hafva äfven funnits och studerats.

Förnämsta källan till vår kunskap om de olika stammarnas lif och kultur hafva vi att söka dels i missionärernas berättelser, dels i muntliga traditioner från de äldsta infödningarnes afkomlingar.

Peruanerna och Aztekerna ägde ej kännedom om hvarandras tillvaro. — Å hvar sin sida denna mäktiga bergskedja lefde dessa folkslag, sitt egendomliga, men mycket olika kulturlif.

Peruanerna behärskades af inca, en konungasläkt, som enligt sägen — ty skriftecken voro obekanta — härstammade från Solen.

Den första inca grundade Cuzco kring år 1000 e. chr.

Han utvidgade sitt lilla rike. Genom sin vänlighet och godhet vann han de kringboende stammarne för sig.

Denna vänsällhet och egendomliga förmåga att kunna vinna främmande folkstammar karakterisera incakungarne.

Medan aztekerna med sina kungar som här-förare förde utrotningskrig mot underlägsna stammar, föredrogo peruanerna att, i den mån riket utvidgades, flytta de fångna folkstammarne vid gränsen till det inre af Peru, där fångarne fingo sin frihet och efterhand förbrödrade sig med infödingarne.

Peruanerna själfva fingo däremot befolka rikets gränsprovinser.

Aztekerna, hvilkas djärfhet och grymhet trotsa all beskrifning, utvecklade i sina mångfaldiga religiösa ceremonier en håg för människooffring, hvarom deras hieroglyfberättelser kraftigt tala. Peruanerna offrade däremot endast vid mycket högtidliga tillfällen människor, under vanliga förhållande gäfvo de solen frukter, korn och blommor i offergåfva.

Hvad som karakteriserar incakungarnes väksamhet är den lagstiftning, som från Cuzco, Perus hufvudstad, bredt sig ut öfver hela riket

och omsnärjde allt och alla i mjuka, men olösliga bojer.

Incakungarne voro bland de största envåldshärskare, historien har att uppvisa.

Incan var lagstiftaren och lagen, han var incarnationen af solens guddom på jorden, den gode och gifmilde fadren, som gaf det arbetande, trälände folket, hvad det behöfde. —

Han var moralens väktare och de sjukas hjälpare; med samma mjuka hand, hvarmed han utdelade kläder och lifsmedel till alla sina undersåter hindrade han dem från all fri verksamhet, och han dödade hvarje själfständighetskänsla hos dem.

Det peruanska riket påminner i mångt och mycket om den ideella stat, socialismen sträfvar att uppbygga, med upphäfvandet af all individuell egendom, statens insamling af allt råmaterial och på samma gång undvikandet af förmögenhet och fattigdom. —

Aztekernas historia går tillbaka ända till tiden vid Kristi födelse, då där existerat ett mäktigt mayarike, kalladt Zibalba.

Inom detta rike uppkom en mäktig stam, kallad nahuastammen. Denna bekämpar mayariket, och kriget slutar med rikets upplösning, under det nahuastammen sprides åt alla håll. Det stora Zibalba delas nu i många småriken, som ömsom bekriga hvarandra, ömsom sluta sig tillsammans.

Riken bildas nu bland annat i Yucatan och Guatemala, men hufvudmängden af den från Zibalba utvandrade nahuastammen går mot nordväst under namn af tolteker. Den kommer till de ofantliga dalsträckningarna vid Mexikosjöarna, hvarest den genast börjar angripa de där bosatta stammarna, fördrifva invånarna, anektera landet och behålla allt, som har värde. Detta försiggår i sjetten eller sjunde århundradet.

Toltekernas författning, som till en början säges hafva varit hierarisk med präster som maktinnehafvare, skiftar sedermera karakter, så att de få kungar till härförare. I det tionde århundradet börjar toltekerrikets upplösning, framkallad af de förnämas moraliska förfall.

Tvenne folkstammar rycka nu in i Centralamerika: chichimekerna och aztekerna, och dessa båda besegra toltekerna.

Aztekerna fördrivas i det elfte århundradet af sina forna bundsförvanter ända ned till de sumpiga trakterna vid Mexikosjöns stränder.

I dessa träsk väntade och hoppades deras fiender, att aztekerna skulle gå under, men med sin sega motståndsförmåga i olyckan förstodo de att göra den ofruktbara terrängen fruktbringande genom anläggning af konstrika trädgårdar ute i sjön och byggde så staden Mexiko, uppkallad efter Mexi, deras förste konung.

Långsamt men säkert växte staden. Folk-

mängden tilltog, kulturen uppblomstrade, och i det fjortonde århundradet upptogo de striden med sina fiender, besegrade dem och behöllo makten, till dess spaniorna blefvo landets herrar i det sextonde århundradet.

Att aztekerna närmast ådragit sig intresse, kommer sig af den egendomliga kultur, de utvecklade, i det de genom motgångar och umbäranden arbetade sig upp till ett intelligent och kraftigt folk, hvares efterlämnade minnen illustrera medeltidens blandning af civilisation och barbarism.

Det ansågs som rättvist att på det mest omänskliga sätt behandla krigsfångar; de blefvo ihjälpiade efter särskilda religiösa föreskrifter. Å andra sidan höllo de inom egna dörrar strängt på rättvisan, liksom de i hemmet uppträdde som ömma, kärleksfulla familjefäder och som det godas beskyddare, orubbligt trofasta i äktenskapet, riderliga och uppoffrande i vänskap.

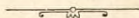
Denna kontrast mellan det religiösa ceremonielet och hemlifvet är hos dylika folkstammar äljes tämligen sällsynt. Tager man i betraktande deras efterlämnade konstföremål, som visa deras sträfvande efter en ideell framställning af konsten inom de olika yrkena, den enorma tid de måste ha använt på dekorativa och monumentala föremål, deras förkärlek för åkerbruk och fiske — kort sagdt, allt, som hos andra nationer är

kännetecknande för en fredlig och lycklig utveckling — så har man svårt att tänka sig, att samma människor kunde från hemmets fridfulla och lugna härd med oblandad fröjd gå till offerstenarna och där under jubel åse de i tusental hvarje år offerade, slaktade krigsfångarna, hvilka de sedermera uppåto.

Aztekerna gingo genom lifvet med buler och bång, med ett själförtroende, skapadt af järnvilja och stålsatta nerver. — När solen gick bak hotande moln, eller dess strålar färgade horisonten röd, gåfvo prästerna krigssignalen, och det vilda, otämjbara berserkaraseriet kom i fullt utbrott. —

Peruanerna älskade solens glödande strålar. Dess allsmäktiga ljus, som inbäddade allt i fred och lugn, kom från den stora stjärna, hvars barn de voro, och hvars lära de sökte utbreda.

Med de bilder, som härmed framläggas för allmänheten, har jag sökt gifva konturerna af tvenne kulturfolks lif, hvilkas historia tillhöra det egendomligaste, Amerikas forntid har att uppvisa och som måhända kan ännu i vår tid väcka intresse hos en och annan, ty stor var den lifskraft som föddes af solens dyrkan.

I.

På väg till Cuzco.

Marañonflodens breda vatten glider långsamt förbi skogrika stränder, vattenväxters mångtrådiga nät slingrar sig kring kullvräkta, urgamla stammar, från hvilka mörka, nakna grenar höja sig öfver vattenbrynet likt jättearmar, stelnade i den tropiska naturens kväfvande famntag.

Naturen ligger sömning i solgasset, ingen fågel flyger kvittrande utmed floden — stora, brokigt färgade insekter svärma ljudlöst öfver ytan och gripa emellanåt en vilsekommen fluga eller mygga, som seglar på ett lösryckt blad, hvilket sakta glider fram, tills det försvinner i en sorlande fors — den ende störaren af naturens dödslika tystnad.

Det hviskar i säfven; en mild bris drager öfver floden. Strändernas praktfulla, färgrika men doftlösa blommor buga sig för spegelbilden

i vattnet, resa sig åter och stirra med stora, förvånade ögon upp mot ett hvalf af palmer, lianer och evigt grönskande löfträd, genom hvilket här och hvar en flik af djupblå, glänsande himmel tittar fram.

Vid stranden något högre upp, där en ljusning mellan träden förräder en öppen plats, står en högrest, kraftigt byggd, mörklagd krigare. Hans dräkt utgöres af en mörk bomullstunika, som når halfvägs till knäet och öfver länderna sammanhålles med ett bredt bälte; armar och ben äro nakna; på hufvudet bär han en hjälm af trä, öfverklädd med skinn och prydd med fjädrar i sällsamma färger; på fötterna moccasiner, fästa med remmar, snörade ända upp till knäet.

Blod sipprar ur ett sår under venstra armen, som är omlindad med ett säfblad, hvars blodstillande kraft ej ännu hunnit verka; det har delvis lossnat och hänger ned som en bred, röd strimma.

Han stirrar med ett sorgset uttryck öfver till andra stranden, där urskogens dunkla kronor spegla sig; bortom dem, långt därinne ligger hem, frihet och framtid i spillror. På andra sidan vattnet hviskar det i säfven och susar det i kronorna — det är vaggsång och visa från de otaliga sjöarnes och de skogkransade flodernas land, som han aldrig skall återse . . .

Vid tanken på fångenskapen skälfa de seniga armarna, händerna knyts, ögonen låga, och de breda näsborrarna vidgas; blodet flyter ymnigare från hans sår.

Krigaren går ett par steg framåt och trampar i vredesmod ned de blomster, som här växa på fiendemark. Med den obändiga lidelsen hos en halfciviliserad ras hatar han denna nation, som trängt in i hans hemlands bygder, öfvermannat och fångslat den stam, han tillhört, och som fört den bort för att i främmande land lyda andra lagar och omfatta en ny lära.

Förbannelse öfver incas, förbannelse öfver denna hjord af slafvar, som förstört hans hemland, dess seder och tro!

Han tar fram en amulett, som han bär i kedja kring halsen, och betraktar med mörka blickar den otympliga bilden af sitt hemlands gud — den förtörnade, som i nödens stund priggifvit sina trogna, fastän till hans blickande strömmar af blod gjutits på prästernas altaren.

Han tillhör en mindre folkstam vid det nuvarande Bolivias gräns, en stam, som i slutet af femtonde århundradet tillfångatogs af peruanerna, hvilkas konungar — incas — ständigt utvidgade sitt rike, så att detta på höjden af sin storhet omfattade hvad vi nu kalla Peru, Bolivia, Ecuador och större delen af Chile. Den krigshär,

som nu efter sex månaders lyckosamma strider återvändt hem, har slagit läger på en öppen plats, på trenne sidor omgifven af skog, under det att den fjärde sluttar jämn ned till flodbädden.

På denna plats rymmes det eröfrade landets hela befolkning, som med kvinnor och barn uppgår till tio eller tolf tusen. Fångarne skola enligt incas befallning föras till någon mindre tätbyggd del af hans rike, medan deras forna land tages i besittning af peruanska nybyggare. Detta sätt att gå till väga afser att trygga gränserna medelst en pålitlig befolkning; de underkufvade flyttas till sådana trakter af det inre, der klimatet i möjligaste mån motsvarar hvad de voro vana vid.

Den peruanska hären har till ett antal af trettio tusen man lägrat sig i skuggan vid skogsbrynet och har från alla håll ett vaksamt öga på fångarne, som fritt röra sig på den stora slätten med sin ram af skog och flod.

Den sårade krigarens blickar hänga fast vid kronorna på andra stranden, hvilka tyckas vinka honom hem igen. Hans längtan växer och växer. Bilder af fosterlandet taga allt klarare gestalt för hans själs öga. Hans törst efter frihet ökas och framkallar ett hägrande hopp, som kommer hans pulsar att flyga fortare... Om han med sitt lif, med sitt eget blod kunde blidka den vredgade guden genom att offra sig

själf som en sista försoningsgård vid hans altare i den öfvergifna hembygden!

Han drömmer sig vara på väg tillbaka dit, ila på välkänd stig i sitt lands skogar och nå fram till det öde templet såsom sin stams ifrån döden uppståndne befriare.

Han griper å nyo det otympliga gudabelädet och tror sig i de klumpigt formade dragen läsa en uppmuntran men på samma gång den domen, att blott öfver hans lik går vägen till fosterlandets räddning. Om han skulle misslyckas . . . Hvad mera? Hvad värde har lifvet för honom, sonen till en höfding utan land?

Han ser sig omkring. Långt uppe på slätten sitta de äldsta af hans stam allvarsfulla kring sin nye höfding, hans ende broder, den fallnes äldste son. Hans blick glider sökande öfver klungan af kvinnor och barn, tills den plötsligt fäster sig vid en ung flicka, som sitter och stirrar mot trädens löfverk med ett sorgset, frånvarande uttryck. »Yelva!» hviskar han, och den tända glöden i hans öga slocknar; läpparne röra sig med ett smärtsamt uttryck, och han besluter att offra sin hemliga kärlek för plikten mot fosterlandet.

Dystert tigande sitta eller ligga de alla, hela hans stam, kring slocknade eller rykande eldstäder. Peruanernas sång ljuder entonig från den solbegjutna slätten — de hemdragandes segersång.

Hans blick glider än en gång öfver den stora taflan, som ville han i minnet inprägla hvarje drag, och dröjer än en gång vid den unga flickan. Så vänder han sig om med ett uttryck af fast beslutsamhet, tar ett par steg framåt, lägger af sig hufvudbonaden, som nu skulle vara blott till hinder, och glider försiktigt in i den manshöga säfven, som knappast rör sig, då den smidiga kroppen arbetar sig ut mot strömmen. Han tänker stanna i vassbrynet, tills det mörknar, och då drifva ned mot floden.

Han går sakta framåt, och han lyssnar spejande vid hvarje steg. Plötsligt skär en gäll hvissling genom luften, och inifrån strandens löfmassor ljuder ett högt befallande: »Vänd!» — »Vänd tillbaka!» upprepa en massa röster från ofvan och från sidorna. Fången stannar förtviflad och ser upp. På detta var han ej förberedd. Till höger och vänster skymta peruaner mellan trädens grenar. De ha suttit där tysta och utan att med en rörelse förråda, huru de följt hans gång genom säfven.

Han står först rådlös — men så ljungar det till i hans ögon, hans beslut är fattadt. Då han gör en rörelse som för att återvända, ser han pilarne tagas bort från vakternas bågar — det är på detta ögonblick han räknat — och han dyker blixtsnabbt ned i vassen.

Ett regn af pilar slår dock snart ned på den plats, där han försvann, och femton till tjugo krigare störta sig i vattnet för att fånga rymningen. Ute i strömmen höres ett halfkväfdt skri, följdt af ett stönande. Peruanernas alltid träffsäkra bågar ha sändt den flyende en varning.

Vakternas signaler och rop kalla till stället allt flere höfvitsmän och soldater, medan fångarne uppe på slätten till hälften resa sig ur sina hvilande ställningar och slött följa rörelsen vid stranden. En officer har tagit befälet därnere, och snart är den illa sårade krigaren bragt i land. Som en löpeld går det då genom lägret, att den fångne höfdingens broder sökt rymma och blifvit gripen.

De underkufvade strömma till och åse dystra, huru den afhållne unge mannen blodig och ned-sölad bäres genom lägret. Småbarns skrik och kvinnors klagorop blandas med höfvitsmännens högljudda befallningar.

Den döende bäres fram till ett af de få träd, som enstaka växa på slätten. Soldaterna drifva fångarne tillbaka, alla utom en — en ung kvinna, ännu halft ett barn. Hon tränger sig igenom leden, kastar sig framför den döende och slår sig förtviflad sina armar ikring honom. Hennes sorg är liksom hela hennes natur häftig och hejdlös. Genom den tunna klädningen, som räcker blott från bröst till knä, ser man den unga, ädelt for-

made kroppen skälfva och rycka, medan pinglet af guld- och pärlsmücken i hår, kring hals och armar ledsagar hennes rop af smärta.

Den befälhafvande peruanen, som med en blandning af undran och medömkan åsett uppträdet, söker skilja den unga kvinnan från krigaren och söker samtidigt lugna henne med några goda ord. Fången tages omsider ifrån henne och bindes vid trädet; enligt incas lag, som är bjudande sträng och i detta fall drabbar hög och låg lika, måste han genast dö.

Peruanska trupper omgifva på tre sidor stället; på den fjärde, som vetter åt floden, finnes blott trädet med den bundne. Tjugo båtskyttar kommenderas fram, lystringsordet ljuder, och den döende är befriad från de gräsliga plågor, om hvilka krampryckningarna i anletsdrag och lemmar förut burit vittne.

Å de små kullarne på slätten ha fångarne varit stumma åskådare till afrättningen, som försiggått så snabbt, att nu en viss häpnad hos dem blandas med sorgen — helst de väntat ett upprepande af den tortyr, de själfva plågat bruka mot krigsfångar.

Peruanerna draga sig tillbaka till skogsbrynet, och liket öfverlämnas af en officer med några deltagande ord till de fångnas höfding. Den dödes broder och stammens äldste stå i tyst sorg kring liket, vid hvars sida den unga kvinnan

knäböjer, medan hon åter sätter på hans hufvud krigarhjälm, som man funnit i vassen...

Men de undertryckta skocka sig allt tätare, och ett doft mummel höres från deras led.

Liknöjdheten har vikit, och grofva, vapenlösa händer knyts i vredesmod. Blickarne dragas oemotståndligt till hemlandet, hvars strand glittrar i solsken. Kanske guden, som öfvergifvit dem, skulle komma dragande öfver det breda vattnet och gifva seger åt en ny förtviflans kamp!...

Så småningom slappas de spända musklerna, och ögonen återfå sitt liknöjda uttryck; slöheten har på nytt tagit herraväldet, och fångarne uppsöka tysta sina lägerplatser rundt ikring stoftet af den man, som offrat sig själf vid det sista försöket att åt dem återvinna ett fosterland.

I ena utkanten af den öppna platsen står på en kulle, öfverskuggad af en väldig ek, en tältbyggnad i form af en afskuren kon; tälttygets ljusgröna färg smälter alldeles samman med småskogens grönska. Framför tältet gå två skyltvakter i peruanernas vanliga krigsdräkt: ett hvitt skynke, som ett par hvarf virats kring länderna och på ena sidan hänger ned som en bred tofs, samt en bomullstunika, kring midjan fasthållen af ett bälte; hufvudet skyddas af en skinnklädd trähjälm; armarne äro nakna; på fötterna remfästa sandaler. Vapnen äro lans och svärd, pil

och båge samt stridsyxan och sköld: alla eggar och uddar äro af koppar, ty stål eller jern känner man ej.

Tältet består af ett enda rum, hvars ljus kommer uppifrån genom en slöja af genomskinnligt tyg, som dock är tät nog att afhålla insekter och att sprida blott en för ögat välgörande halfdager.

Vid bordet i tältets midt sitter en femtioårig man, klädd i en dräkt, som är lik menige mans, blott af finare slag med invädda guldbårder. Det är den högstbefallande öfver hären, en af incas generaler.

Framför honom ligger en karta öfver incas rike, hvars gränser och indelning utmärkts medelst upphöjda linjer. Ehuru kartan — gjord af sammansydda torra blad af maquesplantan — icke är något mästerverk, ger den en god öfversikt af det väldiga riket. Man ser Cuzco, den heliga hufvudstaden, afbildad som en sol, från hvilken utgå fina strålar, inlagda med guld. Titicacajön sydost därom är utmärkt med en blå fläck med gyllne kant, hvarifrån andra fina guldstrålar möta dem, som utströmma från Cuzco. Vattnet i denna sjö, belägen i hjärtat af Peru, är heligt.

Efter den stora syndafloden — solens straffdom öfver urfolket för deras syndiga lefverne — torrades först af alla ställen på jorden en ö i Titi-

casajön. Där skapades två incas, bror och syster, man och hustru. Af solen, sin fader, fingo de en guldvingg och befalldes att med den vandra mot norr, tills den borrhade sig ned i jorden. Där skulle de stanna och samla kvarlevorna af ett fordom talrikt folk samt lära det att vandra i solens beläte, blifva goda och rättskaffens människor, att odla jorden och bygga städer. Detta timade i Cuzcos dal.

På detta sätt framstod den förste inca som solens son, den allsmåktiga gudomens ställföreträdare på jorden, och det lyckades hans efterkommande att underkasta sig hela Peru och närgränsande land. Den lära, de förkunnade, och deras kloka styrelse gåfvo upphof till en kultur, som småningom förenade millioner människor till ett stort samhälle. Omgifvande stammars kannibalism och andra råa seder utplånades, allt eftersom de bragtes under incas ordnade välde.

Tvärs öfver kartan, nästan i korsform och med krysspunkten i Cuzco, äro dragna två mörka streck. De beteckna tvenne landsvägar, de enda af betydighet i landet. Den ena går i linje med Stilla oceanen, hvares kust delvis utgöres af en bred låglandsplatå med öknar och öde ängder mellan hafvet och Cordillerna. Den andra vägen leder högt öfver dessa berg, sluttar ned åt öster, går öfver floder och bråddjup på hängbroar, är på sina ställen insprängd i snöfjället och har

murats utmed svindelhøga stup på en grund af stenar, som brutits ut bit för bit, sedan klippan gjorts skør vid eld, och som störtats ned i djupet för att hvarf på hvarf tornas upp till fundament.

Kartan företer vidare en mångfald cirklar, ljusare närmare Cuzco men mörknande mot landets gräns; de senare utvisa nyvunna sträckor, hvilkas befolkning ännu icke fullständigt uppgått i solens ljusa rike.

Generalen har ur en hylsa tagit fram en fin bennål jämte några tuber med mörk färg, åstadkommen af växtsaft. Han har under fälttåget uppmätt det eröfrade landet och på kartan inristat dess läge; han ämnar nu avsluta detta arbete genom att färglägga gränslinjen.

Generalen är så fördjupad i detta arbete, själfvt en frukt af många månaders ihärdiga kamp, att han ej lagt märke till, att tältets lätta förhänge dragits åt sidan och en budbärare ljudlöst trädt in; denne står nu otåligt väntande, att fältherren skall varsna hans närvaro. Han tillhör de s. k. chasquis eller statslöparne. Deras uppgift är att snabbast möjligt delgifva olika landsdelar konungens eller regeringens i Cuzco budskap. Å hvar fjärde kilometer — efter nutida mått — finnas små stationer; mellan tvenne dylika ha löparne att röra sig. De springa fort, och äfven då vägen bär öfver berg och dal, tillryggalägga de sträckan med förvånansvärd snabbhet.

Dessa löpare, som vid stationerna aflösa hvarandra, äro alla edsvurna, kraftiga unga män, och njuta i samhället stort anseende.

Löparens flämtande andedräkt tilldrager sig omsider generalens uppmärksamhet; det budskap, som då framlämnas, är inlagdt i ett maquesblad, omviradt med en röd tråd. Åsynen af denna tråd är tillräcklig, för att generalen med otålighet skall öppna budskapet, ty den röda tråden angifver, att konungen själf är afsändaren — den är så att säga incas sigill och återfinnes i fransen kring den hufvudprydnad, som endast landets herre har rätt att bära.

Brevet ter sig egendomligt. Hvarken skrift eller bildspråk är känt, och man är hänvisad till antingen muntliga meddelanden eller s. k. quipus. Dessa utgöras af ett — vid pass sextio centimeter långt — snöre, bildadt af olikfärgade, tätt hoptvinnade trådar, hvarå en mängd kortare trådar fastgjorts som en frans. Färgerna beteckna olika saker — hvitt silfver, gult guld — och å hvarje tråd kan göras ett visst antal knutar, som då betyda ett visst antal, ett särskildt begrepp o. s. v.

Den quipus, konungen sändt sin segerrike fältherre, var en brun tråd med fyra knutar; vid den fjärde voro fästa regnbågens sex färger — de kungliga färgerna — jämte en röd tråd

af samma skiftning som den, hvarmed brevet varit omlindadt.

Det drager ej länge om, innan generalen tolkat meddelandet. Den bruna tråden betecknar landsvägen, och de fyra knutarne utmärka lika många dagsmarscher. Regnbågsfärgerna antyda, att på den fjärde rastplatsen skall inca möta; den röda tråden framför hans tack till den segerrika hären.

Budskapet föranlåter generalen att snabbast möjligt tåga mot den af konungen utstakade mötesplatsen. Uppbrottet sker inom en timme. Tält, husgeråd och allt annat, som medföres, tages om hand af förrådssoldaterna; fångarne få hvar sin börda efter ålder och krafter.

Peruanerna blifva först färdiga; uppfostrade i sträng manstukt och som soldater vana att lystra till signaler, intaga de strax sina platser vid uppställningen. En del af dem hjälper fångarne att ordna med packningen. De sårade och sjuka bäras. Lastdjur brukas aldrig i deras krig.

Generalen med sin stab går raskt utmed lederna, soldaterna hälsa honom med de långa spjuten — båge och pilars hänga öfver axeln, dolkar, svärd och stridsyxor äro fastgjorda vid vänster sida. Hufvudbonaden är olika för skilda bataljoner, och de förnämligaste trupperna af infödda från Peru ha sina trähjälmar öfverklädda

med koppar. Sköldarne bäras under marsch på ryggen, så att kroppens fria rörelse ej förhindras. Hvarje bataljon har sin fana; de skiljas genom färgen men ha i vänstra hörnet upptill ett märke, gemensamt för alla rikets flaggor — regnbågsmärket, som betygar, att inca är himmelens son.

Generalen har fullbordat sin mönstring; han har personligen öfvertygat sig om, att allt är i ordning, att trupper och fångar ha tillräcklig förplägning, och att de sårade fått pålitliga bärare. Träpipeblåsarne ge signalen, befallningarna ljuda, manskapet ordnar sig åtta man i ledet, hären sätter sig i rörelse, och i samma ögonblick börja tusenden sjunga; tonerna fortplantas från afdelning till afdelning. Det är folkets krigssånger, som än i glada, än i tungsinta tonfall tolka kärleken till fosterlandet.

Som en ändlös orm slingrar sig hären fram genom urskogens dunkel och ut på en sidoväg till stora kungsvägen, som här går uppåt i bukter från afsats till afsats i höglandet. Lansar och yxor blänka i solskenet. Sången brusar upp och sjunker, dör sakta bort och återkastas i mäktigt eko från fjällsidor af porfyr och granit.

Nejden höjer sig amfiteatraliskt med berg öfver berg; mellan dessa omväxla böljande majsfält med tropiskt rika skogar; och högt uppe mot väster resa Cordillerna sina taggiga tinnar,

hvilkas snötäcke af solen förvandlas till ett silfverdiadem, som kröner all denna rika fägring.

Mellan lodräta klippor störtar floden ned, ofta hundratals fot, i afgrunder. Hängbroarnes daning ådagalägger peruanernas snille och energi.*

Djupt under de tågande bullrar floden, och skummet yr upp som silfverstänk. Men soldaterna sjunga högre, då de gå öfver bron och söka öfverrösta forsens brus.

Dagen kännes brännande het, helst då kosan styres uppför genom öde nejder, där marken är blott sparsamt bevuxen med taggväxter, jarilla-buskar och ludna kaktusarter, som skjuta upp till en höjd af fyra fot. De kala klipporna af röd granit, ja, alla flygande damkorn kännas brännheta. Ingen svalkande skugga, intet läskande vatten. Med rödsvullna ögon, förtorkad tunga och svidande strupe släpa sig nu soldaterna fram; sången har tystnat; men framåt går det — framåt. Kungen har så befallt.

---

* De byggdes stundom femtio meter långa och utgjordes af fyra stycken 60 centimeter tjocka tåg, flätade af en säregen, seg pilart; mellan dessa tåg voro anbragta tjocka brädstycken, med vidjor fästa vid lågen. Bron var några meter bred, och längs kanterna löpte på ett par meters höjd två hufvudtåg, som med vidjor voro fästa vid plankorna och alltså bildade räckan. Bron var i ändarne omsorgsfullt fastgjord vid genomborrade klippstycken. Den svängde under en truppstyrkas öfvergång och sänkte sig då betydligt i midten.

Morgonsolens första strålar kasta guldstänk på sierrans toppar, och högt uppe seglar kondoren, fåglarnes konung.

Herdarne vakna på sina hviloläger, redda med några faltar i en klipphåla. Vicuñafåren — en outtömlig rikedomskälla för Peru — beta däruppe; de tillhöra alla konungen och få ej slaktas eller ätas af menig man. De rista sin ull, från hvars fina trådar dagdroppar falla, och bräka sin morgonhälsning, medan herdarne, vända mot solen — incas fader — förrätta sin andakt. Sedan går hjorden till en platå, där det gula pajonelgräset blänker som en gyllene matta.

Solen stiger högre, och dess strålar nå allt längre nedåt bergens sidor, där konstgjorda terrasser vittna om peruanernas flit. På sina ställen, där slutningen varit för brant, ha gjorts upp-dämningar medelst klipphällar, så att de däri-genom bildade afsatserna likna jättetrappor. Hvarje trappsteg är utfyllt med jord, hämtad fjärran från och tillsatt med gödningsämnen af fisk och fågel.

Här kan odlas allt hvad växtlighet har från ekvator till polcirkel, ty värmegraden ändras med höjden, och någon växling af årstider känner man ej. Potates har satt blom nedom pajonelgräsets trakter och ger i sin ordning vika för majsen, som till grannar nedom sig har tobaken och cocan — en manshög buske, hvars blad tor-

kas i solen och kunna ersätta tobaken, men som få brukas blott som läkemedel. Och nere i dalarne, som kransas af skog och genomskäras af floder, växa palmer, ananas och bananer vid sidan af mahogny och guajue, i en rikedom, så stor som blott den alstras under tropikernas glöd.

Den doftrika luften vimlar af bejädrade sångare, som fylla den med väljud, medan praktfjärilar i alla skiftningar oroligt fladdra mellan purpurfärgade blommor. Papegojor, araer, kardinalfåglar och legioner af sparffåglar i alla tänkbara brokiga fjäderskrudar hväsa, pipa, sjunga och kvittra den nytända dagen till möte.

Ett stycke uppåt plåtåerna se vi folket lämna sina torftiga hyddor, som här och hvar samlats till små städer. Det är låga envånings hus af soltorkadt tegel med utrymme för ett par rum; det lutande taket är täckt med halm eller vass; renlighet råder utan och innan. Några enkla husgeråd af lera, en sängbrits, ett par stolar och ett bord är allt hvad den peruanske arbetaren behöfver till sitt bo.

Den plog, hvarmed han plöjer sin teg, är en stark, skarpspetsad påle med ett tvärstycke på fotshöjd från spetsen; på detta sätter plöjaren sin fot för att tvinga ned redskapet i jorden. Sex till åtta starka män draga medelst rep pålen framåt; de sjunga i takt under arbetet, och kvin-

norna följa efter för att med räfsan bryta sönder torfvorna.

På en af de stationer, förbi hvilka vägen till Cuzco går fram, utvecklade sig denna morgon ett lifligt skådespel. Man hade här äran att hysa konungen som gäst. Sådana stationer likna snarast fästningar. De ligga långs hela hufvudvägen på en dagsmarschs afstånd och äro mer eller mindre förskansade men alla rikligt försedda med hvad som kräfves till härens underhåll. Den ifrågavarande utgöres af amfiteatraliskt ordnade byggnader, som skjuta öfver hvarandra, ju mer man närmar sig midtpunkten.*

---

* Hvarje byggnad hade ett inåtlutande ytterverk i cykloppstil af porfyr och granit med hörn af huggen granit; kanterna voro så omsorgsfullt inpassade, att fogarne svårigen kunde upptäckas, och stenarne — flere meter höga — sammanhöllos af en beckaktig lera. Marken bakom hvarje ytterverk låg tio till femton fot högre än marken framför muren; denna bildade sålunda ett bröstvärn, bak hvilket försvararne voro väl skyddade, om angrepp inträffade.

På den yta, som kringslöt af murarne — ett utrymme af flere tusen kvadratmeter — lågo fyra aflånga byggnader, som sins emellan bildade fyrkant; de inrymde förräder och sofplatser.

Dessa byggnader voro uppförda i samma stil som de yttre och i den för peruanerna egendomliga arkitekturen — fönsterlösa väggytor med nischer, delvis uthuggna i graniten, med sockel nedtill och upptill försedda med lister, som utgjorde ett försök till hufvudgesims. De fyra hörnen

Denna utgöres af slottet, på hvars ena gavel incas banér, det regnbågsfärgade, är hissadt.

Det vimlar här uppe af krigsmän, från guvernörer öfver närliggande landsdelar och herrar i hofvets galadräkt till menige man i deras enkla uniform. Och traktens folk har strömmat till för att få se en skymt af incan. Löpare och tjänare ila fram och åter, bringa bud eller tillföra konungens bord läckerheter från när och fjärran.

Hela karavaner af lamadjur, peruanernas enda lastdragare, äro uppställda i sina bås; de ha fraktat den kungliga packningen.

Slottet är afsedt att hysa incan, då han är stadd på rundresa i landet, där han å hvarje ort

---

voro försedda med portar af samma form som portöppningarna, breda nedtill och smala upptill, och med samma lutningsvinkel som yttermuren. Taket hade svag lutning och var täckt med blad och säf; bjälkarne, som hvilade på yttermurarne, voro fastgjorda medelst agavesnören — spik och andra byggnadsmaterial af järn och stål voro alldeles okända. Alla fönster vette åt den inre, stora borggården.

Midt på den inre borggård, de bildade, låg ett större envåningshus, hvilande på en pyramidformig bas: det var slottet, som i sin ordning omslöt en mindre gård. Denna den förnämsta byggnaden var uppförd af granit och adobes — ett slags soltorkadt tegel — och dess ytterväggar voro smyckade med frescofärger i gult, rött eller blått. Själva slottsgården hade en kringgående arkad med fristående kolonner utan bas och kapital. Dörrarne påminde som vanligt om egyptiska motiv, fönstren hade nischform, taket var täckt med gräs eller strå.

tager del af och sätter sig in i allt som rör dess välstånd. Det är den nu regerande konungen som låtit uppföra såväl slott som fästning. Vid hans död förseglas hela byggnadsverket, och allt hvad som dit hörer står sedan obegagnadt. Denna vördnad för den dödes kvarlåtenskap grundas på tron, att själen en gång efter döden skall vända tillbaka från solen för att åter ta sina jordiska ägodelar i besittning.

Slottets inre är lika praktfullt som det yttre. Genom förstugor och korridorer får man inblick i talrika gemak, som alla erhålla sitt ljus från den inre gården. Salarnes golf äro lagda i mosaik, väggarne äro klädda med cicelerade guld- och silfverplattor med växtmotiv i klar metall — en skimrande skörd, som växer upp från golfvet och sträcker sina fina stänglar ända till de utsökta väfnader af vicuñaull med mönster i guld- och silfvertråd, hvarmed taken till hela sin längd äro behängda. Bänkar, stolar och bord äro omsorgsfullt utarbetade i dyrbara träslag och klädda med värdefulla täcken eller ädel metall. Öfver allt en rikedom, hvars prakt efterlämnar ett oförgätligt intryck.

I dessa gemak bida incans närmaste och hans befallningsmän signalen från härolderna, som likt stumma bildstoder hålla vakt vid förhänget till det rum, där konungen nu ger företräde åt sina höfvitsmän och den fångne fursten; den

stund är snart inne, då inca skall visa sig för sin segerrika här.

Solen stiger högre upp mot zenit. Soldaterna stå uppställda i en stor halfbåge framför lägret med fångarne inom sin krets. Dessa hade i början blickat trotsigt och vildt. Alla hade de dock gripits af undran öfver hvad de här fått se; de hade i själfva verket gått i ständig förvåning öfver hvad de fått upplefva alltifrån den dag, då de efter tapper fejd dukade under för peruanernas krigslist och öfvermakt. Väntar dem nu döden? Skola männen offras på krigsgudens blodiga altar, kvinnorna skändas och barnen styckas till spis åt segerherrarne? Så hade varit deras egen sed. Lif för lif! De öfvervunnas jämmer och deras egna jubelsånger hade mängts i hemmets tempelgård. Skola de nu drabbas af samma dom?

Den goda förplägningen under vandringen genom okända trakter, den hänsynfulla vården om sårade och trötta hade förefallit dem som en gåta. Hvarför hade man ej genast dräpt dem, som voro blott till besvär?

Deras höfding hade hämtats till fiendens konung. Från fångarnes led sökte många blickar fästningsmurarne — skulle de snart få se den älskade furstesönens lik som en blodig trofé fästas på vallens krön?

Trots tanken på det öde, som måste förestå dem, är det mest förvåning, som råder hos de fångna; den röjes i hviskningar, som smälta ihop till ett doft sorl. Majs har rikligt utdelats ibland dem, de sårade äro förbundna, och de sjukaste ha bäd-dats ner i ett magasins svala rum, där de be-handlas med läkande örter.

Nu tona plötsligt signaler från borggården, det blir lif i soldaterna, som under väntetiden haft det nog så bekvämt, kommandorop ljuda, fanorna vecklas ut, portarne slås upp på vid gafvel. Tjänare och löpare träda ut; deras dräkter äro festligt sirade med mångfärgade band. Musikens gälla toner höras allt tydligare. Flickor och barn strö blommor på den väg, konungen skall gå. Nu komma landets adel och incans lysande stab. Det stora riksbanéret glänser i solen, vapen och ädelstenar blixtra.

Men högt öfver den brokiga samlingen strålar i all sin storhets glans under guldklädd baldakin inca, solens son och ställföreträdare på jorden, buren på juvelbesatt tron af fyrtio högresta, muskelstarka män. Efter honom följer ett långt tåg af krigare.

Blomsterregn, jubelrop ur tiotusentals strupar, lansar och svärd och brokiga hufvudkläden i svaj, medan tåget sakta skrider fram till midten af den rund, hären bildar.

Inca har rest sig och står framför sina trupper. Han är en högväxt, smärt och skägglös man på trettioålet med kraftiga, nakna armar, små händer och fötter. Ögonen ligga i en linje och ha ett godt, vänligt uttryck, ögonbrynen äro starkt hvälfda, pannan är hög och något bakåtlutande, kindbenen äro breda, näsan är starkt böjd, läpparne äro tjocka, hakan är liten, håret kort och mörkt; i öronen bär han hjulformiga hängen, som nå ända ned till axlarna.

Hans dräkt är väfd af finaste viouñauil, prydd med guld och ädla stenar; på hufvudet bär han en turban af mångfärgadt tyg med två fjädrar af någon sällsynt fågel och med nedhängande, skarlakansröd frans.

Inca blickar med tillfredsställelse ut öfver mängden; därpå gör han ett tecken med vänstra handen, och en skärande signal bjuder tystnad. Med klar och stark röst, som höres vida omkring, tager han till orda:

»Soldater! Ett halft år har svunnit sedan den dag, då jag bjöd eder farväl vid Cuzcos murar; tiden har för er gått under kamp och försakelse, för oss under spänd väntan och fast förtröstan. Tack vare solgudens hägn har ett nytt ärorikt blad lagts till våra häfder och ett nytt land tvungits in under vår lyckobringande spira. Det är med stolthet och tacksamhet, jag i dag hälsar eder välkomna åter till fosterjorden;

men i främsta rummet gäller mitt tack Honom, hvars strålar i dag flöda rikligare öfver det folk, han älskar och vill skydda mot barbarernas anslag. Mina härförare ha förtalt, att I han kämpat med tapperhet, och att I ej hafven glömt att i fiendeland vara skonsamma men fasta, att vårda de sjuka och att tukta de uppstudsiga, dock icke med hämndens utan med rättfärdighetens glafven. Ett fiendeland, som härjats med eld och svärd, blefve för oss själfva den största förlusten. Med mildhet ha vi vunnit våra största segrar.

»Och I» — här vände sig konungen till de fångna — »söner och döttrar af en främmande stam! Solguden, den barmhärtige, har sändt eder hit att lära den tro, som förer till solens ljusa hem. I han dyrkat falska gudar och ägnat dem blodiga offer, I han plundrat och härjat vid mitt rikets gräns, dräpt mitt lands söner och kränkt dess döttrar. Arbetets välsignelse har för eder varit förborgad; roflystnad och lättja ha stämplat ert släkte. Därför har nu vedergällningens timma slagit. I ären vanmäktige, i vårt våld, och vi kunde skipa blodig hämnd. Men vår lag förbjuder oss att löna ondt med ondt; af det goda skall det onda fördrifvas. Ert land skall nu befolkas af våra stammar; dess guda-beläten och tempel skola stå kvar, tills edra efterkommande en gång själfva vilja förstöra dem, sägande: det finns blott *en* gud, och Inca

är hans son! Detta må vara vår hämnd. I mitt rike fån I lära arbetets fröjd; det skall visa er den sanna vägen till mänsklig lycka. Från denna dag ären I mina barn och skolen i mig finna en rättvis fader. Glömmen aldrig, då regnbågsmärket lyser på fästet, att *en* finnes som ser, hvad I döljen för mig, och att jag är satt att på jorden utföra hans vilja! Och varen så välkomna i ert nya hemland!»

Musiken blåste upp, och det vardt ett väldigt då af hurrarop och slag på sköldarne. Inca steg ned från sin tron och vandrade bland soldaterna, som alla ville kyssa hans händer; för fångarne hade han uppmuntrande ord.

Då han återvändt till slottet, började folkfesten. Man sjöng, dansade och lekte dagen i ända, det vankades extra kost, och majsbrännvinet, peruanernas älsklingsdryck, flöt i strömmar.

Men i de kufvades läger rådde tystnad. De sökte fåfängt göra sig förtrogna med tanken på allt det nya, som nu väntade. Ännu då glädjedardarne tändts hos peruanerna, sutto de tigande och grubblade på förlusten af sitt land... Arbetets väg till lycka — det var för männen ett dunkelt och oroande tal.

II.

Cuzco.

I den stora, svala sängkammaren i ett af de prydligare husen i Cuzco — hufvudstaden i det mäktiga incariket — satt i arla morgonstund en äldre dam, strängt upptagen af sitt svåra men icke obehagliga arbete att söka genom konstiga medel åt ansiktet skänka något af den ungdomliga fägring, det med åren förlorat. Rummet, som låg i bottenvåningen, var högt och stort; det var utan fönster, men två dörröppningar vette ut åt en kringbygd gård med springkälla och blomsterrabatter. De tjocka, med mycken smak väfda förhängena voro dragna tillbaka, så att det skarpa solljuset silade in och upplyste rummet. Dörröppningarna voro efter landets sed bredare nedtill än uppåt, där de begränsades af en stark granitbjälke.

Hela byggnaden var för öfrigt af granit. De stora blocken voro omsorgsfullt hopfogade och åt gatan blott ytterst sparsamt försedda med nischer och dörrar, som gjorde afbrott mot den enformigt mörka färgytan, ofvan hvilken ett litet utsprång tjenstgjorde som taklist.⁹

Möblerna voro enkla men dyrbara. De utgjordes af bl. a. en stor, låg brits med sänghimmel, hvars kronlika afslutning uppåt gick ihop med en väfd bonad i gult och brunt, som sträckte sig under hela taket och icke blott gjorde tjänst som prydnad, utan ock dolde takkonstruktionen af granitstenar, som från ömse sidor sköto öfver hvarandra, tills de möttes i en bred ås, utvändigt klädd med halm och säf. Ett ovalt stenbord af trä med granitskifva stod midt i rummet. Å väggen midt emot dörröppningen voro flere små nischer inhuggna, och mellan dem hade hängts brokiga mattor. Den stockklädda muren var hållen i mörka, varma färger, hvilkas grundton öfverensstämde med väfnadernas. Nischerna voro målade i rödt; de tjenstgjorde som hyllor och uppbyro olika föremål, bland hvilka sågos lervaser med inbrända stenar, tunga i formen men icke utan originalitet. I en af nischerna stod husguden — »huaca» — utförd i silfver med stora, gula ögon af agat. Hvarje familj har en sådan skyddsgud, medlare mellan jordens barn och solguden. Kring bordet och längs

väggarne funnos stolar, utskurna i ett trästycke eller af trä och metall; de voro utan ryggstöd men belagda med mjuka kuddar och täcken, å hvilka husets kvinnor inväft fantasiornament.

På hvardera sidan om huacan hängde en quipus. Den var husets stamtafla och största klenod, ty den utvisade, från hvilken inca husfadern härstammade. Hvarje inca hade blott en hustru — som enligt lagen skulle vara hans syster — men därjämte flera hundratal medhustrur, hvilkas barn af mankön räknades till incasläkt och utgjorde rikets adel, som egde stora företrädesrättigheter framför den öfriga befolkningen. På detta sätt bildades efter hand en väldig incasläkt, hvars medlemmar strängt höllo på ärfd sedvänja och framför allt med yttersta noggrannhet vakade öfver, att inga äktenskap knötos mellan solens ättlingar och vanliga ofrälse dödlige. Endast konungen egde rätt att välja till medhustrur hvilka han behagade, men oftast tog han dem ur sin egen släkt eller bland kufvade höfdingars döttrar. Cuzco med sina hundratusentals invånare var säte för inca och hans oräkneliga familj, hvars manliga medlemmar innehade alla de förmånligaste platserna inom rikets invecklade förvaltning.

Husets fru hade slagit sig ned vid ena dörröppningen, så att det mörkhyade ansiktet skarpt belystes. Hon var iklädd en mörk tunika, som

lämnade de ännu välformade armarne synliga. Framför henne stod ett mindre bord med allehanda toalettsaker; i spegeln af polerad silfver mönstrade hon med kännarmin frukten af sina bemödanden, under det hon allt emellanåt dopade en pänsel och därmed strök öfver ögonbrynen för att gifva dem större glans. De eljes något hårda dragen hade utjämnats. Det mörka håret, som i sitt naturliga, krusade skick alldeles stred emot dagens mode, var glattstruket och hade kammats högt för att ge intryck af större rikedom; det var i nacken uppfästadt i en knut, fasthållen af ett bredt, hvitt band med invädda guld- och silfvertrådar, som åt det blåsvart glänsande håret gaf en ännu djupare ton. Framför henne stod en vas med saft af magney-plantan, som ensam kunde framkalla den blåsvarta modefärgen på håret. I de vackert formade men tämligen stora öronen, som delvis doldes af hårbucklorna, blänkte ett par omfångsrika guldhängen. Kring den fylliga hakan hängde ett vackert silfversmycke med en medaljong, som i guldfattning inneslöt två majskorn, vuxna på helig mark framför solens jungfrukloster i Cuzco; de egde enligt sägnen en öfvernaturlig skyddskraft.

Från trädgården hördes ljudet af fasta steg, och strax därefter inträdde en äldre man. Han bar en dyrbar tunika samt bälte med stort silfverspänne. Benkläderna voro utmed sidorna prydda

med silfverränder, betecknande hans rang som militär. På fötterna bar han sandaler. Hufvudbonaden var baretiformig med långa fjädrar, som hängde ned öfver ena axeln.

Han var en högre officer i konungens lifvakt och beklädde dessutom ställningen som amantus, d. v. s. lärare för några af incans söner och slagna höfdingars barn, hvilka i Cuzco erhöillo undervisning i det nya fäderneslandets religion för att sedan återvända till sina stammar och där under en riksguvernörs uppsikt gifva de sina ett föredöme i utöfvande af incas tros-lära och plägseder.

Han gick raskt in i rummet och nickade åt sin hustru, som mycket kort besvarade hans hälsning; det uttryck, hvarmed hon såg upp från spegeln, då han aftog sin hufvudbonad och tor-kade den mörka, fuktiga pannan, tycktes varsla om åska i luften . . .

Öfverste Tiracca lade händerna på ryggen och började att i något nervös takt gå af och an i rummet, under det han emellanåt tilltalade hustrun, som iakttog en olycksbådande tystnad. Toaletten var sent omsider fullbordad, en sista blick i spegeln visade, att den lyckats, och husets herskarinna vände sig mot sin gemål.

— Du har talat med Vajny?

— Ja, jag har naturligtvis gjort, som du sade . . .

— Naturligtvis; och hvad svarade han?

Tiracca slog sig hastigt ned på en af stolarna och förde handen till pannan.

— Hans svar blef hvad jag väntat mig.

Frun reste sig till hälften.

— Alltså fortfarande afslag?

Tiracca nickade.

— Afslag! upprepade hon. Vid solens glans! Jag har aldrig hört maken. Är detta ett sätt? Jag bara frågar dig . . . Resa bort från vår dotter efter att ha stulit hennes hjärta och väckt hennes förhoppningar! Och så komma hem från kriget om ett halfår utan att så mycket som hälsa på hos oss engång! Kanske det är kaptenstrangen, som gör honom så stram, fast han borde falla ned och tacka sina skyddspatroner för äran att komma in i vår släkt . . . Jag har sett hans stamtafla; där fins inte en droppe inca-blod på mödernesidan — hans stammor var en fattig dansös från andra sidan bärgen, som händelsevis kom i incas väg och . . .

— Ja ja, kära du! Men hvad tjänar det till att ta saken så, när han i alla fall inte vill.

— Inte vill? afbröt fru Tiracca med skällvande röst. Jag fattar inte hvad du menar! Min dotter vill, och jag vill — och därför *måste* han, så visst som här fins lag och rätt i landet. Han *måste*, förstår du! I annat fall bli vi till åtlöje, och hvad skall folk säga?

— Folk . . . Hvad har »folk» med detta att göra?

Den goda frun trummade med fingrarna på toalettbordet.

— Man vet ju redan . . . Det tasslas om i hela staden.

— Hvem skulle ha förrådt detta?

— *Han* naturligtvis! Och medan han varit borta, har folk kommit med antydningar, och jag har inte alltid kunnat bestämdt afvisa dem . . . Ja, kort sagdt . . .

— Aha! afbröt öfversten och reste sig häftigt. Du har, vid alla rägnbågens färger, pratat bredvid munnen.

— Det är nu inte tal om *mig!* förklarade frun med en blick, som alldeles afväpnade den i fält så tappre krigaren. Spara din kritik till ett lägligare tillfälle!

Tiracca hade åter satt sig.

— Kom ihåg, fortsatte frun, hur viktig denna sak är både för oss och vår dotter! Hon fyller snart aderton år och har alltså nått den ålder, då hon enligt lag skall gifta sig. Hon är kär i Vajny, och får hon inte honom, blir hon nödgad att äkta hvem myndigheterna utse. Men detta *skall* ej ske. Vajny är tapper och begåfvad. Han har framtiden för sig och är i mångt och mycket en . . .

— Jag vet ju det, min vän, men . . .

— Inga men! afbröt hustrun. Här gäller att handla och det raskt ändå. Låt mig få tala med honom! Först skall jag försöka med godo, men sedan fins det andra medel.

— Du tänker bjuda till att tvinga honom?

— Jag tänker handla så, som jag anser klokt. Tiracca skakade på hufvudet.

— Du kommer bara att förvärra saken, så mycket mer som skälet till hans handlingssätt är af ömtålig natur.

— Skälet! Hvad kan *han* ha för skäl? Så svara då! Hvad betyder denna tystnad? tillade hon otåligt, då mannen tyst blickade framför sig.

— Historien går nog tillbaka till sista kriget. Vajny har lofvat att göra oss ett besök för att själf hos vår dotter aflägga räkenskap, och jag har ej närmare åtsport honom ... Men det synes mig, som om hans bekantskap med en af fångarna framkallat omslaget. Det var en dag vid gränsen, under återtåget. Vi hade slagit läger vid en flod. En af våra krigsfångar, den fallne höfdingens son, försökte att öfver floden fly åter till hemlandet. Hans tilltag gick om intet, och det föll på Vajnys lott att låta afrätta den redan till hälften liflöse . . . Vid dennes stoft såg han för första gången en ung flicka, som ju tillhörde den kufvade stammen men dock i mångt och mycket var den olik. Hon är något af det vack-

raste, du kan tänka dig. Sådana ögon, sådana armar, sådana . . .

— Och så vidare! afbröt hustrun med misslynt min. Till saken!

— Hennes sorg och förtviflan gjorde på Vajny ett djupt intryck, och jag hade som högstkommanderande för fångarnes vakt ofta tillfälle att se, hur han sökte närma sig den unga kvinnan.

— En sådan förrädare! mumlade frun.

— Hennes sorg kunde värkligen röra stenar, och Vajny var ej den ende, som erfor detta.

— Jag märker det. Nå?

— Ehuru flickan alltid var mycket tillbakadragen mot sitt lands eröfrare, kan det ju tänkas, att någon af dem gjort intryck på henne. Det är i alla händelser inte Vajny, tillade Tiracca med själfmedveten triumf.

— Är du viss på det?

— Fullkomligt; och jag tror också, att hans sorg skall gifva med sig, om man behandlar honom försiktigt.

— Hvar fins nu den där . . . ?

— Yelva? Hon sjuknade vid intåget i Cuzco och är ännu kvar i staden, den sista af stammen, som ej sändts till ett nytt hem — ja, utom den unge höfding, jag undervisar.

— Flickan borde komma bort så fort som möjligt . . . Hvar bor hon?

— I den del af fästningen, som är bestämd
åt sjuka fångar — tillsvidare.

— Och Vajny är uppsyningsman?

— Ja, för tillfället. Den unge höfdingen
har också en tid lidit af klimatet.

— När tror du, flickan kan sändas till sin stam?

— Ja-a . . . vet du, jag hade tänkt mig ett
sätt att ordna saken till alla parthers belåtenhet.
Om Yelva nu skickades bort, skulle Vajny med
den natur, han nu engång har, kanske vara dum
nog att resa efter henne. Detta måste förhindras.
Blefve hon däremot gift, skulle han snart lugna
sig. Men olyckan är den, att Yelva, fast fullt
vuxen, är blott sjutton år, och lagen tillåter intet
giftermål före det adertonde året.

— Det ges undantag.

— Mycket rätt! Jag t. ex. skulle på grund
af min ställning ha rätt att gifta mig med henne
redan nu. Jag har ju haft nog af *en* hustru i
alla dessa år — ja, ja, förstå mig rätt! — och
det sker uteslutande af faderlig hänsyn, om jag
nu . . .

— Du! utbrast hon med läppar, som skälde
af sinnesrörelse. Du — hon rätade upp sig i
hela sin imponerande höjd — du skulle ta dig
en ny hustru, och till på köpet en slinka från
andra sidan bärgen! Och detta vågar du . . .

— Lugna dig, min vän! Det är ju blott ett
förslag. Du vet mycket väl, att du är och för-

blir mitt enda kära; men ser du, man får tänka på sina barn, och . . .

— Jag undanber mig slika tankar. Aldrig i lifvet skulle jag tillåta en sådan mesallians mellan dig och . . .

— Men, min lilla solstråle! Jag har ju inte den minsta känsla för henne. Om du ville tillåta mig att närmare förklara . . .

— Tack, det är onödigt! Inte ett ord mer om denna sak! Det vore ju upprörande att tänka sig . . . Du sade, att Vajny skulle komma hit — när?

— Någon gång i dag. Men gör mig den tjänsten att ta saken lugnt och behandla honom varsamt! Han kommer säkert att lämna oss full upprättelse, kärnpojke som han är i grund och botten.

— Det fins blott *en* upprättelse, jag kan gilla: att han gifter sig med vår dotter.

— Han vill nog handla uppriktigt mot henne, men det ges tillfällen, då öfverdrifven pliktkänsla leder till olycka. Hvarför förbjuder lagen mannen att gifta sig före tjugofyra års ålder och kvinnan före aderton? Naturligtvis af det skäl, att ungdomens känslor skola få tillfälle att mogna, så att de unga icke kasta sig in i obetänksamma förhållanden, på hvilka man sedan ej kan råda bot. Ja, lagen är bra, tillade öfversten med en djup suck; men i praktiken . . .

— Ja, tänk! inföll hans hustru. Tänk, hvilken uppoffring den höll på att kräfva af dig, om du skulle på gamla dar ha gått och gift dig med en tös — för att rädda ditt barn! Faderskärleken är i sanning en helig känsla, fri från all egennyttig beräkning!

Hon gaf sin man en obeskriflig blick — och seglade ut genom dörren.

Samma dag sände fru Tiracca till sin bror — en högtstående ämbetsman i Cuzco — en quipus med bud, att han borde låta den fångna kvinnan så snart som möjligt försvinna från hufvudstaden eller kanske, om möjligt, fästa kungens uppmärksamhet på henne.

Det sista skedde.

Den svage incan, ytterst känslig för kvinlig fägring, vardt eld och lågor första gången han såg henne. Ett par dagar senare blef hon intagen i Cuzcos jungfrukloster, där hon skulle förberedas till den höga äran att bli upptagen i skaran af konungens medhustrur.

Fru Tiracca andades åter lättare. Det moln, som hotat familjen, skingrades, och den förlorade svärsonen blef återupptagen i dess sköte. Dotterns vackra ögon tycktes bringa den vilsekomne officern på rätta vägar, och han gjorde afbön. Hvad som dess för innan förefallit försökte man glömma, och bröllopsdagen bestämdes.

Endast öfverste Tiracca tillät sig att då och då i enrum draga en stilla suck. Hvad kunde han hjälpa, att tankarne emellanåt gingo till den unga flicka, som nu för honom var ohjälpligt förlorad . . . ?

Upp åt sierrans klippvägg norr om Cuzco, där nattens slöja nu rifvits bort och morgonsolens strålar fått herraväldet, låg peruanernas stora, berömda fästning, upptill begränsad af tre jättelika vaktorn, hvars erggröna koppartäckning glänste i solskenet. Den väldiga fästningskomplexen hade, liksom fallet var med alla peruanernas byggnader, uppförts med största omsorg, och läget på en klippas krön gjorde den ointaglig för fiendehand.

Den del af fästningen, som vette mot staden, utgjordes af en omkring tolfhundra fot lång och mycket tjock gråstensmur; åt andra sidan skyddades den af två halfrunda murar af samma längd som den förstnämnda. Marken bakom dessa murar låg så högt, att de utgjorde ett ypperligt bröstvärn för trupperna, medan terrängen utikring var brant och otillgänglig.

Alla gråstensmurarne voro uppförda i rustikstil och på de fria ytorna syntes grofhuggna stenar, som emellertid hade så finhuggna kanter, att fogarne mellan likfärgade block knappt kunde upptäckas; höjden utvändigt var intill tjugo fot.

Det inre af fästningen upptogs af en mängd mindre gråstensbyggnader, som kringsslöto aflångt fyrkantiga gårdar eller ock lågo midt emot hvarandra, så att en bred gång bildades mellan dem. Byggnaderna tjänstgjorde som förrådsammare för hären, hvarjämte de naturligtvis innehöllo bostäder för officerare och soldater.

Det hela byggde upp sig amfiteatraliskt, så att högre liggande byggnader kunde i sin ordning göra tjänst som vallar och värn för hvad som fanns bakom dem. Öfver denna myrstack af byggnader höjde sig tornen tunga och imponerande, med gluggar och fönster i flera våningar. Där voro bostäder inredda.

I ett af rummen stodo två män och blickade ut genom det stora fönstret, som skänkte härlig utsikt öfver en vidsträckt näjd. Det var öfverste Tiracca och hans lärjunge Itos, den unge höfdingen för den senast kufvade stammen. Han hade ett dystert, resigneradt uttryck, där han stod och lutade hufvudet i handen, medan blicken var riktad uppåt, mot den molnfria himlen.

Från fästningens västra del trängde till dem taktfast sång i växlande tempo, beledsagad af hammares tunga slag mot sten. Hundratals arbetare voro där sysselsatta med att utvidga och förbättra fästningsmuren.

Stenen — ett säreget slag granit — hämtades från bärigen långt borta, där den med oer-

hårdt tålmodspröfvande arbete brutits på det sätt, att klipporna skörnat genom eld. Den forslades öfver strida forsar och stora klyftor till bestämmelseorten, där arbetet med mäjsel och hammare tog vid, tills stenens sidor fingo denna släta yta, i hvars framkallande peruanerna voro mästare. Som svarta myror på tåg tedde sig de många tusen män, som rörde sig utmed forvägen i den tropiska solens glöd och medels linor släpade fram de stora blocken af intill tjugo fots längd. Peruanerna sjöngo under sitt tunga slit för att på solgudens och incas bud dess fastare bygga landets värn.

Några lystringsord från en af de med soldater fyllda gårdarne väckte plötsligt Itos ur hans drömmar. Han vände sig mot Tiracca, som uppmärksamt betraktade honom, och sade, i det han tungsint skakade på hufvudet:

— Du vill lära mig att tro på *dina* fäders gud . . . Tänker du, att man lika lätt kan flytta sin tro, som edra soldater drifva en fången stam till nya näjder! Gif mig då åtminstone ett tecken på, att eder gud däruppe är den sanne guden! Låt honom förmärka sitt ansikte, låt det rägnas eld eller blod öfver marken! Eller också förskona mig från din lära! Ser du det snöklädda bärget därborta vid synranden? I dalen därnere står jag, och du däruppe. Din röst ljuder ned till mig, men hur vill du, att jag

därnere skall sätta tro till allt hvad du förtäljer om landet på andra sidan bärget? Nej, låt mig själf komma upp på höjden och öfvertyga mig om sanningen i dina ord — och jag skall med hela mitt folk falla ned och tillbedja din gud.

— Ditt svar är tviflarens inkast, genmälte Tiracca. Det höga i vår troslära är just det, som gör den oförklarlig för dig och dina stamfränder. Vägen till solguden är som vägen till Chimborazzos topp — den är uppfylld med klippstycken och bottenlösa svalg. Vill man gå den vägen, gäller det att lära sig arbeta och försaka.

— I vårt hemland ansågs arbetet som ett straff; så lärde oss våra gudar. Hvarför skulle vi, deras utvalda folk, arbeta? De läto ju trädens frukter i öfverflöd mogna dag efter dag? Gudarne skänkte oss vårt bröd och källans klara vatten, och de lärde oss att till tidsfördrif jaga steppernas djur och skogarnes fåglar, ty jagten gaf styrka åt våra muskler. Lyckan bodde i våra hem; vi hade allt utan vedermöda och togo för oss hvad gudarne gafvo . . .

— Var det därför, afbröt Tiracca, som ni plundrade våra gränsbor, slaktade dem framför edra afgudabilder? Detta ert handlingssätt förtörnade solguden, han satte oss rättvisans svärd i handen, och vi blefvo de starkaste . . .

— Ni voro hundra mot en! inföll Itos med flammande ögon. Var det för att skaffa arbete

åt ert folk, som ni nedhöggo våra skogar vid gränsen och ändrade flodernas lopp, så att de icke längre befruktade våra marker?

— Vi ville blott ert eget bästa, svarade Tiracca; och engång i tiden skola ni förstå det.

— Ja, ni ville, förstås, rädda oss och visa oss vägen till solguden, hvilket ej kunde ske utan incas hjälp, fortsatte Itos med skälvande röst. Den frälsningen och den lyckan hade vi aldrig bedt er om. Ni fälde vår konung, togo vårt land och släpade oss bort till hemlös »lycka». Men — utbrast han — i motgången skall min stam lära känna sin egen kraft. Ni må drifva oss hän hvart som hälst och krossa våra gudastoder och tvinga oss att böja knä för en främmande gud, men ni skola aldrig släcka vårt hopp att engång få återvända till vårt land, våra gudar och seder. Det ges mycket mellan trädens toppar och flodens yta, som mänskoögat ej kan se... Den gud, som leder vågens svall mot sjunkande aftonsol, kan ock kasta om böljans gång mot morgonsolen — våra gudar, som låtit oss föras hit, kunna föra oss hem igen.

— Ditt folk skall engång åter draga till sitt land, men det blir då med vår tro och våra seder. Intet tvång skall inplanta dem — vi skola segra genom mildhet, säger oss vår gud.

Itos skrattade hånfullt.

— Var det mildhet, när han ingaf er att döda mina fränder?

— Du förstår ännu icke de syften, som bestämt vårt handlingssätt . . .

— Jag har sett detsamma förr fast under annat namn. När en af våra kvinnor klädde sig till brud, använde hon halfva dagen på att pynta sig och gick långa vägar för att spegla sig i flodens vatten. Utan fåfänga — intet bjäfs, ingen brudgum och ingen dans! Utan — fåfänga intet krig!

De hade under samtalet gått ut på fästningsvallen och kommit till en af de plåtåer, hvarifrån man hade bästa utsikten öfver Cuzco med omnäjd. Solröken hade delvis skingrats, stadens bägge kanaler blänkte som krokiga silfverränder, hvilka längre bort, i stadens utkant, flöto ihop till en bred flod; den böjde sig i en vid båge och försvann bland bergen för att åter bli synlig i en ram af skogsdungar och slutligen i smal linie försvinna långt borta vid horisonten.

Röken från Cuzcos eldhärdar steg rakt upp i luften i fina strimmor — som rök ur otaliga kratrar, bildade af mörka byggen kring gårdarnes hvita sand. På de trånga gatorna med husfasader af mörk trachysten, som gaf dem en dyster prägel, hvilken ej kunde förtagas af solskenet, vimlade det af folk i färgrika dräkter. Bland de låga byggnaderna reste sig högre,

imponerande kvartér, som dels omgäfvos den stora öppna platsen i stadens midt, där dess flesta gator utmynnade, dels lågo fristående, omgifna af murar. Dessa tunga och enformiga byggnadskomplex utan nämnvärd arkitektur tillhörde konungen. De voro bostäder för honom och hans talrika familj, kloster för soljungfrurna och lokaler för de mångfaldiga ämbetsvärk, som förvaltningen kräfde. Inca-adeln hade sina anspråkslösa hus i dessa byggnaders närhet, och utkanternas arbetarekvartér sträckte sig ända upp mot närgränsande kullar och bärg, på hvilkas terasser majsen växte i jord, som hämtats fjärran ifrån, och där konstgjorda vattenbehållare speglade det indianska kornets långa, fint formade blad och potatisens enkla blommor. Det var enligt sägnen här, som dess frukter först kommo till användning. Men inne bland bärgen knogade arbetsmyrorna dag efter dag i solgudens tjänst...

Den unge höfdingen blickade sorgset framför sig. Var det så, han engång skulle återse sitt eget folk — som trälar och slafvinnor på främmande jord. Han vände sig om. Öfverallt samma myllrande af rastlösa arbetare. Deras sång böljade i fylliga vågor upp mot fästningen. Den unge mannen förvirrades af detta eko från ett träget lif under molnfri himmel — detta var allt så olikt den tysta halfdagern i hans hemlands

skogar. Och där nere blänkte breda strimmor af guld — dagerns spel på soltämplets guldsirade fasad.

Tanken på Yelva dök plötsligt upp. När skulle han återse henne och under hvilka förhållanden? Skulle hon glömma, att hon engång varit hans broders brud? Skulle hon glömma det löfte, hon gifvit vid hans död, att hämnas honom? Skulle den hädangångnes ande få se henne som incans medhustru, som ödmjuk slafvinna i stoftet för den allsvåldige...? Tiracca bröt tystnaden.

— Se! sade han och pekade ut öfver näjden. Se, hur solskenet slagit sin gyllene mantel kring alla dessa tusental! Det gjuter lifsglädje i deras sinnen och lägger sångens jubel på deras läppar. Försök att skåda upp till den strålande guden! Du skall bländas, ty mänskoögat når aldrig så högt som till skaparen af all den lycka, du ser ikring dig. Itos, hvad äro alla dina gudar och beläten mot en enda stråle af denna oändliga kraft? Du gick i blindhet i dina skogars dunkel utan aning om det ljus, som lyste på trädens kronor men förgäfves sökte bana sig väg ned till dig. Det var mitt folks uppgift att föra ditt eget ut i ljuset. Bed nu honom däruppe att taga blindheten från dina ögon — och du skall prisa hans namn.

Tiracca teg och lade handen på Itos skuldra; de lyssnade bägge ett ögonblick till sången där borta ifrån.

— Din höfdings slafvar? frågade Itos och beskref med den utsträckta handen en båge öfver näjden från öster till väster.

Tiracca skakade på hufvudet.

— Hos oss finnas inga slafvar i den bemärkelse du tar ordet. Men vi äro alla solgudens tjänare — det är ju han, som skänker oss vårt dagliga bröd — och från den högste till den lägste lyda vi under statens myndighet. Staten — det vill säga solgudens rike här på jorden — uppfostrar folket genom sin visa lag och skänker åt en hvar fria bostäder, husgeråd, vapen, mat och dryck — kort sagdt allt hvad vi behöfva — men fordrar till gengäld våra händers arbete, mäns, kvinnors och barns, hvar och en efter sina krafter. Medan vi nu samtala, äro männen af din stam sysselsatta med att gräfva diken och få lära sig åkerbrukets konst. Kvinnorna undervisas i husliga sysslor, såsom matlagning efter gängse föreskrifter, sömnad, brodering, väfnad . . . Virketyg, möbler och allt få de fritt ur statens förråd. Allt fritt och i vederlag arbete — se där vår organisations hemlighet! Den ouppodlade landsträcka, som ditt folk erhållit, och öfver hvilken du under en guvernörs uppsikt skall bli herre, har liksom hela

riket delats efter tresystemet. Solguden eger den ena tredjeparten och incan den andra, medan den tredje fördelas bland folket, så att hvarje man erhåller ett visst stycke bördig jord med ytterligare tillägg för sin hustru. Han får som menig man ha blott en, men måste gifta sig, då han fyllt tjugofyra år — det vill säga efter din tidräkning tjugofyra rägnperioder efter sin födelse — liksom kvinnan, då hon fyllt aderton. För hvart barn, som födes, ger staten honom ett nytt stycke jord — för gossar dubbelt mot flickor. När sonen engång gifter sig, eller om han dör, återfaller denna del till staten. Familjen förfogar öfver allt, som skördas på dess jordlott. Till kläder lämnar staten kvinnorna ull och bomull allt efter landets luftstreck. Jorden odlas enligt särskilda föreskrifter på bestämda tider och viss ordning. Först skötas solgudens egor, därefter den jord, som förbehållits åt de sjuka och vanföra, åt hären och administrationen, så incans egendom och slutligen folkets. En gång öfvertagen jord får af menige man icke bortbytas eller tillökas. Lamadjur och får tillhöra alla incan. De förras ull går till magasinerna, de senares till jungfruklostren, där incans dräkter och slottens bonader väfvas.

— Arbetar också din höfding?

— Ja, inca och hans släkt bekläda statens högsta värdigheter. Fyra af hans bröder äro

ståthållare i landets fyra stora landskap. Så ha vi dem, som förvalta de högsta och mest ansvarsfulla ställningarna inom afdelningarna för hären, magasinerna, förplägningen, vattenledningen, åkerbruket och skogsskötseln.

— Räcker din höfdings släkt till för allt detta?

Tiracca betraktade ett ögonblick Itos. Frågan var naturlig, men i tonen låg något retfullt.

— Incans släkt är stor, svarade han. Det berättas i en gammal quipus, som förvaras därnere i soltämplet, att den skall bli talrikare än himlens stjärnor. Du ser den stora, ensamt liggande byggnaden med höga murar ikring och omgifven af böljande åkerfält? Det är solgudens tämpel . . .

— Är Yelva där? inföll Itos hastigt.

— Ja, svarade Tiracca och kväfde en suck. Hon dväljes tills vidare bakom dessa murar jämte nära ett tusental andra unga kvinnor, incans blifvande medhustrur, tämpelns tjänarinnor. De förblifva i klostret och uppfostras där till tjänstgöring vid de stora festerna, eller flyttas de till andra kloster i riket allt efter incans önskan.

— Och Yelva? . . .

— Hennes framtid blir en skön dröm, så skön som hon förtjänat . . .

Itos hade ett häftigt svar på sina läppar, då hans uppmärksamhet plötsligt drogs åt annat håll, i det Tiracca pekade på en närliggande byggnad med massiva murar, till hälften inbäddad i en stor trädgård. I denna syntes på en kulle ett talrikt sällskap af förnåma damer och herrar, hvilkas lysande dräkter i solljuset bjärt aftecknade sig mot mörk granit och dunkelgrönt löfvärk.

— Coya! utbrast Tiracca i vördnadsfull, nästan hviskande ton. Ser du den blåklädda kvinnan under baldakinen, hon som promenerar framför de andra?

— Hvem är hon? sporde Itos nyfiket.

— Konungens gemål och på samma gång hans enda syster.

— Hans syster?!

— Ja, enligt lagen måste incan gifta sig med sin närmaste kvinliga släkting; hon blir hans enda lagliga hustru, och af deras barn blir äldste sonen tronföljare. Denna sommaren är den femte efter deras bröllop, och äktenskapet har hittills varit barnlöst. Men nu har solguden hört sitt folks böner, och i en snar framtid torde landet ha en högburen inca att fröjdas åt. Men — tillade han — låt oss nu gå! Det är ej tillåtet att spionera i slottets trädgårdar.

De gingo tillbaka samma väg som de kommit, och snart sutto Tiracca och hans lärjunge

i det stora svala tornrummet, där Itos sakta och mödosamt sökte sätta sig in i peruanernas quipus med de hemlighetsfulla knutarne -- ett sätt för meddelande, som hittills varit alldeles obekant för skogens mörkhyade son.

III.

Mellan grafvar.

Det är sent fram på eftermiddagen.

Vid ingången till en af de enkla hyddorna i utkanten af Peru sitter en arbetare och blickar framför sig. Ett matt, rödt skimmer tränger ut genom dörren, hvilken äfven tjänar till fönster, och belyser ett stycke mark, där mannens skugga aftecknar sig.

Byggnaden, som är uppförd af saltorkadt tegel med lågt, sluttande tak, gör ett intryck af snygghet och ans. Genom dörren till ett uthus ser man de enkla åkerbruksredskapen, som stå lutade mot det brädskrank, bakom hvilket årets första skörd af majs och potatis är upplagd. Stallbyggnader finnas ej. Hästar och kor äro hos peruanen okända, och fåren äro statsegen- dom. På ena gafveln hänga remsor af charqui- kött — det enda, han får äta och som på vissa

dagar från statens slakterier utdelas till arbetarne och deras familjer.

Peruanen satt och stirrade ut i rymden med liknöjd blick. Han hade gjort sitt dagsvärf och egde rätt att hvila ut. Men friheten hade för honom ringa eller intet värde. Kanske är det därför hans ansikte ser så gammalt ut, fast han är en fyrtifem års man i sin fulla kraft?

Tillvarons evigt enahanda har på honom tryckt sin stämpel, liksom på alla andra af de milliontals kroppsarbetarne i incans väldiga rike. Alltid detsamma dag efter dag och år efter år, samma slit och släp utan mål och utan möjlighet att någonsin stiga högre. Framtidsdrömmarne voro för honom okända — dessa förhoppningar, som gjuta friskt blod i bleka ådror, som väcka ny kraft i slappnade nerver, som egga ärelystnad och vilja. Han hade ingenting att förlora, men håller ingenting att vinna. Det var en ödets ironi, att inbyggarne i ett af världens då för tiden guldrikaste land icke kände ens pänningen och pänningars värde. Den peruanske arbetaren kunde icke öka sin egendom, icke skaffa sig något mera och bättre, än han redan hade. Och egde han all Perus omätliga rikedom, skulle han ej med den ha kunnat förvärfva sig det minsta stycke jord utöfver hvad lagen beskärt honom. Han kunde aldrig blifva något annat, än han var; aldrig vinna större kunskaper, än han fått

i arf efter fäderna. Och så skulle det förblifva släkte efter släkte intill tusende led.

Några bekymmer för sin utkomst hade han ej, och nöden skulle aldrig klappa på hans dörr. Det förebyggde staten, som skänkte åt honom och hans familj just hvad de behöfde till lifvets nödtorft — och samtidigt stängde alla vägar, på hvilka han kunnat gå fram till större oberoende.

Men *en* dröm egde han dock — den fagra drömmen om ett lif efter detta, som skulle utgöra den stora belöningen för väl fullgjordt arbete i incans tjänst. Religionen var hans bästa tröst, fast inga präster förkunnade den. Deras lärdomar voro förbehållna åt de högt uppsatta. I folkets hem satt man om kvällarne kring den flammande elden, och de äldre berättade för de yngre om den store, osynlige guden, Vira Cocha, som skapat världen, och som lika visst en gång skulle i sitt sköte samla allt det goda, medan det onda sänktes djupt ned i jorden, där Cupay, det brottsliga samvetets härskare, råder.

I tron att efter döden få lönen för plikt-trogen möda i samhällets tjänst sökte arbetaren kraft att framlefva sin enformiga tillvaro. Han sökte i denna tro tröst öfver förlusten af sin lille son, som samma dag gått in i solens rike. Där skulle de råkas lika säkert, som att de åter en gång skulle födas till jorden, men då under ljusare och gladare förhållanden.

Hans anlete hade lifvats af ett svagt leende. Blicken gled långsamt öfver näjden, tills den häjdades vid husets öppna dörr. Då mörknade han igen, och handen knöts ofrivilligt hårdare kring skaftet på den yxa, han höll — en yxa med blad af koppar och tenn i denna blandning, som förblef peruanernas hemlighet, och som trotsade både porfyr och granit.

Man redde sig därinne till en enkel sorgfest, ty barnet skulle samma kväll begrafvas. Incans höga lära räckte icke till att förtaga faderns känsla af sorg och saknad. Han skuggade med handen för ögonen och såg upp mot den sjunkande solen. Dess sista strålar väfde i violett den skira bro, på hvilken hans lille pys nu larfvade upp mot sitt nya, skimrande hem...

Han reste sig långsamt, drog en djup suck, samlade ihop sina värktyg och gick in. I halfdunklet flamma några vedträd på spiseln och lysa på det enkla bohaget: sängen, bordet, de klumpiga stolarne utan ryggstöd och hyllorna på väggen — hela inredningen i byggnadens enda, rymliga men ytterst tarfliga rum.

Framför spiseln sutto modern och ett par af de närmaste fränkorna sysselsatta med att kläda liket, under det några barn om fyra till elfva år nyfiket sågo på. Den döda kroppen var i sittande ställning, med benen dragna upp under hakan, omvirad med täcken, som snörats fast till

ett bylte, och ytterst var den lille svept i ett hemväfdt, rutigt täcke.

Fadern åsåg tigande kvinnornas arbete, som försiggick under ljudlös stillhet. Moderns stora, bruna hand gled emellanåt smekande öfver det ännu obetäckta ansiktet med de glanslöst stirrande ögonen; och barnen sågo icke utan afund på de rara leksaker, som lagts framför den döde gossen och skulle följa honom till den sista hvilstaden jämte liket af en papegoja, hans älsklingsdjur och bästa lekkamrat.

Förberedelserna voro omsider afslutade. Kvinnorna reste sig från sin knäböjande ställning, och husmodern satte den döde vid bordets ena ända, hvarefter hon dukade fram en kvällsvard af bröd, potatis och torkade köttremsor samt — högtiden till ära — majsbränvin, som var häldt i ett stort, gammalt stop.

Anhöriga och gäster togo plats kring bordet, i hvars midt syntes den blomstersirade skyddsguden — en klumpig träfigur, föreställande en sittande, mänsklig gestalt. Framför denna bild lades leksakerna och papegojan, att de måtte bli välsignade, innan de skulle följa den döde i grafven.

Man åt under tystnad. De bästa bitarne lades till den lille gossen och gudabilden. Så reste sig fadern och sade lågmäldt, med darrande röst, i det han grep det fyllda stopet och såg på sitt döda barn:

»Människan är såsom solens strålar: hvar och en ibland oss har sitt vissa ändamål att fylla. Äfven du, älskade son, hade ditt värf: att sprida glädje i dina föräldrars hem. Från det första steg, du tog, till det sista var du vår stolthet och för dina syskon en kärleksfull broder. Ingen jord gaf bättre skördar, än den som gafs oss vid din födelse, och ingen var lättare att plöja. Du var ett blomster i vår trädgård, solsken i vårt hem. Nu bär din väg uppåt; och ingen stingande kaktus möter dig på din stig, ty ditt hjärta var ofördärfvadt. — Drag då i frid, kära barn, och bed till guden för dina föräldrar och syskon! Bed honom, att han välsignar vår jord i samma mått som den, han gaf åt dig, och som vi i dag lämna tillbaka! Bed honom ock, att skilsmässan från dig ej må blifva för lång! Och nu farväl och lyckosam färd!»

Han satte stopet för munnen och drack i djupa drag, de vuxna följde hans exempel, och måltiden var slut.

Man reste sig från bordet. Fadern tog själf det döda barnet i sina armar, de andra en leksak eller en blomma, och man bröt upp.

En smal stig ledde mellan klipporna högt upp till de dödas svala och karga hemvist. Vägen gick mellan fjällväggar, som kastade djupa skuggor. Fadern började sjunga och de öfriga stämde in, medan tåget sakta rörde sig mot den sista

hviloplatsen för tusen och åter tusen peruaner, som sida vid sida, stående, sittande eller liggande placerats i naturliga, öfvertäckta gallerier, genom-susade af den torra bärgsvinden, som eger en underbart bevarande förmåga, som luftar i likens svepdukar och leker med resterna af de sörjandes sista gåfvor...

I en af de små dalsänkorna uppe bland klip-porna, där en fors rann fram och växtligheten var rik, stannade det lilla följet. Rundt ikring reste sig bärg utom åt väster, där stora lands-vägen till Cuzco gick förbi talrika chulpas.*

Det var nära en af dessa tornbyggnader, peruanen och hans ledsagare gjort halt. Bröd och bränvin togs fram, och man förfriskade sig, innan det bar åstad högre upp. Fadern lagade i ordning de små facklor, som skulle brukas

* Dessa chulpas voro tjugo till tjugofem fot höga tornbyggnader af polerad kalksten, hvilande på kvadratiska underlag med femton till tjugo fots sida och en framsprin-gande sockel, bred nog att tjäna till sittplats. I den östra delen af hvarje sådan byggnad fanns en liten fyrkantig öppning, som ledde till själfva begravningsplatsen, ett hvalf med väggnischer. Hvalfvet, hvars högsta punkt låg intill tretton fot från marken, var uppfördt på så sätt, att den öfverliggande kalkstenen alltid sköt ett stycke framom den undre. Nischerna voro intill tre fot höga och två fot djupa; de inrymde gudabeläten och mat till de dödas behof, hvilka sutto kring väggarne tätt bredvid hvarandra. Hvarje chul-pas inneslöt sin adliga ätt, och när den var fylld, byggdes en ny.

längre fram på kvällen, då mörkret inbrutit. Dylika facklor, som utgjordes af ett fnöskartadt ämne, utdelades till hvar och en i tåget, äfven till barnen. Det äldsta af dem var ifrigt sysselsatt med att gnida två trästycken mot hvarandra för att skaffa eld.

Alla voro så upptagna af dessa förberedelser, att ingen ibland dem lade märke till ett ungt par, som långsamt närmade sig. Det var kapten Vajny och öfverste Tiraccas dotter, en helt ung, mörkögd flicka, klädd i bjärta färger. Hon bar i handen en bukett af sällsynta blommor samt en korg med små kakor, dem hon själf bakat; de skulle sättas fram för en af hennes fränder, som dött för några månader sedan, och som hvilade i den familjegrift, vid hvilken peruanen tagit plats med de sina.

Det unga paret hade hunnit till grafdörren, då ljudet af deras röster väckte liktågets uppmärksamhet och alla reste sig för att vördnadsfullt hälsa de nykomna. Vajny hälsade flyktigt till svar. Det hvilade öfver honom ett drag af svårmod, som stod i skarp motsats till fästmöns glada väsen. Då hon varseblef liket, tog hon ett par blommor och räckte dem till modern med några vänliga ord; åt barnen gaf hon kakor.

Därefter öppnade hon dörren och gick in i den stora griftkammaren, som därifrån fick sitt enda ljus, samt var snart ifrigt sysselsatt med

att ordna blommorna i nischernas urnor och med att prydligt lägga upp kakorna framför den hädangångna. Vajny hade måst stanna utanför, ty först på bröllopsdagen egde han rätt att hälsa på hos hennes döda släktingar. Tanken på det förestående bröllopet gaf åt hans dystra ansikte ett mörkt, oroligt uttryck.

Han gick uppför sockelns trappsteg och såg sig ikring. Vägen till Cuzco slingrade sig trädkantad som en grön orm mellan bergen, doldes här och hvar och kom längre fram åter till synes. Folk i färgrika dräkter rörde sig på denna väg som brokiga fjärilar. Långt borta skönjdes plötsligt ett blåaktigt, obestämdt skimmer, ofvan hvilket han såg något blänka som guld. Kaptenens skarpa blick fästes vid denna tindrande glans, som ömsom försvann och dök fram. Han greps af en aning, skuggade med handen för ögonen och uppbjöd hela sin synskärpa för att kunna bättre urskilja detta blåa något, som höjde sig öfver mängden. Denna hade nått en krök af vägen, och en stenvmur hindrade utsikten.

Då stampade Vajny otåligt med foten och hoppade ned från sockeln. Han såg arbetarefamiljen göra sig redo att fortsätta den tunga vandringen, betraktade ett ögonblick öfverraskad den döde gossens fader och gaf honom ett tecken att närma sig.

— Ditt namn?

— Zicko.

— Du är trädgårdsmästare vid jungfruklostret? frågade kaptenen och såg på den gröna strimman å arbetarens axel, tecknet på dennes yrke.

— Ja.

— Vet du, om någon af damerna därifrån i dag rest till incan?

— Nej; men kort innan jag gick hem, stod en bärstol till reds...

— Röd eller blå?

— Den var inte röd; det var alltså ingen af incans släkt, som...

— Tack! Det är bra.

Arbetaren hälsade och slöt sig åter till sitt väntande följe. Vajny såg efter den borttågande familjen med dess kära börda. En obestämd känsla af leda vid lifvet fick plötsligt makt med honom, en känsla af djup förtviflan, och han suckade tungt.

Alltså ingen af incans släkt! Då kunde det blott vara Yelva, som i kväll skulle föras till honom. »Yelva! Yelva!» mumlade han och fattade med händerna om sitt hufvud. »Jag dåre, som trodde mig kunna glömma dig!»

Han tog åter plats på sockelns öfversta steg och blickade ned åt vägen, där han visste, att den blåa bärstolen skulle bli synlig igen.

— Vajny!

Han for upp ur sina drömmar. Det var fäst-mön, som trädt ut ur griften och långsamt när-made sig efter att en stund ha forskande betraktat honom.

— Har jag låtit vänta på mig? sporde hon efter att ha skakat ur korgen de kaksmulor, som där blifvit kvar.

— Nej; jag trodde inte, att du så snart skulle bli färdig...

— Jag märker det. Du har åter med dina tankar varit långt borta.

— Jag tänkte på framtiden.

— Framtiden?... upprepade hon. Hvad var det, du frågade arbetaren om?

— Statshemligheter, svarade han med ett tvunget leende. Om jag anat, att du kunnat se...

— Jag kom händelsevis att blicka ut genom grafdörren. Men är det hemligheter, skall jag inte fråga... Det var endast uttrycket i ditt ansikte, som öfverraskade mig.

— Hur såg jag då ut? sade han likgiltigt och fortfor att späja nedåt vägen.

— Som en spegelbild af allt hvad ditt inre gömmer och som du döljer för mig... Vajny! Vajny! Hennes röst lät klagande, nästan förtviflad, och hon grep hans hand: Skänk mig ditt förtroende! Du är ej längre densamme som förr. Ack, jag är ju närmast till att dela dina bekym-

mer. Vajny! Håller du mig kär? Är jag för dig detsamma, som jag engång varit?

— Du tviflar på min kärlek, inföll han tvärt; eljes skulle du inte så ofta som du gör återkomma till detta ämne.

— Förlåt! Jag fruktade en gång att förlora dig... Det var, då du drog ut i kriget. Och när du återkom, var det till att börja med en annan, som...

— En annan! afbröt han — och stirrade ofärligt mot den ljusblå fläcken, som nu syntes igen, större och med tydliga konturer.

Hennes ögon följde riktningen i hans blick. Den blåa bärstolen!... På en gång föll slöjan från Litkas ögon; hon började förstå... Hennes drag fingo ett hårdt och hotfullt uttryck. Hon var för mycket kvinna att icke ana, hvem bärstolen dolde. Ett kort, hånfullt skratt, och hon reste sig häftigt. Han ryckte till, och deras ögon möttes.

— Förlåt mig! bad han med skälfvande röst. Jag är en dåre, och som en dåre har jag drömt och handlat. Det hade varit bättre för oss båda, om jag aldrig återvändt från fiendelandet. Förlåt mig, Litka! Han grep efter hennes hand, som hon drog undan. Du vet ej — fortsatte han — hur föga jag är värd din kärlek, hvad allt jag förbrutit mot dig...

Det blixtrade till i flickans vackra ögon.

— Jag litade engång på dig, sade hon omsider efter att förgäfves ha bjudit till att beherska sin våldsamma sinnesrörelse, och du egde mitt fulla förtroende. Det var, innan du drog ut. Jag trodde då, att den man, jag kallade min, hade en incasättings håg; men du glömde mig därute — för en slafvinna, ty annat blir hon ej, om också incan ger henne en plats vid sin sida. Då du trodde dig ha för alltid förlorat henne, återvände du till min faders tröskel och bad om förlåtelse. Jag bjöd dig stiga in, ty jag älskade dig trots all sorg, du vållat. Hvad du i dag sagt bekräftar blott en misstanke, som dock aldrig blifvit kväfd, hur gärna jag velat... Från detta ögonblick är jag fri. Må de band brista, som ödet knutit emellan oss två! Jag öfverantvardar dig åt de länkar, ur hvilka jag ej har lyckats att göra dig fri. Om åtta dagar fyller jag aderton år, och lagen bjuder mig att innan dess ha valt en brudgum; i annat fall skall öfverheten välja för mig. Jag fogar mig villigt — det är rättvist straff för min blinda svaghet. Men jag blir hämnad. Solens syster* och kärleksgudinnan,** vid hvars bild du svurit mig trohet, skola ej låta dig gå ostraffad. Deras glans skall tränga till ditt inres mörkaste skrymslen, och du skall aldrig kunna glömma den kvinna, hvars framtid du ödelagt.

* Månen. ** Venus.

Hon slet ifrån sitt bröst den bukett af liljor — kärlekens symbol — som han samma dag skänkt henne, kastade den till hans fötter och skyndade bort mellan grafvarne utan att vända sig om mot den upprörde krigaren.

Det var med en känsla af sorg men ock af lättnad, Vajny såg henne försvinna. Han drog några djupa andetag, strök sig öfver pannan, tog upp de blommor, hon kastat, och plockade sönder dem, medan han stirrade hän mot staden.

Äfven han egde nu sin frihet. Men huru länge? Han hade nått ett efterlängtadt mål — men han nalkades med stora steg den ålder — tjugofyra år — då han måste anmäla sig för att få en hustru. Det gälde alltså att väl bruka tiden, njutningens korta tid, att icke se tillbaka utan hoppfullt framåt mot henne, som beherskade hans hela varelse — fast hon kanske ej skulle ha känt igen honom, ifall de nu råkats!

Ja, han var fri och skulle begagna sig af den gyllene friheten, kosta hvad det ville. Utan *henne* egde lifvet för honom intet värde. Han borde för länge sedan ha gjort detta klart för sig och icke ha invaggat sig i den illusionen, att han skulle kunna böja tankar och håg till en annan, som han nog hyst vänskap för, men aldrig kärlek.

Men... denna kvinna, som upptändt hans förtärande lidelse, var ju redan dömd att öppna

sin famn för hans konung, att upptagas i kretsen af de sköna tärnor, hvilkas mål i lifvet det skulle vara att förljufva tillvaron för solens son. Och mot denne djärfdes han resa sig! Han, den edsvurne undersåten, ville våga en dust på lif och död med den väldige — för en kvinnas skull! Ja, för hennes, som vid blotta tanken kom hans kropp att skälva och hans ögon att tåras! Strid skulle det bli — en fäjd till sista blodsdroppen! Och så... raka vägen upp till solens hem!

Han brast ut i ett skallande skratt och sparkade häftigt undan blommorna — så mycket aktade han ära och framtid!

Han rätade upp sig i sin fulla längd, och hans ögon flammade, då han med säker hållning och fasta steg närmade sig den blåa baldakinen, som bars af kungliga bärare, och som för mängdens blickar dolde *henne*, som bar hans långtans namn.

IV.

I konungens lustgård.

Det går en suck genom konungens lustgård.

Den föres af nordanvindens kyliga fläkt från de snöklädda bergen, smyger sig längs dalen, sväfvar in i skogen, der den silar sig in mellan löfverket och böjer i aftonens blåaktiga skymning blommornas stänglar, hvilkas doft den förer med sig, innan den bringar svalka åt sagorikets kung, som där inne under palmernas skugga låter blicken följa springbrunnens kaskader, hvilkas öfversta droppar glänsa som stora, tunga tårar högt uppe i den molnfria luften.

Incas kung bär icke sagoprinsens gyllene dräkt.

Han är enkelt klädd, då han njuter sitt dolce far niente, bekvämt utsträckt på en i dyrbart trä utskuren bänk, med mjuka mattor belagd, som står vid ena sidan af den öppna verandan framför palatset.

Byggnaden är ej hög men temligen vidsträckt, murarne äro marmorhvita, taket platt, och under detsamma löper en bred fris af äkta guld. De fönsterlösa fasaderna äro endast sparsamt försedda med dörrar. Enstaka nischer här och der bryta den släta marmorytan.

Fasadernas enfornighet står i skärande kontrast till den rektangulära yta, de begränsa och som är anordnad till en trädgård, der allt hvad Peru eger af växter och blommor är representeradt.

I denna trädgård — en kilometer från Cuzco — omgifven af yppiga palmer och blommor, der olika blommor täfla med hvarandra i färgrikedom och doft — tillbringar kungen sina hvilodagar i tillbakadragen ensamhet, skild från hufvudstadens bullrande lif, och njuter smekdagarna med en eller annan nyvald hustru ...

Hofpersonalen är inskränkt till det minsta möjliga.

Allt är tyst derinne.

Endast springbrunnens sorlande ljud, löfvets sakta sus eller qvittret af en sångfogels aftonsång bryter stillheten. Konungen har rest sig, han för en gyllene bägare, fylld med en svalkande dryck, till sina läppar och tömmer den i långsamma drag ... går ned ett par trappsteg till trädgården och längs med en af de smala, med gyllene sand beströdda gångarna,

öfver hvilka löfträdens hvalf hänger djupt ned, bredande öfver trädgården ett dunkelgrönt, mystiskt skimmer, afbrutet endast af aftonsolens milda strålar, som här och hvar tränga genom löfverket och bringa sandens fina guldkorn att glimma med förökad glans

Upp för trädens stammar slingra sig växter med purpurfärgade blommor, som utsända en aromatisk doft; och mellan dessa växter hänga i klungor olikformade blommor, orörliga i vindens sus men med ett egendomligt skimmer.

De finnas öfverallt: på de öppna planteringarna, i trädens löf, mellan blommor och stänglar, kring trädens stammar — dessa egendomliga blommor, utan doft, silfverglänsande eller matt guldfärgade. De gifva åt trädgården dess sär-egna karaktär.

Det är konstgjorda blommor af silfver och guld, gjorda af Cuzcos skickligaste metallarbetare. De slingra sig med sina fina silfverglänsande blad och förgyllda blommor och stänglar in mellan grenarna och skina der i matt silfverglans likt stjernor, som spegla sig i hafvet.

På de dunkelgröna gräsmattorna, som här och der bilda små öppningar i trädgården, stå flockar af Vicunafår stela och orörliga, bevakade af en herde, som sitter på en sten ifrigt syssel-satt med att skära en flöjt af en trädgren.

Kring en af marmorbassängerna, till hvilka

vattnet ledes genom silfverrör från bergen, glänsa i äkta förgyllning imitationer af indiansk säd, vackert formade höga strån med klängande ax och fina spetsiga blad, mellan hvilka naturliga vattenliljor och neckrosor gunga på det klara, kyliga vattnet ...

Men inne mellan gräs och strå glänsa spindelnet af silfver uthamradt i fina trådar. Daggens droppar skimra i näten och spindeln sitter orörlig som en stor, röd, blänkande rubin.

Der hvilar sagostämning öfver kungens trädgård, öfver hvilken aftonsolens sista bortdöende skimmer kastar sina reflexer och låter metallernas glänsande ytor glittra i obeskriflig färgprakt, tillsammans med blommornas, marmornas och vattnets trolska färgspel. Fåglarna qvittra sitt godnatt till den bortdöende dagen, accompagnerade af springbrunnarnas sorlande ljud, löfvets hviskande sus. Och blommornas balsamiska doft berusar och jagar tankarna in i fantastiska drömmar, hvilka drömmas med öppna ögon, under det hvarje nerv njuter i detta paradiset af rikedom, natur och poesi ...

Ett sakta ljud höres af en tung portière, som drages åt sidan från ingången till trädgården — och en kvinna, med ett par mörka, ängsliga, förvånade ögon och höghvälfd barm, hvars ungdomligt sköna form den lätta klädningen ej förmår dölja, går tvekande ett par steg fram och

stannar återigen med ett förvirradt, öfverraskadt uttryck.

Det mörka, glänsande håret är i nacken uppbundet i en knut, fasthållen af ett dyrbart smycke i form af en orm, inbäddad i ädla stenar och perlor.

Klädningen utgöres endast af en dyrbar, i regnbågsfärger väfd mantel, utsydd med perlor och silfvertråd, draperad kring kroppen, hvars minsta rörelse framkallar olika, fina schatteringar och färgnyanser.

Klädningen sammanhålles öfver venstra skuldran af en lång nål, hvars hufvud föreställer solgudens bild. När nålen urtages, sjunker klädningen — det enda som skyddar kroppen — till jorden.

Armarne äro nakna upp till axeln, utan smycken eller ringar, fötterna äro iförda sandaler, som fasthållas medels fina remmar, virade kring benen upp till knät.

För den unga kvinnan gestalta sig omgifningarna som en dröm, i hvilken ovillkorligen minnen från hemlandet sväfva förbi.

Hon är ett naturbarn, röfvad långt bort ifrån och dotter till en höfding, hvars rike legat gömdt djupt inne i urskogens mörker — ett rike utan civilisation och endast bygdt på nedärfda traditioner, hvilkas enkla stadganden gáfvo den dödlige rätt, som egde styrkans gåfva, denna heliga skänk af gudarne, hvilka till tackoffer

fordra rykande människoblod framför rikets talrika altare.

Från detta rike — ett bloddrypande rike — hade hon af förtörnade gudar förts till ett land, hvars kung genom sitt maktspråk skilt henne från den stam hon tillhörde för att, som hon trodde, viga henne till ett offer åt en obekant gud.

Med hat och trots hade hon väpnat sig: tanken på hennes döde fader och minnet af de anförvandter, som offrat sitt blod, väntande intill det sista på hjälp från hemlandets gudar, hade ingifvit henne ett mod, som lyste ur de blixtrande ögonen och utbredde öfver henne en blandning af vörnadsfull fägring och stolt sjelfkänsla.

Men dagarna hade gått till hvila, den ena efter den andra. Det stora ögonblick, som hon i början hvarje stund väntat på och längtat efter, syntes glida längre och längre bort. Ingen prest kom att hemta henne för att offra den ungdom, som endast längtade efter att bringa det enda hon egde, sig sjelf, som ett sista förtviflans försoningsoffer till de förtörnade gudarne, på främmande gudars altare.

Det första mötet med incan kom i hennes tankar; hon såg ännu icke blicken från hans djupa, forskande ögon — en blick, som hon besvarat på ett sätt, som eggat den stolte konungen att fatta det ödesdigra beslut, hvarigenom hon dömdes att en gång skänka sig sjelf åt honom

— en förnedring, som i början bragt henne i ett tillstånd af raseri och förtviflan.

Jungfruklostrets portar hade tillslutits bakom henne. Derinne skulle hon uppfostras och lära sig den stora menckliga konsten att försaka och underkasta sig sitt öde med tacksam resignation. Men hon hade från början väpnat sig med trots och hat — det lyste ur hennes ögon och genom nerver och fibrer darrade detta allt förtärande hat, som endast lurade på hämd. Med dylika känslor blef hon inestängd i en byggnad, der allt andades frid och harmoni.

De lugna, svala rum, i hvilka hundratals unga, friska och vackra kvinnor — incans släktingar — arbetade vid väfstolar eller vid dyrbara broderiarbeten och hvarifrån sången tonade ut i de med tropikernas fagraste växter planterade trädgårdarne, satte hennes känslor på ett hårdt prof.

Allt andades frid och harmoni därinne — lugna och ostörda gledo dagarne framåt. Hennes till en början hatfulla blickar besvarades med vänlighet och godhet. Det var, som om allt sammansvurit sig emot henne för att genom lugn och vänlighet tillintetgöra det, som hos henne födde hat och vrede. Hennes upphetsade sinne och den spänning, i hvilken hon lefde, gäfvos efterhand, ehuru mot hennes vilja, vika för lugnare, ja blidare känslor, och ett vaknande

intresse för omgifningarna gjorde sig mer och mer gällande.

Det mjuka och veka i de peruanska kvinnornas karaktär, det hjertevinnande sätt, som särskildt var till finnandes hos de äldre, föreståndarinnorna i klostret — ärevördiga och erfarna matronor, som hade hvar sin afdelning af unga incadöttrar, blifvande medhustrur till Incan, under sin vård — tämjde efter hand den unga kvinnans trots och förlamade hennes motståndsförmåga.

Och dertill kom denna djupa, känsliga religion med sina vackra ceremonier för den store guden och hans ställföreträdare på jorden ...

Hon besegrades af all denna tillgifvenhet och godhet, detta veka, mjuka och förtröstansfulla lif, det andaktsfulla lugnet ikring henne ...

Solen, den gyllene solens strålar bredde sitt skimmer omkring henne, bländade henne med sitt ljushaf och tystade de hatets röster, som opponerade sig i hennes inre medan hemlandets gudabilder och blodiga minnen veko bort och glömdes.

Behovet för henne af en religion, en gudomlighet, till hvilken hon kunde hängifva sig i bön och bikta sina innersta känslor, gjorde att hon i sina tankar skapade ett gudomsväsende, hvilket hon omedvetet gaf mensklig skepnad och förlänade Incas anletsdrag. I solens ljus såg

hon hans bild träda fram, i skymning och mörker; ja, hvarje gång hon böjde knä framför solgudens beläte i ett af kapellen, var det, som tillbåde hon honom, hvars ansigtsuttryck en gång uppfyllt henne med fruktan, men som nu hos henne väckte en oförklarlig längtan. Hon ansåg sig som en varelse, hvars öde, af okända makter bestämdt, var att uppfylla en hemlighetsfull mission, på hvilken resterna af hennes hemlands stam byggde sina sista förhoppningar.

När Inca, den ende manlige varelse som egde tillträde till klostret, ibland infann sig, flydde hon som ett skrämmt villebråd långt in i trädgårdens mörkaste gångar, der hon kunde sjunka ned på en bänk, med hjertat klappande af ångest — och förväntan.

Men ehuru hon sålunda undvek honom, hade han ej glömt bort henne. En dag, kort före Raymisfesten, kom ett budskap, sändt till en af föreständarinnorna, som meddelade henne den stora lycka, som väntade henne, att hon samma dag skulle blifva Incas brud.

Af festligt smyckade systrar blef hon hemtad till badet, beredt af heligt vatten från solgudens tempel och försatt med välluktande örter.

Derefter blef hon förd till ett af kapellen, der hon framför solgudens beläte blef invigd åt hans son och fick aflägga hustrulöftet till Inca.

En bågare med vin räcktes henne; under

sång och musikens toner fick hon tömma den, hvarefter hon vid en festmåltid tog farväl af sina kamrater. En gång väl utkommen från klostret, kunde hon aldrig återvända. Hennes framtid blefve, efter det hon tillhört Inca, en medhustrus undangömda ställning i en af de Inca tillhöriga, slottsliknande byggnader, som lågo spridda rundt ikring i landet, och hvilkas innevånare sysselsatte sig med att väfva och brodera till Incas hof, framlevande sin tid bakom skyddande murar, utestängda från verlden och dess bullrande lif.

Vinet berusade henne, som i en dröm mindes hon afskedet från sina älsklingsplatser i den stora trädgården, instigandet i bärstolen, det ömma, kärleksfulla afskedet med systrarne och hennes moder föreståndarinnan. Hon såg gardinerna dragas för, kände sig upplyftad på starka armar och sedan buren, fast och lugnt, hän mot ett okänt mål, medan bärstolens gungande rörelser läto den nedgående solens strålar teckna en upp- och nedgående skugga på dess ena i ljusblått klädda sida — en stigande och fallande skugga, som erinrade henne om ödets mystiska vexlingar.

Vägen bar uppför, in mellan bergen, skuggorna blefvo långa, solljuset försvann...

Bärstolens enformiga gungande rörelse försatte henne i ett drömmande tillstånd; hon lutade

sig tillbaka mot de mjuka kuddarne och försjönk i en dvalliknande halfslummer, drömmande sig tillbaka till hemmet, det så innerligt älskade hemmet...

Så for hon plötsligt upp...

En stark manlig stämma sjöng några strofer. Det var en af hennes hemlands sånger. Ekot kastade sången tillbaka från bergen, hon hörde den till höger och venster, den vällde i stämmingsfulla toner mot henne; det tycktes henne, som om en mäktig härskara af krigare sjöng sånger, som prisade hemlandet och dess skogar...

Var det en dröm — en inbillning af hennes uppjagade fantasi? Ovilkorligen sköt hon den ljusblå gardinen åt sidan och blickade ut.

Hon var omgifven af vaktare och bärare, som liknöjdt stirrade mot marken.

Hon såg upp... på ett klippkrön stod en manlig skepnad och vinkade. Solen kastade sitt skimmer öfver honom, hans dräkt lyste i guld — endast ett ögonblick, och hon hade hunnit tillvinka honom en tacksam helsning. Vägen gjorde en krökning, och han försvann för hennes blickar. Men sången följde henne, och gestalten stod klar för hennes inre öga: nu kom hon ihåg honom och dermed de outplånliga minnena från det ögonblick, då hennes utkorade brudgum dödades på ett kommando-

rop af — sångaren, en peruansk officer. I samma ögonblick bröts den förtrollning, hvori hon lefvat i soljungfrurnas kloster, hon var åter sig sjelf, hatet och hämdlustan flammade upp med förnyad styrka.

Yelva gick ett par steg framåt och såg sig tvekande omkring.

Den hvita sanden knastrade under hennes fötter. Hennes blick fäste sig i början icke vid något särskildt föremål, hon endast stirrade med kvinnlig nyfikenhet och förvåning ut öfver aftonskymningens stämmingsfulla blandning af färger, medan hon i långsamma drag inandades luftens balsamiska doft.

Plötsligt spratt hon till. I en af gångarne fick hon syn på en manlig gestalt, som långsamt närmade sig henne.

Inca hade bytt om dräkt. En veckrik tunica, rikt broderad och öfversållad med perlor, förlänade honom ett kungligt utseende.

Deras ögon möttes. Ovilkorligen sänkte hon sitt hufvud; det låg öfver honom så mycken majestätisk värdighet och ett så imponerande lugn, att hon till en början stod villrådig.

»Välkommen Yelva! välkommen som min brud i detta hem! Se, solens strålar ha lemnat mitt rike för idag och skymningen faller derute,

men här i din närhet ser jag i dina ögon ett återsken af solens glans, som gör qvällen ljus och hjertat gladt. Ack, dessa ögon, dessa ögon, hvad jag beundrar dem! Och denna blick tillhör nu endast mig!» Han fattade hennes hand. — »Nej, slå icke ögat ned, kom, frukta icke» — fortfor han hastigt, då han kände, hur hennes hand darrade i hans — »det är ej Inca, som talar till dig, utan din vän, din förtrogne, som längtar efter att hos dig få glömma bort livets bekymmer och strider.

Vi skola ej offra till solens gud, mitt hem är här glädjens och fridens ... kom!»

Han drog henne in under löfhvalfvet i en berså, dit de svaga ljusstrålarne endast sparsamt banade sig väg och spridde ett mystiskt skimmer öfver de purpurfärgade drycker, som i silfver- och guld kannor voro placerade på ett bord. Inca fyllde en pokal med den skummande drycken.

»Drick, Yelva, drick, och fortare än tankens flykt skall din fruktan försvinna och mina känslor finna genklang i ditt hjerta! Denna dryck förjagar allt svårmod. Din skål, Yelva!»

Han förde bågaren till sina läppar och lemnade henne den sedan, men hon ställde bågaren orörd på bordet.

Inca betraktade henne ett ögonblick med en blandning af förvåning och beundran. Han bjöd henne med en handrörelse att taga plats.

bredvid sig, men hon förblef stående vid ingången till tältet. Hennes figur med den rikt draperade klädningen aftecknade sig skarpt mot det matta dagsljuset derute.

»Hvarför denna tystnad — säg, huru skall jag få glöden att lysa i dina ögon? Du svarar ej! Vägen till din och din stams lycka går ju endast öfver dig sjelf nu, glöm icke detta, barn. Men derpå var du ju beredd, då du satte foten innanför min tröskel. Ser du ej att jag har dig kär — hvad begär du mera?»

Inca drog henne intill sig och tvang henne att taga plats bredvid sig.

»Visste du, hur brinnande mina känslor äro för dig», hviskade han; »ack, välsignad vare solen för den dagen, hon sände dig till mig!»

Inca tystnade och betraktade den darrande kvinnan med ett frågande uttryck, liksom väntade han svar.

Efter några ögonblick fattade han med båda händer hennes hufvud, smekte hennes hår och vände det nedböjda hufvudet upp mot sig och blickade in i ett par ögon, hvilkas uttryck kom honom att tvärt draga sina händer tillbaka.

»Det var ej svaret på min fråga, som jag läste i din blick. Ja, du har blifvit en annan, sedan jag sist såg dig i klostrets trädgård förskrämd flykta för mig. Hvad har händt! Svara

mig» — upprepade han häftigt — »hvad döljer sig bakom detta besynnerliga uttryck i dina ögon?

»Din bild» hviskade hon med glödande blickar.

Inca skakade på hufvudet. »Jag förstår dig icke», sade han.

»Det var min tankes dröm», svarade hon. »I alla dessa nätter och dagar har jag bedt och längtat efter det ögonblick, då min bön skulle blifva hörd af mitt hemlands gud...» De sista orden förlorade sig i en sakta hviskning.

»Du har längtat efter mig, barn. Således var det längtan efter mig, som gaf dina ögon detta uttryck, lika egendomligt som du sjelf. —» Han drog henne närmare intill sig och fortfor: »säg det ännu en gång, att du längtat efter mig!»

»Jag har längtat efter dig, Inca, längtat — längtat.»

Inca hade slutit ögonen; han såg ej det obeskrifliga uttrycket i den unga kvinnans ögon, i detsamma hennes ena hand med en krampaktig rörelse grep kring hufvudet på den stora nål, som sammanhöll hennes klädning vid skuldran — det enda vapen hon egde.

Inca gjorde en rörelse, hennes hand sjönk ned och ansigtet fick igen sitt uttryck af återhållen lidelse.

Han såg upp.

»Och hvare bestod då denna din längtan efter mig, Yelva?»

»Jag önskade få säga dig de tankar, som jag förgäfvets sökt tolka, men först i dag erfarit hela smärtan af. Det är ett svalg mellan oss, Inca, djupare än det bottenlösa djupet i våra floder, bredare än det afstånd som skiljer mig från mitt hem — ett svalg, som du ej kan fylla, trots din storhet och makt. Jag är dig så nära och ändå så oändligt långt borta från dig. Min kropp har ödet lemnat i dina händer, men det finnes i min själ icke en enda känsla, som icke är främmande för dig. Med våld har du slitit mig från de mina och stängt mig inne bland människor, som talat och sjungit ditt lof i mina öron. Du har tvingat din bild in i mitt hjerta, du har förtrollat mig, bringat mig att glömma allt — utom din bild. Ja, jag har älskat dig — en qvinnas förtviflade kärlek till sitt hemlands förtryckare. Jag har hatat och fruktat dig liksom den gud, hvars son du är. Jag har tviflat, och ur mina tvifvel föddes en längtan efter dig, — den ende som egde makten att hjälpa och trösta. Men förtrollningen är borta, mitt hemlands sånger ha i dag ljudit för mina öron och med dem har min längtan efter friheten fått nytt lif. För friheten vill jag offra allt, till och med mig sjelf. Friheten, friheten — gif oss den

tillbaka, Inca, och ditt namn skall varda välsignadt af oss alla.»

Yelva tystnade; hon stod framför honom med böljande barm och blixtrande ögon, medan månskenet spelade på den färgrika klädningen.

Incas ansigte hade i början förmörkats, men, efter hand som hon talade, fick det ett mildt och beundrande uttryck.

»Hvad du är vacker, Yelva», bröt han omsider tystnaden. »Så, just så tycker jag om dig! Dina känslor äro äkta, liksom din längtan till ditt hemland. Det är musik i din röst; den påminner mig om dessa oförklarliga toner, som jag en gång hört i urskogens mörker, dämpade, vemodsfulla, lockande toner...»

Han grep hennes hand och drog henne intill sig.

»Sjung för mig ditt hemlands sånger, Yelva, och för mig in i den verld, i hvilken du lefvat. Låt mig få följa dig; jag skall bygga en bro öfver det svalg, som du anser finnas mellan oss — jag bygger den af alla de känslor jag eger för dig och jag skall nå öfver till dig! Sjung, älskade, sjung ditt hemlands sånger... sjung om din förlorade frihet och låt mig få följa dig på din flykt långt bort från mitt gyllene fängelse!»

Inca gled tillbaka mot hvilobänkens hyende — han tillslöt ögonen, medan han behöll hennes hand i sin.

»Börja, Yelva, sjung ...» Han log. — »Hvad din hand darrar, barn» — han förde hennes hand smekande upp till sitt ansigte och lade den öfver sina ögon.

Yelva började sjunga, sakta, dämpadt och med melodisk röst: det var samma sång som hon hört på vägen. Hennes andra hand var åter fast pressad kring nålens hufvud, medan hennes ögon voro fästa på Incas breda bröst, som skarpt belystes af månskenet. Handen knöt sig fastare och fastare kring solgudens bild. Men hennes röst darrade icke; lugnt och i vaggande toner sjöng hon hemlandets enkla sång, prisande skogen och dess skönhet.

Derute sorlade trädgårdens små bäckar mellan tufvor och gräs sakta och med dämpad hviskning, ackompanjerade af springbrunnens enformiga plaskande. Nattens höfding — hennes stams namn på månen — kastade sitt glittrande silfverstänk in mellan löfverket vid ingången till den halföppna bersån, medan fosforskimrande insekter glänste likt eldgnistor i trädens och blommornas skugga.

Yelvas blick gled från Inca ut i trädgården. Lustgården var försvunnen med sin för henne främmande och obegripliga lyx, hon kände sig flyttad till hemmets trakter under urskogens träd, sjungande sina visor vid hemmets härd.

Naturens stämning mildrade stormen i hennes

inre; hon kände hur Inca ömt smekte den hand, som hvilade i hans. Han låg i månljuset med slutna ögon, med ett lugnt och fridfullt uttryck i det mörka anletet.

Hur lätt och fort kunde hon ej nu fullfölja sin hämd, hennes säkra hand skulle utan att darra borra nålen i hans bröst! Nu var ögonblicket inne! Så, som han satt der i skuggan, skulle han ej i tid ana hennes afsigter.

Men hennes hand gled åter tillbaka från nålen och sjönk ned i skötet. Det var Incas känslor för henne, som efter hand öfvervann hennes eget hämbegär. Hon hade förut tvingat sig att tänka detta möte med honom helt annorlunda — en triumferande kung som begärde henne med den starkares rätt — en strid med honom, hvori hela hennes styrka skulle ställas på prof och i hvilken hon skulle försöka att hämnas; och i stället möter hon en man, nedstigen från sin upphöjda ställning, hvilken lugnt och förtroendefullt lemnar sig sjelf och sitt öde på några ögonblick i hennes händer i en löfklädd berså. — — — Och återigen gled tankarne, — medan hon alltjemt sjöng — tillbaka till klostret, der hon knäfallit för solens bild, tänkande och drömmande om solens son. Och minnet af den lära, de sökt inpränta hos henne derinne, dök fram... »Genom det goda skall det onda besegras...»

Så stannade hon plötsligt midt i en strof. En skugga bredde sig öfver Incas månbelysta kropp. Knarrande steg hördes utifrån vid ingången till bersån; Inca for häftigt upp och gick ett par steg mot utgången, men stannade plötsligt med ett öfverraskadt utseende: det var en af Coyas (drottningens) chaquis, som stod framför honom med flämtande andedrägt. I den upplyfta handen höll han en liten af guld arbetad barnfigur, som månskenet skarpt belyste; figuren hade en röd trådfrans virad kring pannan.

Kungen utbrast i ett jubelrop; signalen var gifven; inom ett ögonblick var trädgården uppfylld af slottets personal, som från slottsdörrarne endast väntat på detta tecken.

Den nyss så tysta parken genljöd nu af röster, medan gångarnas sand knarrade af ifrigt om hvarandra springande menniskor, som alla talade om den stora händelsen: Coya, kungens syster, hade skänkt riket en tronarfvinge. Solen hade fått en ny ställföreträdare på jorden. —

Inca stod en stund vid ingången till bersån; hans högsta och innerligaste önskan hade gått i fullbordan; han kände en oändlig tacksamhet mot guden, som skänkt honom barnet, och mot henne, som efter flera års barnlöst äktenskap gifvit honom den förste och ende rättmätige arvingen till riket.

Han slog ut med handen och helsade en

högre, i lång kappa insvept åldring, som stod i hans närhet.

Den gamle närmade sig; det var öfverstepresten för Cuzco, som kommit för att lyckönska Inca till den nyfödde. Bakom honom stod ett flertal prester, som vid första bud genast ilat till kungens bostad för att framföra sina lyckönsningar.

Öfverstepresten bugade sig för Inca: »Prisad vare solen för den lycka, hon skänkt dig, konung, en välsignelse för landet och dess framtid. Jag har kommit till dig för att framföra min och presterskapets lyckönskan och på samma gång enligt lagen fråga dig, hvad du vill offra på Raymisdagen till den, som skänkt dig denna lycka?»

Ett moln gled öfver Incas ansigte.

»Hvad begär du?»

»Det du har kärast, näst efter Coya och hennes barn...»

»Hvad jag har kärast...!»

Han vände sig om mot bersån och pekade dit in.

Öfverstepresten bugade sig, och med en undertryckt suck ilade konungen förbi de vördnadsfullt helsande presterna hän mot slottet, för att så fort som möjligt låta föra sig till Cuzco och der taga sin nyfödde son i beskådande.

V.

Raymisfesten.

Peru fastade.

Hela det vidsträckta riket späkte sig till den förestående högtidsfesten, som skulle vara i tre dagar och nätter och börja den morgonstund, då solen nått södra ändpunkten af sin bana och åter skulle vända tillbaka samma väg, till glädje för sitt utvalda folk, för hvars skull den utstrålade sitt ljus och sin värme. Dagar och nätter före den stora dagen voro Cuzcos omgifningar fyllda med menniskor, som från när och fjerran vandrat till den stora festen; denna fick i hufvudstaden sin högtidliga prägel genom incas och hela den stora kungliga familjens närvaro.

Likt ett oändligt brokigt band slingrade sig landsvägen till Cuzco mellan bergen, fylld som den var af en oräknelig folkmassa i prålände, färgrika dräkter. Alla hade samma mål för sin vandring.

Ett förvirradt sorl af musik, sång och skratt steg upp i den klara, molnfria luften. Det glödande solljuset kastade sina strålar på dyrbara baldakiner, under hvilkas tak guvernörer, högtstående embetsmän och officerare, alla med incablod i sina ådror, bekvämt hvilade, burna af raska tjenare.

Dyrbara fjäderbuskar på fantastiskt formade hufvudbonader vajade för den lätta, svalkande brisen från bergen. Men de lägre folkklasserna hade smyckat sig med condorens eller andra rofoglars fjädrar; deras drägters olika färger betecknade de olika distrikt, till hvilka de hörde.

Kvinnornas sällsamma hufvudbonad bestod vanligen af ett trästycke, ett snöre eller en träring, lagd kring hufvudet och utpyntad med yllefransar, metallplattor och perlor, eller ett parasollliknande hufvudtyg, bildadt af fjädrar, som satts på stjelkar och fastgjorts vid bandet, som omgaf hufvudet.

Folkmassorna äro mycket sparsamt försedda med matvaror — under fastetiden före Raymisfesten får endast rötter, majs och potatis ätas — och drycken är källornas vatten. Men trots dessa tarfliga födoämnen äro alla uppfyllda af den lifsfröjd och glädje, som känneteckna hela nationen.

Man äter denna magra kost på Incas befallning, glädes och fröjdas enligt hans önskan och lefver i hoppet om rikligt undfägnande med

härligt majsbrännvin, som skall gratis utdelas på festdagarna, och saftigt kött från hundratals får, som presterna under festen bestå den annars på vegetabilier lefvande befolkningen.

Ju närmare man kommer staden, desto större blir trängseln. Folket, fritt från allt arbete, lägrar sig dels på höjderna kring Cuzco, dels i dess omedelbara närhet, på gator och torg eller hos vänner och fränder i staden.

På Cuzcos flere tusen kvadratmeter stora torg är trängseln störst.

Ehuru en stor del af torget är afspärrad af soldater, hvilka bevaka platsen framför templen och de till dessa förande gatorna samt det reserverade området för de olika processioner, som skola der ordnas, äro ändock fyrtio till femtio tusen stads- och landtbor församlade på torget och angränsande gator, lägrade under bar himmel och längtansfullt afvaktande nästa morgon, då Inca jemte hela sin familj, bestående af hustrur och öfriga släktingar, uppgående till flere tusen personer, samt prester och alla honoratiores skola begifva sig i högtidlig procession från det i närheten af solgudens tempel belägna stället till den plats på torget, der solens uppgång skall inväntas.

Men lika starkt som skrattet och pratet hörts från landsvägen, lika tyst och stilla är det i Cuzco.

Staden med sina dystra tempel och officiella byggnader manar till allvar — ett allvar som ej

ens solens ljus och värme kan förtaga. Byggnadernas karaktär lägger sin mörka stämning öfver de intågande landtborna och påminner dem om Incas närhet och om det mystiska och öfvernaturligt hemlighetsfulla, som hvilar öfver staden med dess festklädda murar.

En väntansfull tystnad råder, och med djup vördnad helsar folket på dem, som på grund af börd och makt ega rättighet att närma sig Incas person.

Raymisfestens högtidlighet förökas ytterligare genom det för Incas släkt och folket så kärkomna budskap, hvilket talrika sändebud rundt omkring mångfaldiga gånger under dygnet med hög röst utropa, nämligen nyheten om den nyfödde Inca, landets blifvande herskare.

Öfver torg och gator, längs gränder och kanaler fortplantar sig underrättelsen, öfver bergen och ner i dalarne, långt ut öfver det ofantliga riket bringas af tusentals chaquis det välsignade budskapet: Incan har födts en son genom solens nåd, som ett tecken till den högstes välsignelse öfver land och rike.

Medan tätare och tätare skaror strömma in i den stora staden och uppfylla den med sitt dämpade, dofva sorl, hvilar öfver drottningens slott och de detsamma omgifvande trädgårdarne ett fridfullt lugn.

Genom de stora lummiga löfträden, som del-

vis skugga öfver den låga men temligen vidsträckta byggnaden och delvis hindra nyfiknas blickar att tränga in, kastar dagsljuset ett mildt skimmer ned öfver den kringbyggda gården med sina fontäner, träd, växter och blommor, hvilkas fina aromatiska doft tränger in mellan de smala fönsternischerna och de dyrbara väfnader i olika färger, som framför ingången bilda portièrer.

De höga rummen ligga intill hvarandra och bilda, inneslutande trädgården, en rektangel. De äro rikt dekorerade med guld och silfver; möblerna äro dyrbart juvelsmyckade men tunga och sällsamt utskurna ur stora trästycken i form af fantastiska djurimitationer.

Uppför väggarnas fina polerade granitytor slingra sig egendomliga, i ädla metaller imiterade blommor och växter. Golfven bestå af stenflisor, belagda med mattor, och taken täckas med dyrbara väfnader, som i hörnen uppbäras af smäckra förgyllda trästänger och gifva hvarje rum likhet med en stor dyrbar baldakin.

Inne i ett af de stora svala rummen, der matt guldglass och purpur glida samman i lugn färgverkan, ligger Incas äldsta syster, drottningen, moder till hans förstfödde son.

Bredvid den slumrande modren, som hvilar i en med dyrbara lätta täcken och draperier klädd säng, står vaggan med den nyfödde; i en halfcirkel omkring den sitta Incas systrar orörliga,

fyra till antalet, alla enligt lagen hans medhustrur, men utan den äldsta systemens drottningvärdighet.

Inca sjelf står bredvid vaggan och betraktar med glada och ömma blickar sin sofvande son.

I rummen intill äro på ena sidan, bakom den tjocka portiern, tjenare och de för modrens och barnets vård nödvändiga personerna samlade, tillika med läkarne, som äro ifrigt sysselsatta att tillreda örter och drycker åt den höga patienten; i rummet åt andra sidan, som för tillfället är omdanadt till en löfsal, med solgudens beläte i drifvet guld, resande sig ur dess ena ända, omgifvet af ljus och rökelseskyar, står öfverstepresten jemte några af sina underlydande.

Den gamle presten med sin trots åldern höga och imponerande figur och sitt väldiga hufvud, hvars yfviga gråhvita hår ger honom ett patriarkaliskt utseende, står framåtlutad framför altaret och betraktar med spändt intresse inelfvorna af ett slaktadt kid af vicunaracen; det är helt svart utan någon fläck och räknas sålunda som ett heligt djur.

Öfverstepresten har öppnat lammets sida och uttagit tunga och hjerta; han läser i dem den unge konungasonens framtid; han har lyckats uttaga dem hela och detta är ett godt varsel. Lungorna har han uppblåst och sammanbundit öppningen. Öfver den darrande muskelmassan står han nu försjunken i djupa funderingar.

De första glada förväntningarna vid påbörjandet af arbetet ha farit sin kos, och det hvilat ett tungsint uttryck öfver hans ansigte.

Länge står han försjunken i sina betraktelser, glömmande allt omkring sig, medan en del af Incas talrika slägt i det angränsande rummet med nyfikenhet och otålighet vänta på signalen att få komma och taga del af resultatet utaf hans undersökningar och få tillåtelse att framföra sina lyckönskningar till konungaparet och taga den nyfödde prinsen i skärskådande.

Omsider reser sig presten från sin lutande ställning; han går ett par steg fram mot den stora gudabilden, som föreställer solen och dess strålar, blickar upp mot den gyllene bilden, som emellanåt förmörkas af den uppstigande rökelsen, hvisskar några ord och lägger djurets inelfvor framför stoden.

Efter att i ett angränsande rum hafva gjort toilett och förberedt sig på det välkomsttal, hvar med han skall bjuda incasonen välkommen till hans blifvande rike, begifver han sig in till den väntande församlingen.

Här ordnas tåget af ceremonimästarne, hvar efter öfverstepresten och hans medhjelpare jemte tjugo till trettio män af incastammen, iförda präktiga kläder, som bjert sticka af mot prester-nas enkla mörka dräkt, tåga genom offersalen till drottningens rum.

De ställa sig i en halfcirkel bakom drottningens systrar.

Öfverstepresten och hans närmaste medhjelpare ha närmat sig Inca, som tagit sin son i sina armar och ställt sig bredvid drottningens bädd.

Öfverstepresten tager en guldvingg — enligt traditionen den, som solen gaf den första Inca och hans hustru — berör dermed barnets panna och nakna bröst och säger med djup och klangfull röst följande, allt under det han har sina ögon fästa på ett korsliknande födelsemärke på barnets bröst.

»Barn af jord, som genom solgudens allmakt fått lif, välkommet till ditt nya hemland!

Du har kommit till oss som ett nytt och kärkommet tecken på, att solen ännu allt jemt älskar sitt utvalda folk och allt jemt vill låta sina rika nådestrålar lysa öfver det rike, som han skänkt sina ställföreträdare på jorden, hvilka alltid skola förblifva hans närmaste barn, så länge de uppfylla de löften, de gifvit honom.

Måtte du alltid kunna vandra i deras fotspår på den långa vandring här nere, som vi önska dig!

Måtte det goda, det kraftiga och mäktiga i naturen förläna dig förmågan att lära dig skilja mellan godt och ondt och visa dig vägen till rättvisans enkla, men af dina förfäder solidt och

starkt uppbyggda tempel! Der, under solgudens skyddande tak önska vi, att du alltid skall vara på din plats när du en gång skall döma!

Då skall ock folkets tacksamma och beundrande blickar följa dig. Dess böner och välgångsönsknningar skola omgifva dig som ett skyddande pansar. De tappraste krigare skola skydda dig och de dinas härd.

Mätte du aldrig glömma, trots den upphöjda ställning du är kallad att intaga, den lära, på hvilken ditt rikets framgång är bygd: ödmjukhet och tacksamhet; aldrig glömma den allsmåttiga kraft, som gömmes i naturens sköte, som tolkas af bäckens sorl, löfvets hviskning, foglarnes qvitter och skogens djupa suck — allt ljud från naturens stora verkstad. Det är solen, som sjunger sina tankar in i våra hjertan och som spåras i allt. Det faller ej minsta snöflinga mellan bergen, det kommer ej den svagaste suck från hafvet långt i fjärran utan att solens stämma höres deri, mild, varnande, kallande och uppmuntrande.

Således finnes den gud, hvilken du tillhör, öfver dig, omkring dig, mäktig och hemlighetsfull, osynlig och dock allt upplysande, och du själf är en bild af hans strålar.

Lycklig den, som höga makter gifvit förmågan att kunna tolka solens röst i naturen, lycklig den, som får kalla sig hans son! Mätte

du alltid blifva värdig denna lycka, det är den innerliga önskan de alla hafva, hvilkas hjertan klappa för dig från haf till haf, mellan bergens snöiga toppar och dalens doftande blommor och som genom mig önska dig välkommen till ditt rike! Välkommen, barn, välkommen i solens namn!»

Öfverstepresten träder tillbaka. Ceremonien är slut och Incas närmaste samla sig kring den nyfödde, beundra honom och lyckönska föräldrarne.

Den gamle presten, följd af sina medhjelpare, går genom salarne ut i trädgården, förbi nyfikna och intresserade släktingar till Inca, hvilkas lägre rang ej tillåter dem att ännu vinna tillträde till honom.

Med stor uppmärksamhet beskåda de den förbivandrande presten, i hvars ansigte de förgäfves söka någon upplysning om offerdjurets spådom.

Prestens anletsdrag förbli orörliga, han helsar till höger och venster åt Incaättlingarna, som gifvit plats för honom.

Endast en ledsagar honom, det är öfverste Tiracca, som han upptäckt i trädgården och gifvit ett tecken att följa sig.

De gå ut genom en bakdörr, som leder från slottet, och genom en öfverbyggd gång står i förbindelse med en flygel af soltemplets vid-

sträckta byggnadskomplex. De vandra genom salar förbi tjenare, prester och chaquis, till dess de stanna i ett hörnrum, der smala fönsternischer sitta högt upp under taket och endast tillåta ett sparsamt ljus tränga in.

Rummet är enkelt möbleradt; ett par tarfliga hvilobänkar beklädda med gamla öfverdrag, tvenne stora bord, det ena stående midt i rummet, samt några stolar utgöra hela bohaget.

På väggarne hänga i rader quipus af olika längd och färg. I den matta belysningen bilda de med sina olika knutar och färger fantastiska figurer, som göra ett egendomligt hemlighetsfullt intryck.

Öfverstepresten drager omsorgsfullt igen efter sig de tunga portiärerna och sjunker ned på hvilobädden med ett trött uttryck, medan han lutar det mäktiga hufvudet mot handen. Med en gest bjuder han Tiracca att taga plats vid bordet midt emot sig. Den gamle prestens nyss så lugna, obevekliga ansigte har fått ett bekymmersamt, lidande uttryck; han suckar flere gånger djupt och för de magra händerna, som han knäppt ihop öfver pannan, fram och tillbaka. Omsider bryter han tystnaden.

»Jag har från min systerdotter, d. v. s. din hustru, mottagit ett meddelande, som mycket be-
dröfvat mig. Er dotter har haft otur med sin fästman — förbindelsen har gått om intet, och

hon nekar nu att välja någon annan, men vill underkasta sig öfverhetens val och taga den, som bestämmes till henne vid Raymisfesten. Din hustru ber mig hjälpa er. Hvarmed skall jag vara er behjelpig? Ha ni tänkt på någon annan i stället, som möjligen behagar flickan?

»Ja, svarade Tiracca efter någon tvekan, det finnes nog en, som jag tror min hustru skulle tycka om...»

»Din hustru», afbröt öfverstepresten.

»Ja, jag menar, fortsatte Tiracca i något förvirrad ton, den unge höfdingesonen från sista kriget, som jag för närvarande undervisar...»

»Itos» frågade presten.

Tiracca nickade.

»Jag skall se, hvad jag kan göra åt saken i morgon... hur långt har du hunnit med honom?»

»Hans utbildning är färdig. Under den tid, jag haft honom om hand, har han gjort stora framsteg; han förstår nu quipus, har blifvit van vid sin omgifning, och genom mildhet och finkänslighet hafva vi lugnat hans upprörda sinne. Inom kort skall han vända tillbaka till sin stam.

»I morgon skola hans känslor ställas på ett svårt prof», svarade öfverstepresten; bäst vore att ej låta honom få tillträde till templet. Åsynen af den unga qvinnan af hans stam, som i morgon skall invigas till solens brud...»

»Yelval!» utbrast Tiracca, i det han reste sig upp med en häftig åtbörd.

»Ja, Inca har så bestämt», fortsatte presten, och efter det samtal, jag haft med henne, kunde icke något bättre val träffas.

»Och jag som trodde, som i det längsta hoppades att ännu en enda gång få råka henne...!» Tiracca fullföljde ej hvad han börjat säga — de sista orden dogo bort i en sakta hviskning.

Han bugade sig djupt för den gamle patriarken, hvars ansigte för ett ögonblick lifvades af en satirisk blick, och lemnade honom ensam.

Öfverstepresten reste sig och gick bort mot den portiärförsedda väggen, drog det tunga draperiet åt sidan och blickade ut.

Han såg ut öfver en till tempelbyggnaderna hörande mindre gårdsplan.

Från gårdens motsatta sida, der ett högt galler reste sig, hördes en dämpad qvinnoröst.

Öfverstepresten gick långsamt öfver den solbelysta planen och stannade framför gallret, som begränsade en i rektangulär form anlagd trädgård. På en bänk under skuggan af ett träd satt en ung kvinna. Hon var klädd i en hvit tunica, öfversållad med små förgyllda solar. Hennes mörka hår hängde fritt nedåt ryggen.

Hon lutade hufvudet tillbaka mot trädets stam och stirrade upp genom löftaket med dröm-

mande blick, under det hon sjöng. Hennes sång ljöd än dämpad, än starkare.

Öfverstepresten lyssnade; han hade all möda att uppfånga orden. Det var hennes hemlands sånger, som hon återigen uppstämde.

Han betraktade vemodigt den unga qvinnan några ögonblick, hvarefter han sakta vände tillbaka samma väg som han kommit.

Inkommen i sitt rum satte han sig vid det stora bordet och slog med en liten hammare ett par slag på en träbricka på bordet.

Portiären slogs åt sidan, och en äldre man med ärevördigt utseende, iförd presternas enkla dräkt, trädde in.

»Förlåt, om jag låtit dig vänta, broder» — började öfverstepresten efter att hafva pekat på en stol vid bordet och vänligt nickat till svar på den andres vördsamma helsning — »men för dagar som dessa räcker min stofthydda blott dåligt till. Jag är gammal, mycket gammal, och jag känner hur åldern allt mer tar ut sin rätt».

»Solen bevare dig ännu länge, broder, i ditt för land och rike så viktiga värf», svarade den andre. »Jag sjelf har ännu mycket att lära af dig, innan jag vågar tänka på att kunna på värdigt sätt efterträda dig på den höga plats, man tänkt en gång bereda mig.

»Derpå måste du snart vara beredd. Jag är färdig att nu när som helst företaga den sista

långa vandringen. . . . Ja, jag är trött, trött af att utspana och tolka det, som framtiden bär i sitt sköte; mina ögon börja neka att göra sin tjänst; min tanke förvirras af bilder, som ej kunna tillskrifvas verkligheten, utan endast en trött, öfveranstängd hjerna. Endast på detta sätt kan jag förklara hvad jag i dag sett i det offerdjurs kropp, hvåri vår unge incasons framtid låg gömd.»

Öfverstepresten lutade sitt hufvud mot händerna och stirrade framför sig med bekymmerfull min.

Hans blifvande efterträdare kastade på honom en frågande, orolig blick.

»Hvad har hänt», bröt han omsider tystnaden, »och hvad har du sett i det heliga offerdjurets inelfvor? Med spänd väntan bidar man din tolkning. I ditt välkomsttal till incasonen berörde du ej med ett enda ord, hvad du sett.»

Öfverstepresten hade rest sig, medan den andre talade, och stod nu framför den långa raden af quipus, som hängde på väggen.

Efter några ögonblicks sökande framtog han en af dem, betraktade den omsorgsfullt och lade den på bordet framför sin kollega.

»Se här», sade den gamle; »innan jag berättar dig hvad jag i dag sett, så vill jag visa dig denna quipus, som står i förbindelse med berättelsen om en syn, som en af de första öfverstepresterna för lång tid sedan haft. Den mystiska

sägen, som berättas i denna quipus har gått i arf från prest till prest, och så som jag nu ämnar förtälja dig den, så har min företrädare en gång förtäljt den för mig. Jag ser på de quipus, som finnas rörande denna sak, att man tvekat om synens rätta tolkning; också jag har tvekat i det längsta — tills i dag.»

Öfverstepresten tystnade återigen, lutade sig tillbaka i stolen och stirrade ut genom det smala fönstret, där en bit af söderns himmel var synlig.

»För många år sedan, dagen före Raymifesten och samma dag en af vårt rikets största konungar föddes, hade den då lefvande öfverstepresten följande dröm.

Det syntes honom, som ginge han nere vid det oändliga hafvet längs stranden och stege upp på en ödslig klippa, från hvilken han såg solen sjunka i hafvet. Han beundrade den härliga utsigten, naturens majestät och lyssnade till hafvets melodiska brus, då vågorna i smekande famntag gledo in mot den finsandade stranden.

Allt andades frid och lugn.

Då började plötsligt tjocka moln draga upp på horisonten, solen gled blodröd ned bakom dem, vågorna höjde sig, bullrande och mäktiga yrde de sitt hvita skum kring klippan, der han satt, medan högljudda kommandoord trängde genom rymden. — Det mörknade mer och mer.

Ett fruktansvärdt oväder bröt löst, blixtarne ljungade, och den vrede guden lät åskan mullra öfver hafvet.

Ett ofantligt skepp dök fram, närmande sig klippan, der han hvilade sig. Det var helt och hållet hvitglänsande — både skrof, master och segel.

På skeppet hvimlade det af hvitklädda män med främmande, ljusa anletsdrag.

Längst fram i förstäfven stod anföraren; han bar en hvit kjortel, på bröstet ett stort kors, spjut och andra vapen hade han i händerna. Han vinkade, och stormen lade sig; vågorna lugnade sig och det ljusnade åter, ett egenomligt ljus, då solen ej lyste. Skeppet gled in till stranden, besättningen gick i land, krigslystet och rofgirigt sågo de sig omkring.

Plötsligt gled solgudens präktiga tempel fram, våra soldater samlade sig i tusental framför den heliga byggnaden och striden begynte. Luften genljöd af skrik och jemmerrop, de våra drefvos tillbaka efter fåfäng strid, öfverallt blixtrade de hvites svärd. Våra krigsmäns pilar studsade tillbaka mot de pansarklädda främlingarna. Folket drefs in i helgedomen och ett förfärligt slaktande började. De främmande höggo skoningslöst ned män, qvinnor och barn. De vadade i blod.

Templets inre skonades ej af våldsverkarnes.

Då allt var förstördt, röfvade de solgudens stora beläte och buro det bort på sina axlar.

Framför den blodiga skaran gick anföraren, och efter honom incakungen i sin praktfulla rustning, sorgbunden och med dystert ansigte. På hans bröst hade anföraren hängt det stora korset, som han burit i striden.

Krigarne vände tillbaka till skeppet med sin dyrbara fånge och sitt byte.

Stäfven vändes mot hafvet, och skeppet seglade i väg, men allt efter som det gled ut på hafvet, såg öfverstepresten, huru de hvita männen inbördes stredo om solgudens guldbild och det öfriga bytet, om hvars delning de ej kommo öfverens. Till slut förflyktigades det hela som en blodröd dimma och försvann vid horisonten.»

Öfverstepresten tystnade.

»Och hur har man förklarad denna syn?» frågade den andre, som med spändt intresse betraktat den gamla quipus, som öfverstepresten lagt på bordet framför sig.

»Den visar tillvaron af ett land långt borta på andra sidan oceanen — ett land med ett krigiskt och mäktigt folk, som en gång skall komma till oss öfver hafvet för att plundra våra hem, röfva våra egodelar och söka lära oss sina egna seder och bruk.»

»Men detta strider ju mot vår religion, som

säger att hafvet begränsar det, som vi kalla för verlden», afbröt den andre.

»Ja, hvem vet», fortsatte öfverstepresten. »Nog påbjuder oss vår religion denna tro — men ändå!... Tanken flyger så lätt och formar sig så gerna efter hvad man sjelf vill se och tro. — Denna quipus mäter vidare, att Perus kungar skola sitta mäktiga och oåtkomliga i sitt rike, till dess detta mystiska tecken, denna korsliknande figur, hvars innebörd tyvärr ingen af oss mäktar förklara, åter visar sig hos någon incason.»

»Och du tror verkligen, broder», frågade den andre med tviflande min, »att denna syn i förbindelse med ett kors kan tilläggas en så stor betydelse, hvilken faktiskt strider mot den lära, som förkunnas för folket».

»Folkets lära!» svarade öfverstepresten. »Folket lär sig hvad vi anse vara bäst för det och behöfver ej någon lärdom utöfver livvets enklaste grundsatser. Derfor är ock folket lyckligt och belåtet. Hur ofta har jag ej önskat mig dess lätta och glada förklaring af tillvarons gåtor! Dess lif är en sträfvan att behaga incan och solen, för det är höjden af menskelig lycka majsbränvin och kött, och efter slutad jordevandring väntar det samma en glädjefull färd till solens ljusa hem — ett återseende af sina kära — och dermed knut på den tråden! Men vi andra, vi prester i templets tienst — när ålderdomen närmar

sig och den fysiska kraften slappar, hvad hafva vi att trösta oss med i vår ensamhet, hälst då tviflen gnaga i vårt inre och börja resonnera med det vi kalla samvete!»

De båda presterna sände hvarandra en lång blick.

»Men vi måste dock stå fasta, broder, om ej för vår egen skull så för det folks, som utan vår enighet skulle gå till botten, och som med solens hjälp skall segerrikt taga upp kampen med hvilken fiende som helst — ja, äfven om han kom dragande öfver hafvet emot oss... Men låtom oss hoppas, att den dagen aldrig skall komma!»

»Aldrig?» afbröt den gamle i tviflande ton och med en betydelsefull nick; »den kommer, broder, så sannt som jag i dag sett ett kors på den nyfödde incas bröst och i det heliga offerdjurets inelfvor de tecken, som i början tyda på frid och lycka, men bakom hvilka en mörk och hotande framtid ligger gömd.

»Men», fortsatte han, »det är blott du, min efterträdare, som fått veta detta och, icke sannt, du låter det blifva vår hemlighet, endast vår. För folket få alla tecken endast båda ljus och solsken — och så äfven för dem, hvilkas bröd vi äta. När allt kommer omkring, så är det ju endast på illusioner, vi bygga vår tillvaro. Men kom nu, jag är trött och behöfver hvila! Följ mig ned i min trädgård, der hemtar jag

friska krafter till kommande dagars arbete, och under tiden vilja vi besöka solens brud och ytterligare förbereda henne till det öde, som i morgon väntar henne».

Den gamle reste sig, och stödande sig på sin väns arm, gick han ut i den stora, skuggiga och ljunna trädgården.

En hvit slöja hvilar öfver Cuzco.

På den stora öppna platsen äro tusenden och åter tusenden af människor församlade, hvilka under högtidlig tystnad se den gryende dagen randas.

Å alla gator, torg, vägar, längs bergssluttningar och bergsskrefvor väntar en oräknelig mängd på det stora ögonblicket.

Torget är på trenne sidor begränsadt af byggnader, och på den fjerde — den åt östern är det fritt. Denna sida vetter åt en stor dalsänkning, som öppnar en vidsträckt utsigt öfver mark, vatten och himmel. Midt för dalsänkningen har på hvardera sidan den tallösa mängden lägrat sig, medan den kungliga familjen tagit plats på en stor balustrad, så att den är synlig för allas blickar.

En kolossal baldakin, åt hvars purpurfärg

den gryende dagen ännu ej förmår gifva glans, är utspänd öfver Inca och hans hof.

Med undantag af Coja, drottningen, äro alla, som ha incablod i ådrorna och tillhöra Cuzcos samhälle, församlade deruppe.

Deras dräkter äro rika, på olika sätt draperade och utsmyckade, samt kostbarare, ju närmare de enligt rangordningen placerats intill kungen, hvilken med ett drömmande uttryck har sina ögon riktade mot öster och följer den vaknande morgonen.

Intet ljud stör den högtidliga tystnad, som hvilar öfver det hela. Morgonbrisens andedrägt sveper sakta in öfver staden och kommer draperier och standarer, fjädrar och fransar i hufvudbonaderna att röra sig. Färger och prydnadsglitter blanda sig i den matta belysningen samman med luftens gråblå ton, som synes liksom spegla alla färger.

Denna tystnad och orörlighet som alla iakttaga symboliserar naturens och människans oförmåga att kunna lefva eller fröjdas under solens frånvaro.

Den hvita dimslöjan skingras omsider, violetta strimmor synas på himlahvalfvet, stiga och glida tillbaka — det är solens förposter, som börja sin fäktning med den hastigt tillbakavikande natten.

Strimmorna glida in mellan nattens mörkblå skuggor, taga ansats, storma fram dragande med

sig knippen af ljusgula och röda strålar och kasta kaskader af sådana upp mot zenith. Nattens skuggor draga sig tillbaka, deras mörka ton ger plats för ett ljusblått skimmer, som sprider sig öfver himlahvalfvet, följdt af morgongryningens färgspel. Starkare och starkare lågar det vid horisonten, röda färger i alla naturens oräkneliga nyanser komma fram, kasta reflexer långt ut i rymden. Varmare och varmare lågar det, och ögat tröttas och bländas af ljushafvets vågor.

Plötsligt går en rörelse genom mängden. Inca har rest sig, och alla följa hans exempel.

Kungen tager en bägare och fyller den med en jäst dryck af majs ur en ofantlig, förgyld dryckeskanna. Han stirrar oafbrutet mot den punkt, der solen skall visa sina första strålar; han skuggar med venstra handen för ögonen, som bländas af den strålande reflexen.

Så gör han plötsligt ett tecken. Baldakiner dragas åt sidan, och kungen stiger upp på en mindre plattform, så att han blir fullt synlig för allt folket.

Himlen är nu ett enda eldhaf borta i öster.

Den första fina strålen från den uppstigande solen bryter med ens fram och ilar från himlahvalfvet ner till det väntande folket.

Kungen svingar bägaren öfver sitt hufvud. Signalen är gifven, och ett jubel stiger på en gång från hundratusen strupar upp som en hels-

ning till guden, medan musikens toner blanda sig i jublet, som i stora ljudvågor fortplantar sig i fjärran. Det är en ocean af hänförda rop och toner, som kommer foglarne att förskrämda tiga med sin morgonsång och gömma sig mellan trädens löf. Herdarnes hjordar långt uppe bland bergen skingras och djuren söka ängsligt sin tillflykt i klipphålur och bakom stora klippblock.

Kungen sträcker ut sin hand med bågaren och dricker solen till, hvarefter han lemnar den till sin närmaste släkting, som likaledes dricker derur, och så går den från den ene till den andre inom släkten, så länge den stora kannan har vin att gifva.

Man omfamnar och lyckönskar hvarandra; från talrika behållare rågade med majsbränvin fyller folket sina enkla stop till brädden, dricker, dansar, sjunger, skrattar och fröjdas — allt enligt lagen, hvilken påbjuder dem glädje från detta ögonblick och så länge festen varar.

Öfverstepresten närmar sig Inca i spetsen för presterskapet, lyckönskar honom och inbjuder honom enligt ceremonielet till coricancha — solgudens palats.

Kungen vinkar nådigt åt honom, tager plats i sin tronstol, som af hans närmaste släktingar upplyftes och bäres högt öfver mängden, medan riksbanerets regnbågfärgade tyg utvecklas som ett tak öfver monarken.

En stor orkester går i spetsen, derefter Inca, öfverstepresten och de andra presterna, så alla af incastam och hela den stora vidt utgrenade familjen.

Då tåget passerat öfver den inhägnad, som medelst en kordong af soldater varit reserverad åt konungen och hans släkt, ljuder folkets jubel än starkare, öfverröstande musiken. Blommor strös framför Inca, som vänligt helsar åt alla sidor.

Sakta går processionen framåt, folket sluter sig till och bildar ett oändligt tåg, som långsamt slingrar sig öfver platsen och längs hufvudgatorna, i hvilkas blomsterklädda byggnader alla tak och dörröppningar äro fyllda af festklädda menniskor, som vinka och ropa, medan blommor i oerhörda massor regna ned öfver den omtyckte och uppburne monarken.

Vid slutet af ena hufvudgatan höja sig soltemplets yttermurar i kall, imponerande värdighet. Här stannar tåget. Musiken tystnar och drager sig tillbaka. Kungens bärstol nalkas ingången till en gata, som å ena sidan begränsas af soltemplets långa ytterfasad.

Det är vid dödsstraff förbjudet alla, som ej hafva incablod i ådrorna, att beträda de fyra gator, som omsluta det heliga templet.

Kungen och hans familj aftaga sig sandalerna och beträda — enligt ritualen — barfota ingången till det heliga stället.

Sakta och tyst rör sig processionen på den heliga marken hän mot ingången, och viker der-
 efter af in på tempelgården, å hvars ena sida
 sjelfva templet har sin plats, medan längs ytter-
 murens invändiga sida talrika mindre byggnader
 äro belägna, hvilka dels utgöra bostäder för
 templets många prester, dels äro helgade åt må-
 nen, stjernorna, blixten, hafvet eller bergen.

Framför ingången till solgudens tempel reser
 sig ett mäktigt altare, öfverhöljdt af blommor och
 frukter, spannmål och välluktande örter. Framför
 detta ordnar sig processionen i en stor halfbåge,
 och presterna placera sig framför de olika tempel,
 till hvilka de höra.

Inca lemnar nu processionen och går fram
 mot solgudens tempel, vid hvars ingång öfverste-
 presten väntar honom.

Denne berör med den heliga guldviggen kun-
 gens hufvud och bröst; derefter går kungen
 ensam ett par trappsteg upp och in genom por-
 talen.*

Inca har i samma ögonblick, han blifvit en-

---

* Denna byggnad är liksom alla öfriga byggnader i
 det stora tempelkomplexet uppfördt af trachy och granit i
 s. k. cyclop-murverk.

Stenarne äro så omsorgsfullt tillhuggna och samman-
 fogade, att man endast med mycken svårighet kan, med
 blotta ögat, upptäcka hvar fogarne finnas.

Byggnaderna äro 30—35 fot höga. Taket är öfverallt

Nissen, Solens barn.

sam, aflagt sin hufvudprydnad och passerar nu genom tvenne förrum, hvilkas väggar, tak och golf bestå af tunna, uthamrade guldplattor, som endast svagt upplysas af det halfljus, som ofvanifrån genom smärre öppningar i taket tränger in. Der uppe växa gräs och blommor, hvilkas långa stänglar hänga ned för balkarna, ensamma och färglösa i det dunkla rummet.

Sedan kungen gått genom rummen, drager han portiären till hufvudsalen till sides. Det intensiva ljuset derinne bländar honom för ett ögonblick; han för handen upp till ögonen och helsar med en ödmjuk, bugande rörelse upphofvet till den glans, som från salens motsatta sida strålar honom till mötes.

Så höjer han åter sitt hufvud, hans ögon äro klara och strålande, och han stiger in i salen, det heliga rum, der solens bild är uppställd.

Långt borta i den stora salen, i hvilken solstrålarne ohindrade kunna intränga från det ögonblick, solen höjt sig öfver bergen, skimrar och glänsar bilden i gyllene prakt.

I en massiv guldplatta, trettio fot hög och lika bred, är inristadt ett anlete, omkring tjugu fot i diameter, med ett lugnt, fridfullt uttryck. Dess ögon tyckas hvila, liksom uttalande en väl-

---

af strå. Träbalkarna, som uppbära det flata taket, äro fastbundna vid muren medels rep.

komsthelsning på den från motsatta sidan af hallen inträdande konungen.

Denne går några steg framåt, och liksom bländad af solgudens glans, faller han ned på knä och lutar pannan mot den med guldplattor belagda golfytan. Derpå reser han sig och går långsamt och med helsande åtbörder förbi de bilder, som, tjugufyra till antalet, i tvenne rader stirra mot honom med sina guldsmyckade ögon.

Det är Incas förfäder.

På venstra sidan om ingången äro de manliga, på högra de qvinliga förfäderna representerade.

Alla dessa döde ha genast efter döden blifvit balsamerade och iförda sina präktiga drägter, så som de buro dem i lifstiden. I ögonhålorna äro guldstycken insatta. Liken äro placerade på stolar, som hvila på fotstycken. Hufvudena äro böjda nedåt; anletsdragen visa den naturliga, mörka hyn; håret är hos några svart, hos andra gråsprängdt. Armarne äro korsade öfver bröstet. Öfver dem alla hvilar ett uttryck af frid — de förefalla som en samling allvarliga menniskor, försjunkna i stilla andaktsöfning.

Kungen går långsamt förbi sina förfäder och närmar sig gudabilden.

Framför denna stå tolf stycken flera fot höga vaser af drifvet guld, alla fyllda med frukter, spanmål och blommor.

Om ett ögonblick har kungen kastat sig ned framför gudabilden och hänsjunkit i bön till sin allsmäktige fader.

Ute på den stora gården, der det blomster-smyckade altaret är beläget, haf en rastlös ifver rådt från det ögonblick, då Inca försvann i templet. Presterna ha lemnat sina platser framför templen och äro nu sysselsatta med att träffa de förberedelser, som föregå offrandet af de talrika får, hvilkas inelfvor skola uppbrännas å altaret och hvilkas kött skall utdelas till det väntande folket.

Vid ena ändan af gården dukas ett långt bord med platser för incafamiljen. Der framsättas kötträtter i olika tillredning, potatis, fisk, majs, bröd. Framför Incas plats har lagts ett af soljungfrurna särskildt tillagadt bröd af ofantliga dimensioner, af hvilket Inca skall utdela ett stycke till hvar och en af sin familj jemte en bägare vin.

Öfverstepresten har tillsammans med de honom närmast i rang stående presterna begifvit sig in i ett af templen, nämligen solgudens brudtempel, hvilket nu innesluter den unga qvinna, som denna dag skall invigas till honom.

Framför templet stå tvenne härolder med blickarne fästade på soltemplet, väntande det ögonblick, då Inca skall lemna det.

Så höres en skarp signal: Inca träder ut.

Musiken stämmer upp, och de närvarande börja en sång. Inca går långsamt hän mot brudtemplet, hvilket öfverstepresten jemte kolleger lemnat med en ung, hvitklädd qvinna emellan sig.

Öfverstepresten öfverlemnar henne nu till Inca, som med tårfulla ögon omfamnar qvinnan och leder henne bort mot altaret.

Hennes långa hvita slöja drages undan, och Yelvas drag blifva synliga.

Tvenne prester träda fram. Den ene har en vinkanna, den andre en bägare i handen.

De leda Yelva uppför altaret, in mellan blommor och frukter. På ett mjukt läger i altarets midt knälar hon ned.

Derefter fylla presterna bägaren med en blandning af vin och en dekokt på örter, som ega en stark narkotisk verkan.

Yelva har rest sig; hennes mörka ansigte är orörligt, endast ögonen ha en egendomlig fuktig glans.

Hon vänder hufvudet långsamt åt sidan och omfattar med en enda lång blick nejden omkring sig. Derpå lutar hon hufvudet tillbaka och blickar uppåt. Hennes läppar röra sig såsom till bön.

Med en hastig rörelse för hon så bägaren till munnen och sjunker ögonblicket derpå till-

baka på sin blomsterbädd, i ett dvalliknande, känsellöst tillstånd.

Musiken spelar, presterna gå ned från altaret och sjunga derunder en enformig, monoton sång.

Offerdjuren hemtas och slagtas genast med hjälp af hundratals händer. Med hastiga snitt tagas hjertan och öfriga inelfvor ut och läggas på altaret, under det köttet lemnas ut till den på torget tålmodigt väntande människomassan.

Öfverstepresten har hela tiden knäböjt framför altarets ena sida. Medels en konkav metallspiegel samlar han solstrålarne i en brännpunkt och tänder dermed en hög af bomull och andra lättare antändliga ämnen. Snart hvirflar röken rundt omkring altaret och små lågor sträcka girigt sina tungor upp mot den sofvande skogens dotter.

Lågorna stiga allt högre och högre...

Sången och musiken i tempelgården förenar sig med folkets jublande sång derute. Festens glanspunkt har börjat — njutningens stund är inne — köttet, det så ifrigt åtrådda köttet från de slagtrade fåren är för folket tillika med majsbränvinet den högsta njutning, som festen kan skänka detsamma.

I en mäktig pelare hvirfla lågor och rök upp i den molnfria luften, och röken drifves i tunna moln långt ut mot skogarne i söder som en sista helsning från en qvinna, som med glädje

offrade sig sjelf i hopp om att blidka de hemlandets gudar, som förtörnade öfvergifvit sitt folk. — — —

Dagen skrider hän. Festmåltider och sång, dans och upptåg af alla slag sprida glans öfver Inca och hans hof.

På bergen rundt omkring tändas glädjeeldar. Folket drager genom gatorna, sjungande solens lof, uppfyllt af tacksamhet och glädje.

Solen har gått till hvila; redan tindra stjernorna, och Inca har jemte sina anhöriga för länge sedan lemnat solgudens tempel.

Der inne vakar i mörker och tystnad en hedersvakt kring det utbrända altaret.

Det är män och qvinnor af incastammen, som samma dag blifvit af kungen i nåd parvis förenade och som denna natt, enligt lagen, vaka och bedja vid solgudens altare.

Härinne hvilar en ung man; han har lagt armen kring sin bruds lif och stirrar bort mot den lysande vestern. Det är Itos med sin unga brud, Tiraccas dotter, som lugnt lutar sitt hufvud mot hans bröst.

Han stirrar in i den glödande aska, som gömmer kvarlevorna af en af hans till okänd framtid invigda stam.

I de glödande resterna af den stora offerelden, formar sig den döende elden och den ännu uppstigande röken till fantastiska figurer,

af hvilka han söker sluta sig till framtiden; men först och främst letar han efter svaret på den för honom oförklarliga gåta, som lärt honom vända hat till kärlek, blodtörst till vänskap — denna hos Inca och hans folk outgrundliga förmåga att kunna genom det goda, det blida, tygla och binda människans hämndlystnad, binda den i mildhetens och kärlekens olösliga länkar.

Morgonrodnaden kastar sitt fina skimmer öfver staden och nejden. Dagen gryr öfver alla de tusen slumrande varelser, som dansat sig i sömn och nu med de första solstrålarne skola börja från början igen och ånyo fira solens fest.

En flock flyttfoglar drifver öfver staden. Deras vingslag höras som ett enformigt brusande. Högt uppe, der skogen slutar och bergens enformiga konturer taga vid, slår sig flocken ned.

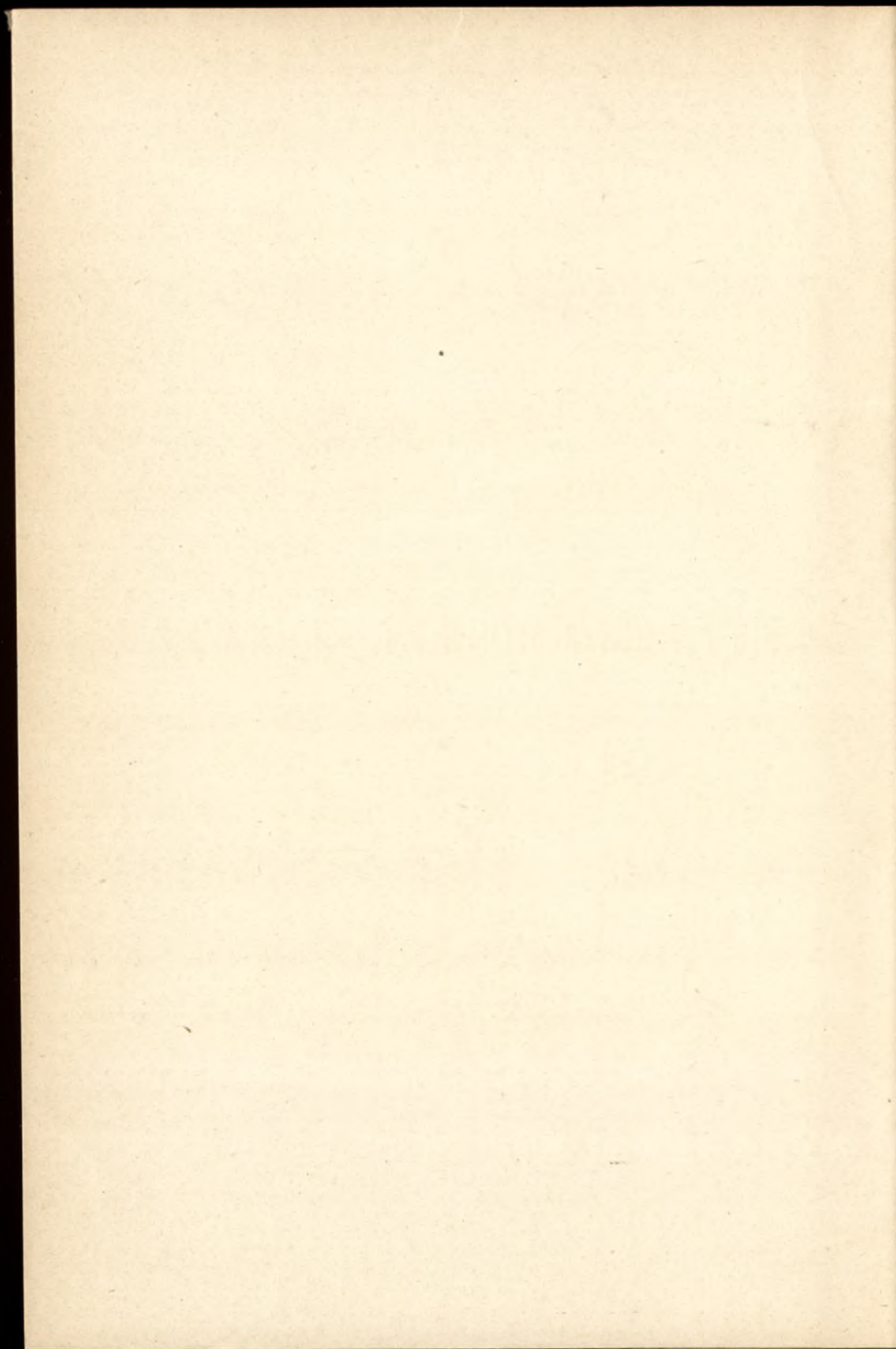
Den ordnar sina vingar och hvilar ut, innan färden åter går framåt — mot nord. —

Solen stiger upp öfver horisonten. Folket vaknar. Foglarnes vingar bredas ut, upp i höjden bär det åter igen. Vingarnes sus dör bort, i detsamma folkets morgonsång börjar dernere.

Ty dagen har åter börjat — en ny dag för solens barn.

ETT BESÖK HOS AZTEKERNA

Ett besök hos Aztekerna.

Staden Mexiko hade i det 14:de århundradet ett förtjusande läge. I den stora dalsänkningen lågo stora sjöar blänkande i solskenet; kraftfulla skogar af cypress, ceder och ek kran-sade bergen; på marken växte majs och aloe, blomsterrika trädgårdar inramade boningshusen och mellan alla dessa blommor och gröna skogar simmade på sjelfva sjön aztekernas Venedig — staden Mexiko — med sina hängande trädgårdar, på afstånd lik en stor praktfull blomsterbukett med färger i hundratals skiftningar, hvars glans återspeglade sig i sjöns blåa, lifsglada färg.

Nu hafva sjöarna dragit sig tillbaka och efterlemnat jorden gnistrande af salt. Mexico ligger högt upp på torra landet. Skogarna äro förstörda, trädgårdarna försvunna och af befolkningen har endast en bråkdelen hållit sig uppe.

Men ännu i dag har den misshandlade naturen nog af skönhet qvar för att påminna om tiden före europeernas skoningslösa förstörelseverk. Låtom oss nu åter försätta oss tillbaka till det 14:de århundradet!

Vi stiga ned för bergen, ned på det förr sumpiga, men tack vare aztekernas energi redan då torrlagda landet. Vi passera mindre byar och öfverskrida välodlade trakter, der män och qvinnor syssla med åkerbruk.

Deras redskap äro dels af trä och dels af koppar. Man håller just på att så majs. Med en träpinne borra de hål i jorden och lägga fröna deri.

I stället för gärdesgårdar plantera de en hägnande växt. Dess rötter, som kokas, lemna ett närande födoämne; af växtsaften bereds olika drycker, och bladfibrerna gifva stoff till kläder och papper.

Utom de grädda kanalerna, som skära hvarandra mellan åkerfälten, ser man här och der stora fördjupningar i marken. Dessa begagnas i krigstid som fallgropar. De öfvertäckas då, så att man ej anar deras tillvaro. På botten af dessa gropar placeras små spjut, hvilkas spetsar äro gjorda af sten eller koppar och neddoppade i en giftig vätska. Detta utgör en del af Mexikos försvar åt landsidan.

Några azteker gå förbi oss. Det är en välvuxen, kraftig ras med ljus hy, svartglänsande

hår, tjocka läppar, örnäsa och bakåtlutande panna. Skägg bäres sällan. Qvinnorna se bra ut, äro välskapade och ha kraftiga former.

Dräkten består för båda könen af en tunika, som når från halsen till knäna och fasthålles af ett bälte kring lifvet. Den har nedtill ett skjortformigt utseende och består af ett lätt bomullstygg af olika färger. Armarne äro nakna. På fötterna bäras sandaler. Qvinnorna bära korallband om halsen, berlocker i öronen samt smärre ringar i näsan.

Folket delas i olika rangklasser. Öfverst står kungen och bredvid honom öfverstepresten. Efter honom komma adeln, presterna och krigarne. Derefter köpmän och handtverkare och lägst slafvarna. Rättskipningen handhafves af en öfverste domare, en domstol på tre man och en underdomare, som väljes för ett år i sänder.

Kungen eger ingen dömande myndighet. Rättsproceduren är muntlig. Sakerna afgöras i allmänhet med vittnen, som måste svärja vid solguden på sanningen af sin utsago.

Eden aflägges sålunda, att fingrarne först beröra jorden och sedan munnen.

Talas osanning inför rätten, är straffet lifsstraff. Låter någon domare muta sig eller försummar att infiinna sig i rätten, blifver han första och andra gången varnad, tredje gången

offentligen rakad öfver hela hufvudsvålen och afsatt.

Fängelserna äro usla, straffen stränga. Tjufnad straffas med döden.

Kungens regering får ej öfverskrida en viss gräns. Enligt presternas utsago bildar talet 52 en högre tidsenhet, och anse de, att jorden skall förgås vid slutet af en sådan. Kungen får ej regera längre än 52 år. Öfverlever han denna tid, skall han abdikera till förmån för sin äldste son.

Hvarje 52 års cykel är åter delad i fyra perioder, hvardera på 13 år.

Dessa fyra perioder betecknas med fyra hieroglyfer: *Kanin*, *Rör*, *Flinta* och *Hus*.

Året delas i 18 månader med 20 dagar på hvardera, efter hvilkas förlopp fem dagar, hvilka betraktas som olycksdagar, inskjutas.

De ha äfven lärt sig, att året ej har jemt 365 dagar. Derfor inskjuta de efter hvarje 52 års cykels förlopp en tidrymd af 13 dagar.

Talsystemet är mycket enkelt. Man har särskilda tecken för talen 1, 2, 3, 4, 5, 10, 15, 20, 400 och 8000.

Öfriga tal sammansättas af dessa. Sättas tecknen bredvid hvarandra, betyder det att talen skola adderas, sätter man det ena öfver det andra, betyder det att talen skola multipliceras.

Tecknet för 1 är en cirkel, för 3 tre cirklar;

tecknet för 20 hade formen af en flagga, för 400 af en fjäder och för 8000 af en pung.

Bland de många egendomligheterna inom aztekernas kulturlif må särskildt nämnas Kungens ordenskapitel. Aspiranterna till kungens af aztekerna svärdsorden — Tichutliorden, den enda som fanns — fingo icke åberopa sig uteslutande på förnäma relationer, utan måste dessutom oundgängligen hafva utmärkt sig i krig.

Den, som skulle upptagas i denna orden, blef tillsagd att infinna sig i krigsgudens tempel på en bestämd dag.

Tillsammans med många inbjudna och en stor hedersvakt aftågade då aspiranten till templet. Efter att hafva kommit dit upp, helsade han på guden. Derpå tog presten genast i tu med att genomborra aspirantens näsa med ett tigerben och en örnklo — symboler af kraft och hurtighet. I den genomborrade näsan infördes en bit glasagat, som sedermera utbyttes mot det egentliga ordenstecknet, en dyrbar, i guld infattad ädelsten.

Sedan presten sålunda behandlat näsan, började han enligt formuläret att utskälla aspiranten med alla de skällsord, hvarmed språket var så rikligt försedt.

Från skällsord öfvergick presten omsider till handgripligheter, och den stackars aspiranten blef genomprylad enligt alla konstens regler, tills han

totalt mörbultad och med sönderrifna kläder nedsjönk vid den upphetsade prestens fötter.

Allt detta måste aspiranten ödmjukt och utan knut underkasta sig. Ingen klagan, ingen ovilja fick höras ifrån honom, ty i så fall hade han ögonblickligen blifvit utkörd, därför att han ej bättre än en kvinna förstod att beherska sitt sinne.

Efter detta profs lyckliga genomgång fördes han till ett rum i templet, der han skulle tillbringa fyra dagar fastande och offrande till guden sitt eget blod, som han fick fram genom att sticka sig med kaktustaggar. Ett helt år hölls han derpå afspärrad från sin familj. Derefter blef han i stor procession med musik afhemtad och förd till krigsgudens tempel, hvarest investituren försiggick.

Hans hår bands upp i en knut på hjessan och pryddes med färgade fjädrar. Han ifördes vackra kläder, broderade med hans insignier. Derefter öfverlemnade presten med ett kort afskedstal båge och pil till honom, och nu var den nye riddaren färdig att visa sig för kvinnornas beundrande och männens afundsjuka blickar. Ett sorl af beundran och lyckönskningar mötte honom, då han med sin juvelsmyckade näsa framträdde för publiken.

Allt eftersom vi under vår vandring närma oss staden, se vi det stora solgudens tempel tydligare afteckna sina pyramidformiga konturer mot himlen.

Detta tempel kunde på den tiden räknas som ett af världens största och dyrbaraste palats.

I många år arbetades derpå, och allt eftersom aztekernas makt förökades, växte templet i storhet och prakt.

Sedan vi passerat stadens vallar och bryggan, som för öfver vallgrafven, stå vi vid foten af en mur, den s. k. tempelmuren, som omgifver och skyddar tempelbyggnaderna. Den är byggd i fyrkant, flera tusen fot lång och 10 fot hög och består af sandsten och kalk.

Öfverst är den försedd med ett bröstvärn, som midt på hvar och en af de fyra sidorna afbrytes af ett torn, hvares nedre del bildar en ingångsport.

Både bröstvärn och torn äro prydda med ormfigurer i upphöjdt arbete.

Då vi stiga in i tempelgården, finna vi platsen stensatt med flata stenar och ytterligare afputsad med en sort cement, som gör den mycket glatt.

Det är en egendomlig tafla, som tempelgården erbjuder åskådaren. Hvert man än kastar blicken, ser man afskurna pyramider, stora och små, upptill krönta med smärre torn med förgyllda

kupoler, framför hvilka röken af den eviga elden, som underhålles på hvarje torn, långsamt stiger uppåt i den sommarklara luften. Solen kastar sina glittrande strålar mot pyramidernas slipade granitytor, hvilka afbrytas endast af trappornas snöglänsande marmorsteg. I detta ljushaf af rena, ädla färger irrar ögat omkring, oroligt sökande en hviloplats, ty man förvirras i början af alla dessa glänsande reflexer.

Vi gå in i denna skog af pyramider. Allt är tyst och stilla. Endast presterna i sina svarta kappor gå in uti eller ur templen.

Der se vi tempelväktaren lägga ny ved på bålet, och der se vi små processioner af barn mellan 8 och 15 år ljudlöst gå ned för tempeltrapporna och försvinna — det är de blifvande presterna, som redan från sin tidigaste barndom läras till det ansvarsfulla yrket.

Hvilken högtidlig tystnad och hvilket lugn råder icke här inne!

Ingen fågelsång, inga blommor, inga träd, endast stenbyggnader, hvilkas lugna harmoniska former och enkla stil visa oss aztekernas framstående konstsinne och låta oss få ett begrepp om den ihärdighet, hvarmed denna nation slågt efter slägt, århundrade efter århundrade dragit sitt strå till stacken för att få fram en bild af konstens eviga symbol.

Arkitekturen var för aztekerna en fri konst,

som ej var underkastad någon byggmästares s. k. ekonomiska kritik.

Den sökte förena teori och praxis till ett samladt helt, som också, om man betraktar nationens dåvarande kulturståndpunkt, höjde den högt öfver den småaktighet, som nu för tiden vanligen kväfver arkitekturen och gör de flesta af dess utöfvare endast till tjenare åt byggmästarne, som sjelfva merendels sakna allt intresse för estetik och konstsinne.

Möjligen insågo också aztekerna redan då, att ansvaret för ett lands mer eller mindre lyckade arkitektur ej endast faller tillbaka på dess arkitekter utan också i första rummet på dem, som af småaktigt lokalintresse uppoffra skönhetens enkla lagar för surrogatets uppstyltade obetydlighet. Arkitekturen var för aztekerna en klenod, bearbetad af forntidens mästare i olika former och kommen för att beskyddas och förskönas, ej för att sönderplockas af en oförståndig ekonomi.

Låtom oss stanna ett ögonblick framför tempelgårdens hufvudtempel, en pyramid i form af en rektangel 250 fot lång och 200 fot bred vid marken. Den är 100 fot hög och består af fem inåt lutande afsatser, af hvilka den öfversta bildar en plattform af 8000 kv.-fots yta. Uppför denna

mycket branta terasspyramid för en rad granittrappsteg. Dessa börja i det ena hörnet och leda från terass till terass i sned riktning, längs ytter-sidan, på så sätt, att det är nödvändigt att gå hela byggnaden rundt fyra gånger, innan man hinner upp till öfversta steget.

En procession på väg till toppen företer ett ytterst måleriskt skådespel, med sina i purpur strålande dräkter, sin rikedom af guld och silfver och sina vackra brokiga fjäderbuskar. Pyramidens inre består af jord, sten och lera, och är, såsom förut nämnt, utanpå beklädt med polerad granit.

I östra hörnet af pyramidens topp stå tvenne torn, 60 fot höga.

Dessa hafva hvardera tre våningar, den nedersta murad i sten, de två öfre af cederträ, bärande en målad och på olika sätt dekorerad och förgylld träkupol. Endast den nedersta våningen har ingångsdörr. I de öfre våningarna är de aflidna konungarnas aska förvarad.

Dit upp kommer man endast med hjälp af stegar.

Också här står framför hvarje torn stenkaret med sin eviga eld, jemte en stor trumma af ormskinn.

Detta är Mexikos alarmtrumma, som användes, när fara står för dörren.

Tornens nedre rum äro heliga, rikt dekorerade med guld och silfver.

I ett af dessa har den store solgudens bild sin plats. Den är huggen i svart agat och föreställer en ung man — odödligheten.

Underläppen är genomborrad af ett kristallrör med en grön fjäder inuti. Håret hänger i en fläta ned åt ryggen, upptill samladt af ett guldband. Öronen äro af guld; från deras nedersta kant utgå trådar formade som sicksacklinier, symboler af syndarnas böner, hvilka höras af honom. Hufvudet bär röda och gröna fjädrar, halsen är omgifven af talrika, dyrbara smycken, som hänga långt ned på bröstet. Kring armarna slingra sig ormar af guld.

I venstra handen bär han en spegel af guld, infattad i dyrbara fjädrar, betecknande gudens förmåga att se allt, som tilldrager sig på jorden. I högra handen håller han fyra pilar: straffsymbolen.

Guden sitter på ett säte, klädt med rödt tyg och broderadt med dödsallar.

På fötterna har han klockor af guld. Vid den högra är bunden framfoten af en hjort, symbolen för snabbhet.

Öfver axeln hänger en svart och en hvit kappa.

Framför guden står den stora offerstenen, rikt ornerad och skulpterad.

I de öfriga rummen finnas olika gudabeläten föreställande månen, stjernorna (särskildt Venus), jorden, vattnet, elden, vinden.

Denna senare afbildas som en fågel. Vingarnes sus framkallar åska, ögonen blixten.

Jorden tänkes flat, strandbrädden är dess begränsning.

Aztekerna uppfattade jorden som buren af giganter. När de byta om bärtag, uppstår jordskalf.

I öfrigt äro rummen praktfullt utstyrda. Väggarne äro klädda med stuck eller med ofantligt mödosamt uthuggna reliefer, framställande olika episoder ur gudarnes lif, omgifna af mystiska tecken och hieroglyfer.

Bland annat ser man människans härkomst sålunda förklarad.

I skapelsen är vattnet det första elementet. Af vattnets gudinna, som är alltings moder, föddes jorden, som sedan genom solen blir människornas moder.

Af de öfriga gudabelätna må nämnas eldguden, som är naken, svärtad och har en röd sten i läppen.

Vid de fester, som firas till hans ära, går det mycket barbariskt till.

De olyckliga krigsfångar, som skola offeras och af hvilka det alltid finns ett stort förråd, kastas först på glödande kol. Därifrån släpas de till offerstenen, hvarest de fasthållas af män. Därpå träder prästen fram och tilldelar offret med sin skarpa stenknif ett enda djupt snitt i

bröstat. Därpå uttager han hjärtat och lägger det framför guden.

Aztekernas dödsförakt tillskrifves de begrepp, de hade om lifvet efter döden.

I vanliga fall trodde de, att de döda skulle företaga en mycket farlig vandring genom bergspass och öknar och kämpa med ormar och alligatorer, innan själen kom till sin hviloplats.

De tappre krigare, som föllo i krig och de krigsfångar, som offrades till gudarna, kommo genast till solens hem, nämligen den östra delen däraf.

Kvinnor, som dogo på slagfältet, kommo till solhemmets västra del.

Hos solguden skulle krigarne bära solskifvan på sina axlar från dess uppgång till zenit, hvar efter den mottogs af kvinnorna, som buro den till dess nedgång för att aflämna den till underjordens invånare, som buro den tillbaka till krigarna.

Den lediga tiden tillbragte krigarna med jakt och kvinnorna med husliga göromål.

Till underjorden kommo alla, som dogo på sjuksängen.

Att vara aztekisk präst var ingen vandring på rosor.

Prästerna invigdes redan vid fem års ålder till sitt blifvande kall. Vid en ålder af femton

år trädde de i direkt tjänstgöring. De fingo aldrig gifta sig.

Till hvarje tempelfest måste de bereda sig genom lång fastetid, själfspäkning medels kaktus-taggar och därtill genomborrades tungan med träpinnar. De fastade, pinade och plågade sig ända till hysteriskt raseri, under hvilket de ibland sprungo i sjön och försvunno.

Nere i den stora tempelgården funnos utom först nämnda tempel sjuttio till åttio andra pyramidbyggnader samt dessutom bostäder för prästerna, gladiatorstenen och en stor dansplan för tempelfesterna.

Gladiatorstenen var cirkelrund och hvilade på en 9 fot hög afskuren pyramid.

Här placerades vid festliga tillfällen krigsfångar, en och en i sänder, med ena foten fastlänkad vid stenen.

Hvar och en af dessa fångar, som ensam förmådde försvara sig med ett svärd mot ett visst antal azteker, hvilka en efter annan angrepo honom, återfick friheten.

I det vi närma oss utgången, som är midt emot den ingång, genom hvilken vi beträdt tempelgården, se vi ett stort fyrkantigt sten-

altare, 15 fot högt, från alla sidor tillgängligt medels stentrappor.

Detta altare är den plats, på hvilken aztekernas kungar och adel samt ledamöterna af den förut omtalta orden efter döden förvandlas till aska.

Det är rätt intressant att lägga märke till, att aztekerna, liksom många andra folkslag, som tillbådo gudabeläten, alltid brände sina döda.

I sammanhang härmed må följande bruk nämnas. När en släkting dött, tillvaratogo de askan och förvarade den i en urna, som de placerade på en hylla i hemmet. Vid högtidliga tillfällen, gästabud och dylikt, framsattes de olika urnorna på bordet, och där, vid glada bacchanaler, tömde de bägarne för sina aflidna släktingar, önskande dem all lycka i striden med alligatorerna i de dödas rike och uttalande den önskan, att de snart måtte som vänner råkas i solens sköte till gemensam jakt å de sälla jaktmarkerna.

När likbränning infördes i Mexiko, vet man ej med bestämdhet, ej heller orsaken hvarför sättet att jorda de döda öfvergafs.

I det vi nu lämna tempelgården, befinna vi oss på en stor, med stenhällar belagd plats.

Midt framför oss se vi kungens palats, som är bygd på en låg afskuren pyramid, delad i trenne afsatser.

Denna pyramid är målad i bjärta färger. Dess inre innesluter stensatta rum och gallerier. Platsen ofvanpå densamma intages af palatsets byggnader, som äro stora envåningshus, två till tre hundra fot långa.

Byggnaderna bestå ytterst af en korridor, som omgifver alla fyra sidorna, och som genom en mängd ingångar står i förbindelse med de inre delarna af palatset, alltsammans uppfördt af sandsten och prydt med marmor och porfyr.

Kolonnerna äro af sten och uppbära den tunga, rikt dekorerade gesimsen, som, uthuggen i sandsten, framställer blommor, växter, ormar och blad i yppig rikedom samt dessutom figurer i stuckrelief, målade och — liksom hos egypterna — endast afbildade i profil.

Den kolossala byggnadskomplexen, som vi genomvandra, innehåller *allt*, som hör till en rik, mäktig och njutningslysten monarks bostad. Den inrymmer rum för uppvaktning, harem, gästrum, badrum, rättgångssalar, hallar och gårdar med trädgårdar och fontäner.

Kungens mottagningsrum äro rikt prydda med ciselerade guldplattor och mångfärgade

snäckskal, infattade i silfver. Pilastrar och pelare, mellan hvilka dörröppningarna finnas, äro liksom de yttre pelarna dekorerade och utvisa en tillstymmelse till kapital och bas.

Sedan vi passerat utgången, befinna vi oss inom ett ögonblick på en af Mexikos gator.

Dessa äro ej breda, men raka och snygga och belagda med stenhällar.

På båda sidorna om gatan stå envåningshus 25—30 fot höga.

Här och där skäras gatorna af kanaler, hvilka liksom i Venedig genomkorsa staden.

Men under det Venedigs arkitektur utmärker sig för den obeskrifliga prägel af ädelhet, som efterlämnar ett oförgätligt poetiskt intryck och särskildt förhöjes af det majestätiska lugn, som marnorns grundton breder öfver det hela, så ligger det öfver aztekernas Venedig ett bländande skimmer, ett helt fyrverkeri af söderns glödande färger, hvilkas rikedom och naturliga skönhet afhjälper arkitekturens brister.

Byggnaderna äro nämligen uppförda af en naturlig, porös, rödaktig, mycket nyansrik sandsten, som gifver färg och värme åt fasaderna. Fundamentet höjer sig uppöfver gatan, så att golftytan ligger 4—5 fot öfver gatans nivå och 10—12 fot öfver kanalens vattenyta, detta af hänsyn till markens sumpiga beskaffenhet.

På detta fundament hvila envåningsbyggnaderna.

Fasaden består af mer eller mindre fritt stående pelare, mellan hvilka ingången är anbragt, samt smala fönsteröppningar med eller utan rutor af selenit, eller också i själfva muren uthuggna pelare med början till ett doriskt kapitäl.

Hufvudsimsen, som upptill afslutar denna naturstenfasad, består af en vanlig sims jämte fris och arkitrav.

Frisen är dekorerad och skulpterad. Man ser blommor, grenar, ormar och figurer à la grecque, allt utarbetadt med mycken noggrannhet och finess.

Fasadernas olikartade behandlingssätt afbrytes här och där af smärre trappor, som föra upp till taket. Detta har ingen lutning, utan är platt och belagdt med jord eller lera samt omgifvet af ett slags attika åt gata och gård.

Där uppe finnas de s. k. hängande trädgårdarna, i hvilka en mångfärgad och rik blomsterprakt utvecklar de mest tjusande taflor.

Blommor och vinrankor hänga ned öfver murarna, hvilkas vackra färg bildar en präktig relief för hela denna naturpoesi.

Ser man ned åt en sådan gata, smälter det hela tillsammans i horisonten till ett blomsterhaf, som längst bort begränsar de skogklädda strän-

derna. När därtill kommer befolkningens måleriska dräkter, som här inne i staden utvecklats sig i all sin originalitet, så har man framför sig en tafla af sällsynt pittoresk natur.

Låtom oss stiga in i en af byggnaderna! Ingången är ej stängd med någon dörr, men framför dörröppningen hänger en matta af skinn, försedd med små klockor eller metallbitar, som gifva ljud, så fort man vidrör mattan.

Väggar och golf äro glättade i gips och kalkputs. De förra äro smyckade med bildhuggeriarbeten i en fris, eller målade i lifliga, i synnerhet blå och röda färger, eller också dekorerade med mattor af bomull och fjädrar.

Möbleringen är sparsam och består mest af mattor af skinn samt låga trästolar och bord, utskurna af hela trästycken i djurimitation.

Sofplatserna bestå af mattor med kuddar af bomull och äro försedda med sängomhängen.

Angående själfva byggnadssättet bör nämnas, att hvalfkonstruktioner äro okända. Där stenkonstruktioner användas, gifver man öfversta delen af de motsatta väggarna en lutning, så att de mötas i en vinkel.

Rummens form påminner således mycket om våra gamla ryggåsstugor — dock med den skillnad, att aztekerna ej ha fönster i taket utan på väggen. Genom de smala fönstergluggar, som utestänga det skarpa dagljuset och låta

rummen kännas svala och angenäma, ha de utsikt till den kringbyggda gården, hvars bakgrund vetter åt en kanal.

Gårdsfasaderna äro rikt försedda med pelare, som bilda en arkad, hvarest familjen vanligen tillbringar dagen, under det barnen leka kring gårdens stora blomstersmyckade vattenfontän, en prydnad, som alltid finnes i hvarje förmöget hem. Af dekorativa föremål i trädgården se vi olika vaser, och långt inne i en nisch, till hälften gömda i skuggan, gnistra ett par rubinröda ögon fram emot oss. Dessa tillhöra hemmets gudom, hjälparen i nöd och sorg, den alltförmående lifskraften, solgudens representant, som här är installerad, bekransad och smyckad efter råd och lägenhet.

Vaserna äro större och mindre. De större äro fyllda med blommor; de mindre, af växlande former, tjäna till att förvara bröd, majs, frukt, kort sagdt allt, som hör till mat och dryck. De stå vanligen placerade i nischer kring solguden, på det att han själf först må förse sig och sedan välsigna maten.

Men rummet, i hvilket vi befinna oss, är tomt på lefvande väsen. Vi se hvarken män eller kvinnor; inga slafvar, inga lekande barn på

gården — allt är tyst och stilla. Endast fontänens små plaskande vattenkaskader afbryta stillheten. Tomma och öde ligga också gator och kanaler, då vi träda ut.

Förklaringen härtill låter ej länge vänta på sig.

Det är en af solgudens högtidsdagar, och allt, som kan gå eller krypa, har följt signalerna från tempelkrönet och samlat sig i och utanför tempelgården för att närvara vid den stora offerfesten, som börjar vid solens nedgång.

Solen sjunker; dess afskedsstrålar kasta sitt guldstänk öfver sjön. Bergen omkring och i synnerhet de förgyllda kupolerna på tempeltornen glittra i bländande glans.

Af nyfikenhet dragna till samma plats, komma vi just lagom för att få se prästernas och krigarnes procession. De förra äro i full ornat, d. v. s. svartmålade öfver hela kroppen med gula eller röda ränder och utsirningar, med långt hår, bälten om lifvet, svarta kappor öfver axlarna och säfsandaler på fötterna. Krigarne äro i full rustning, och de förnämre af dem hafva högst brokiga fantasirika dräkter. Inom sin blåa och purpurfärgade tunika bära de ett två till tre tums lager af bomull, som i striden är afsedt att hejda stötarna af fiendens spjut och lansar.

Utanpå tunikan bära de ett pansar af tunn guldplåt och utanpå detta en kort, ytterst vacker

kappa af sällsynta fjädrar. På hufvudet hafva de en med fjäderbuskar prydd hjälm af trä eller skinn, föreställande hufvudet af en fågel eller ett rofdjur med öppet gap. Vapnen bestå 1:o af sköld, gjord af bamburör och öfverdragen med guld eller silfver, ofta så stor, att den täcker hela personen, 2:o af båge, pilar, lansar, kastspjut och stenslungor.

Långsamt slingrar sig den stora processionen kring pyramiden i högtidlig tystnad upp mot templets helgedom.

Der uppe äro hundratals fångar samlade. De veta, hvilket grymt öde som väntar dem, men ändå är det med ett tindrande förhoppningsfullt uttryck, som deras anleten vända sig mot den nedgående solen, ty de veta, att när dess strålar nästa gång breda morgonglans öfver bergen, äro de upptagna som välkomna gäster i solgudens sköte.

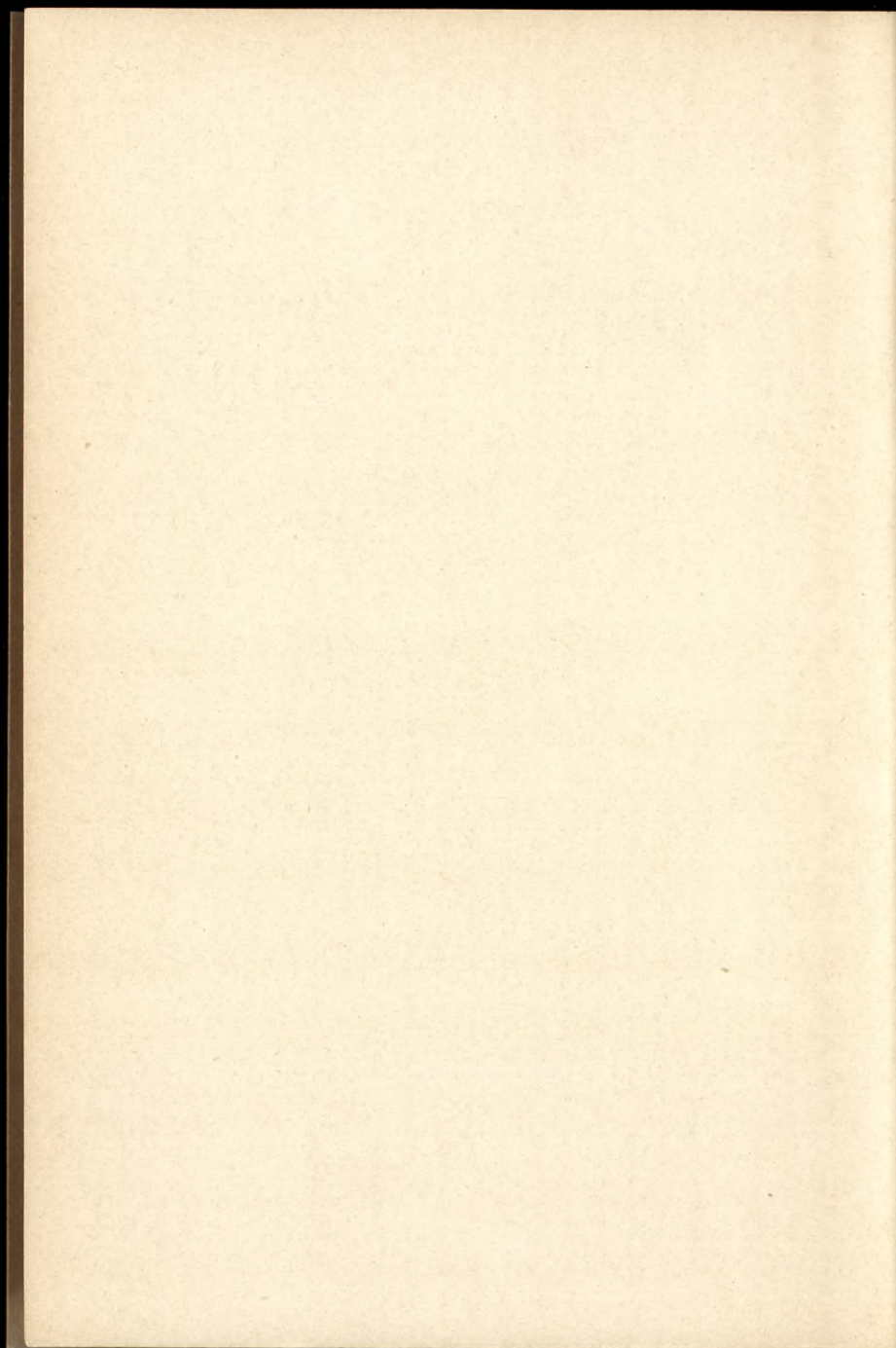
Mörkret faller hastigt på. Stjärnorna tändas och facklorna lysa från templets krön i den blåsvarta natten.

Offrens blod gjuter sig i röda strömmar utför tempeltrappornas branta, slippriga steg.

Intagna af fasa öfver detta naturfolks barbariska seder, lämna vi nu staden. Offrens skri, folkets triumferande jubel och musikens vilda, skärande toner ledsaga oss på återvägen.

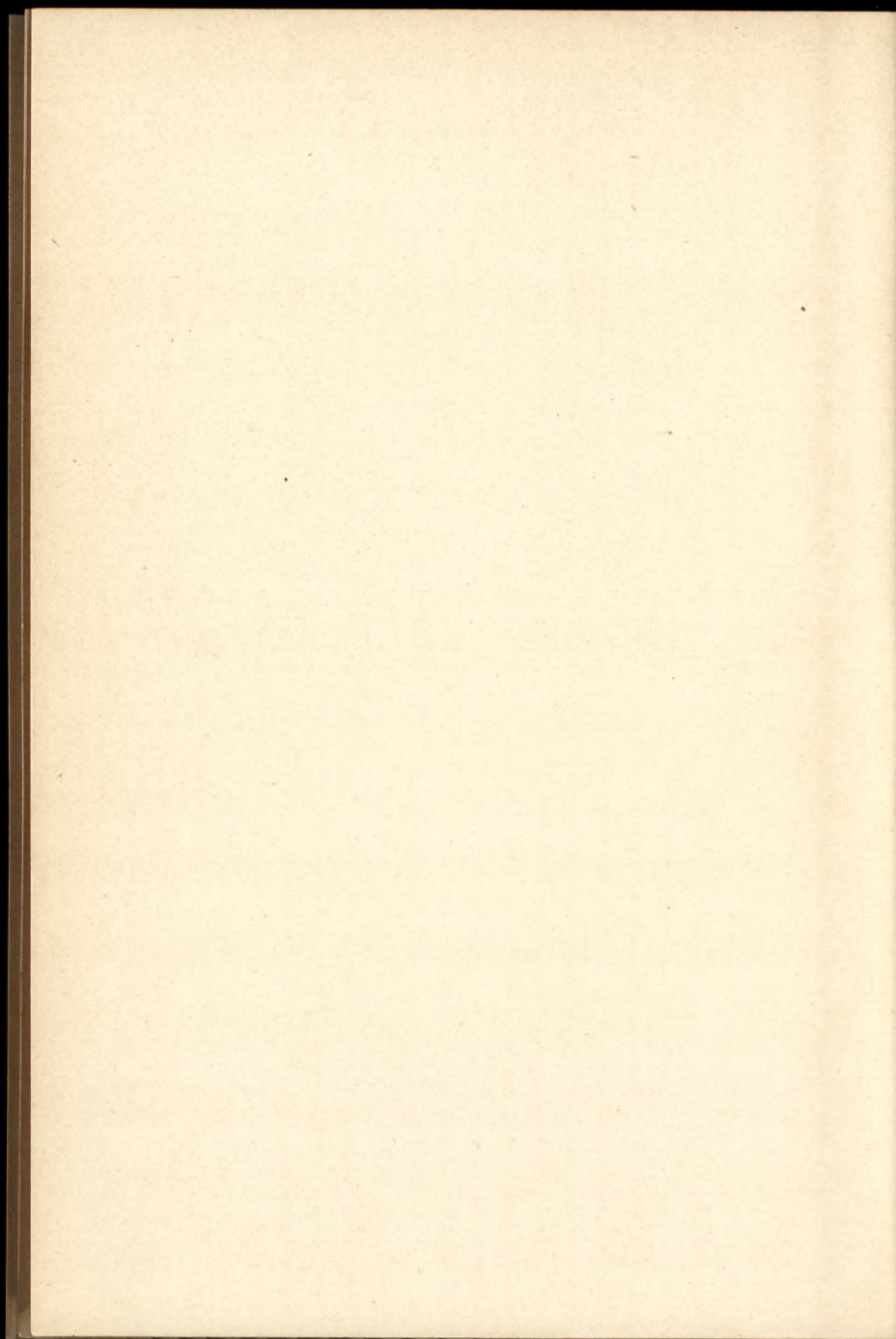
Hunna till de kringliggande Bergens krön, kasta vi en sista blick på staden, som ligger gömd i sjöns hvita dimma. Det tyckes oss, som om den eljes blida och fridfulla vattnets gudinna, alltings moder, nu ville kväfva i sitt famntag allt, som lider och jublar der i den sköna staden.

PYRAMIDERNA I ARIZONA

Pyramiderna i Arizona.

I nordvästra Arizona, Nya Mexico, Utah och Kolorado finnes i de nu ödsliga öknarne ruiner af ett kulturfolks byggnadsarbeten, som ännu i dag kunna räknas till en ensamstående märkvärdig byggnadskonst. En gång för många århundraden tillbaka var detta ökenland betäckt med storartade städer, och folket själfst stod i civilisation högt öfver landets nuvarande invånare. Rester af dessa städer, som med sina ruiner af torn och spiror bilda en mycket karaktéristisk arkitektur, ligga som Egyptens forntidsminnen delvis begrafna i ökensand eller äro de likt svalbon anbragta högt uppe mellan Koloradolandets otillgängligaste cañons. Mellan klippor, bestående af marmor, granit och kalksten, hvilka under årtusendens lopp genombrutits och underminerats af den mäktiga Koloradofloden,

hvars ström i styrka och otämjbart raseri säkert söker sin like i hela världen, hänga dessa byggnader, täflande i målerisk värkan med naturens fantastiska byggnadskonst.

Deras ålder går tillbaka långt före Amerikas upptäckt, och deras byggmästare tillhöra den s. k. moquisstammen, som liksom Pueblo-stammen i Nya Mexico, möjligen torde ha varit samma folk som mexikanerna vid tiden före eröfringen genom Cortez.

Deras byggnader påminna till formen om Egyptens pyramider: men medan dessa tjänade till att tillfredsställa kunglig fåfänga — ett jätteskal af sten inneslutande en sarkofag — så voro de amerikanska pyramiderna afsedda att hysa en stad med ett lefvande pulserande lif. Byggnaderna uppfördes af en sorts soltorkadt tegel eller sten flera fot tjocka, och våningarna höjde sig amfiteatraliskt uppefter, hvilande på en fyrkantig bas af intill trehundra fots längd, sålunda, att golfvet i den öfre våningen bildade undra våningens tak jämte terrass eller plattform för den öfre.

Sålunda fortsattes det uppåt med hvarje våning något mindre än den under belägna, tills det hela afslutades som en afskuren pyramid. På platformen här uppe voro torn och spiror uppförda, där skiltvakter voro posterade och hvarifrån man hade vid utsikt öfver näjden. I

de nedre våningarna funnos inga dörrar åt fasaden, endast små fönster, gjorda af selenit eller kristalliserad gips, som blef klufven i blad.

Pyramiderna voro ihåliga. I midten sänkte sig en borggård, där vattenreservoiren var anbragt.

Äfven inåt gården funnos fönster och dörrar, men mellan ytterrummen och gårdsrummen lågo stora mörka förrådsrum, alla förenade genom passager och korridorer.

Kommunikationsmedlen voro ytterst egenomliga. I hela detta väldiga byggnadskomplex fans ej en enda trappa. Man begagnade endast stegar, ett visst antal för hvarje terrass.

Dessa stegar voro konstruerade som fallrep och kunde uppdragas när som helst och derigenom hindra obehöriga att inkomma. Skulle man från pyramidens yttersida in i borggården, fick man först klättra upp på stegen till första våningen och derifrån genom en lucka i terassen krypa ner för en annan stege.

Luckorna tjänade dessutom som rökfång för härden, som vanligen var anbragt i samma rum, der luckorna voro belägna. Eller också begagnades sådana rum till kök, sofrum, eller till förmalning af säd.

I byggnaden fans tempel, som dessutom tjänade till församlings- och öfverläggningsrum och till — badrum. Detta gemensamma kallades

Estufa. Det kunde antingen vara alldeles cirkelruntt eller ock omkring femtio fot i fyrkant. Det uppfördes vanligen i borggården, till hälften under jorden, med ett brant sluttande tak öfver; i ganska mycket påminde dess inre om våra nordiska hvardagsstugor. Längs de nedrökta, mörkbruna väggarne löpte bänkar, och i midten var en väldig härd, på hvilken brändes väl-luktande örter. Väggarne voro målade i kraftiga konturer, föreställande bilder af växter och fog-lar, räfvar och vargar, ibland krigiska bilder. Det var fullständiga frescomålningar, utförda i hvita, bruna, blå och i synnerhet röda färger, så starka att röken och tiden svårligen kunde tillintet-göra dem.

Ena väggen var helgad solguden. Där fun-nos sol- och månbilder i form af cirklar, som bröto sig genom halfcirklar och elipser, hvilket betydde moln; men öfverallt lyste blixten fram, målad i mäktiga zigzaglinier med pilspetsar i bjärta färger.

Tvånne människogestalter, som avslutade taflan, föreställde solgudens adjutanter, som med långa trumpeter för munnen anropade om rägn.

I estufan samlades pyramidens befolkning om våren för att under sång bedja om rägn, och efter lyckligt tilländabragta krigståg firade de derinne sina tacksägelsefester.

Detta folkslag, som i forntiden räknades i

hundratusenden, försvinner nu mer och mer, dess byggnader ligga alla i ruiner med undantag af en och annan, som ännu bebos, och hvars invånare med orubblig seghet hålla på de nedärfda traditionerna och bruken trots yttre påtryckningar.

Deras religiösa tro är egendomlig. Hvarje morgon stiga moquisstammens medlemmar upp på terasserna, vända sig mot öster i knäböjande ställning och tillbedja solen.

Medan denna ceremoni pågår, hafva många af byns män vid klippans fot omgjordat sig med väskor, på hvilka små klockor äro fästade, och springa som gälde det lifvet å obanade vägar åt öster, solen till mötes, medan klockornas pinglande blandar sig med flodens brus.

När de sprungit en kvarts mil, vända de om, hvarpå befolkningen stiger ned från sina tak och ceremonien är slut.

Guden har en gång, enligt deras utsago, för århundraden till baka, klädd i mänsklig skepnad, vistats bland dem, och vid sin död lofvat att komma tillbaka till dem — från solen.

I denna tro lefva de ännu i dag. I århundraden hafva de hvarje morgon dag efter dag sändt en deputation att taga emot honom, ifall han skulle komma.

Moquisernas härkomst känner ingen: men bland spillrorna af detta folk lefva sägner om

fortids storhet och kraft — deribland ock berättelsen om nordiska vildar, som fördrefvo dem från deras land ut i Arizonas ökenplataer och bärgrastrakter.

Eget nog är, att hoppet på deras jordiska förlossning sammanhänger med deras bostäder. Ju förr dessa förstöras af naturen och hemfalla i ruiner, dess förr skall solguden komma.

I en ej alltför aflägsen framtid skall denna stam vara utdöd. Endast lämningar af deras sällsamma byggnadskonst stå då kvar. Men längre än så skall nog minnet af detta folk lefve i historien — ett folk, inför hvars härkomst och lif man står undrande och frågande.

*Följande arbeten hafva legat till grund för
förf:s framställning:*

Prescott: Perus eröfring.

Möllhausen: Vandringar gjennem det vestlige nord-america.

Brasseur de Bourbourg: Monuments anciens du mexique.

Meyer und Schmitt: Die steinbildwerke von Copan und Quirigua.

Carl Bovallius: Nicaraguan antiquities.

A. von Humboldt und Bouplandt: Rejse in die Aequinoctial-gegenden.

Garcilasso de la Vega: Historia general del Peru.

Squier: Peru.

Pedro, C. de Leon: Chronicle of Peru.

Reisz und Stübel: Todtenfeldt von Ancon in Peru.

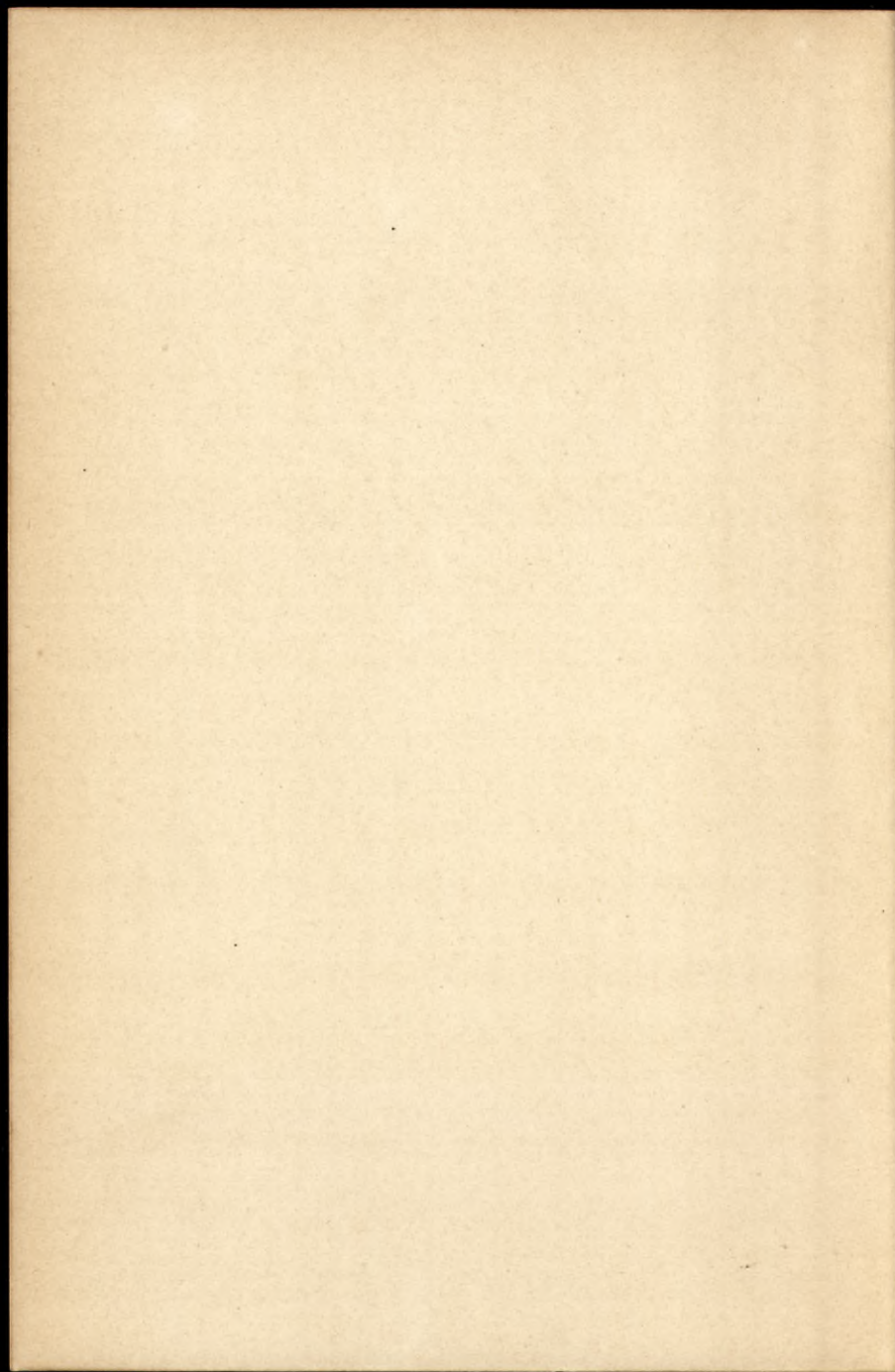
Rafn: Americas opdagelse i det 10:de århundrade.

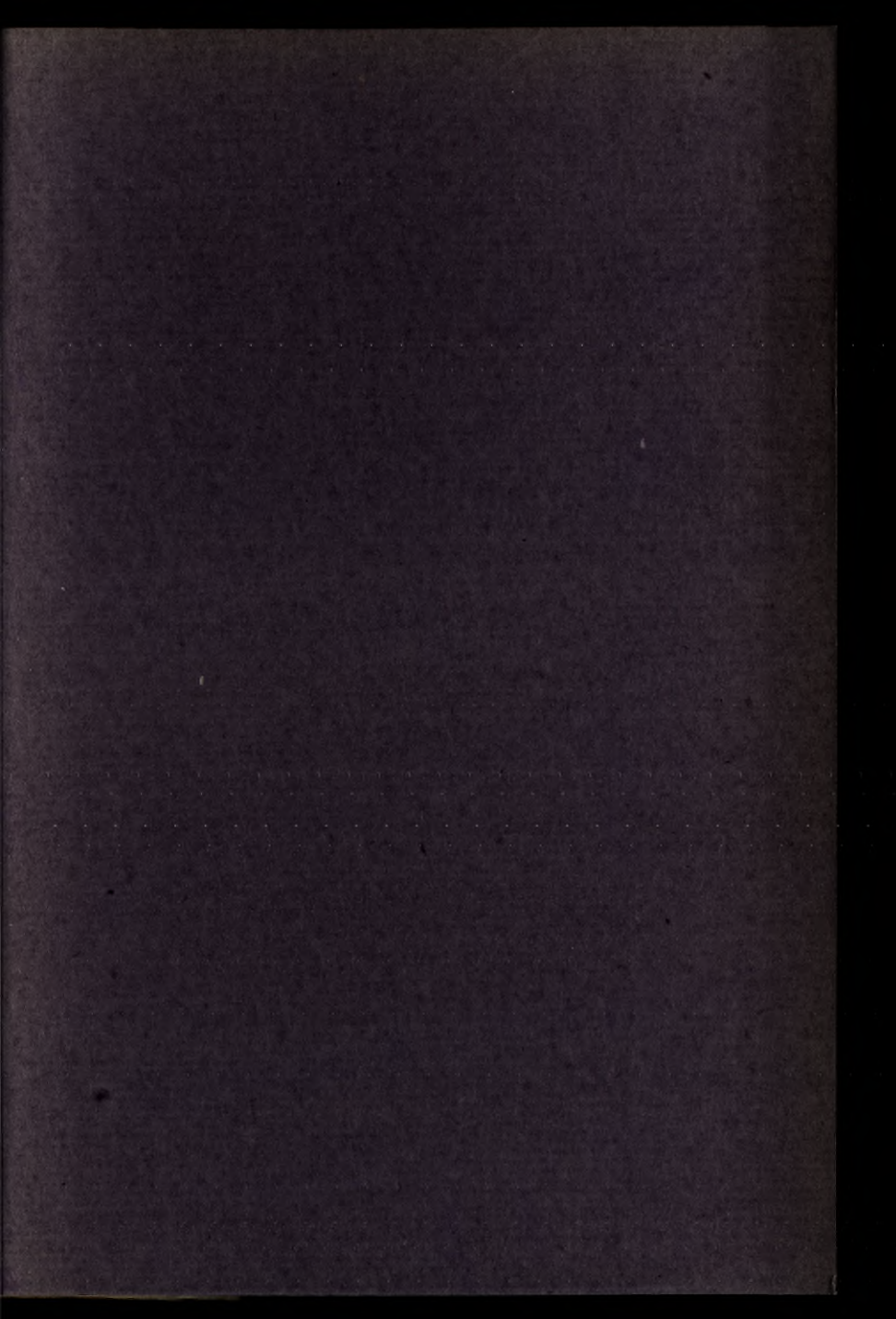
Kingsborough: Antiquities of Mexico.

Markham: A journey to the ancient capital of Peru.
m. fl.

PRIS: KR. 2:25

GÖTEBORO
WALD. ZACHRISSONS BOKTRYCKERI